

EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE

OBCHODNÁ FAKULTA

Evidenčné číslo: 102003/I/2024/36122176489917956

**POSTAVENIE PALESTÍNY V MEDZINÁRODNOM
OBCHODE V KONTEXTE KONFLIKTU S IZRAELOM**

Diplomová práca

Bratislava 2024

Bc. Marek Hanzel

EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
OBCHODNÁ FAKULTA

**POSTAVENIE PALESTÍNY V MEDZINÁRODNOM
OBCHODE V KONTEXTE KONFLIKTU S IZRAELOM**

Diplomová práca

Študijný program: manažment medzinárodného obchodu

Študijný odbor: ekonómia a manažment

Školiace pracovisko: katedra medzinárodného obchodu

Vedúci záverečnej práce: Ing. Ľubica Zubaľová, PhD.

Bratislava 2024

Bc. Marek Hanzel

Čestné vyhlásenie

Čestne vyhlasujem, že záverečnú prácu som vypracoval samostatne a že som uviedol všetku použitú literatúru.

Dátum:

.....

Bc. Marek Hanzel

Pod'akovanie

Touto cestou si dovoľujem poďakovať sa vedúcej diplomovej práce Ing. Ľubici Zubaľovej, PhD., za odbornú pomoc a hodnotné rady, poskytované počas písania tejto diplomovej práce.

ABSTRAKT

HANZEL, Marek: Postavenie Palestíny v medzinárodnom obchode v kontexte konfliktu s Izraelom. - Ekonomická univerzita v Bratislave. Obchodná fakulta; Katedra medzinárodného obchodu. - Ing. Ľubica Zubaľová, PhD. – Bratislava; OF EU, 2024, 80 s.

Cieľom záverečnej práce bolo vyhodnotiť na základe vedeckých metód vývoj zahraničnoobchodných vzťahov Palestíny s Izraelom a postavenie Palestíny v medzinárodnom obchode v kontexte konfliktu s Izraelom. Záverečná práca je rozdelená na tri kapitoly, obsahuje 5 tabuliek a 23 grafov. V prvej kapitole sme skúmali históriu konfliktu Palestíny s Izraelom, kde sme zhodnotili vplyv konfliktu na obchodné vzťahy a ekonomickú situáciu v Palestíne. Tiež sme skúmali súčasnú hospodársku situáciu v Palestíne, kde sme identifikovali inštitucionálne usporiadanie zahraničnoobchodných vzťahov Palestíny so svetom. Druhá kapitola bola venovaná cieľu práce, metodike a metódam skúmania. Tretia kapitola predstavuje praktickú časť, ktorá sa zaoberá vývojom a analýzou vzájomných obchodných vzťahov Palestíny so svetom, EÚ a Izraelom. Ďalej sme v kapitole vypracovali analýzu konkurencieschopnosti Palestíny na svetovom trhu a identifikovali sme obchodné bariéry Palestíny v medzinárodnom obchode. Výsledkom riešenia danej problematiky je otvorenie diskusie v podobe vyhodnotenia cieľa záverečnej práce a návrhu odporúčaní pre rozvoj obchodných možností Palestíny v medzinárodnom obchode.

Kľúčové slová: medzinárodný obchod, Palestína, Izrael, Colná únia, analýza konkurencieschopnosti, konflikt, komoditná a teritoriálna štruktúra

ABSTRACT

HANZEL, Marek: Palestine's position in international trade in the context of the conflict with Israel. – University of Economics in Bratislava. The Faculty of Commerce; Department of International Trade. - Ing. Ľubica Zubaľová, PhD. – Bratislava; OF EU, 2024, 80 p.

The aim of the thesis was to evaluate, based on scientific methods, the development of Palestine's foreign trade relations with Israel and Palestine's position in international trade in the context of the conflict with Israel. The thesis is divided into three chapters, contains 5 tables and 23 charts. In the first chapter, we examined the history of Palestine's conflict with Israel, assessing the impact of the conflict on trade relations and the economic situation in Palestine. We also examined the current economic situation in Palestine, where we identified the institutional set-up of Palestine's foreign trade relations with the world. The second chapter was devoted to the aim of the thesis, methodology and methods of investigation. The third chapter is the practical part, which deals with the development and analysis of Palestine's mutual trade relations with the world, the EU and Israel. Furthermore, the chapter developed an analysis of Palestine's competitiveness in the world market and identified Palestine's trade barriers in international trade. As a result of addressing the issue, we open the discussion in the form of evaluating the objective of the thesis and proposing recommendations for the development of Palestine's trade opportunities in international trade.

Keywords: international trade, Palestine, Israel, Customs Union, competitiveness analysis, conflict, commodity and territorial structure

Obsah

ÚVOD	8
1. Konflikt Izraelu a Palestíny a súčasná situácia v Palestíne	10
1.1. Úvod do konfliktu Izraelu a Palestíny	10
1.1.1. Predvojnové obdobie	10
1.1.1.1. Britský mandát nad Palestínou	12
1.1.1.2. 2. sv. vojna a Palestína	13
1.1.2. Vznik Izraelu a prvá arabsko-izraelská vojna (1948-1949)	14
1.1.3. Šesťdňová vojna (1967) a Jomkipurská vojna (1973).....	15
1.1.4. Mierové dohody a súčasný stav.....	16
1.1.5. Palestínsko-Izraelský konflikt v roku 2023.....	19
1.2. Ekonomická situácia v Palestíne.....	20
1.3. Inštitucionálne usporiadanie zahraničnoobchodných vzťahov Palestíny	26
1.3.1. Európsko-stredomorská dočasná dohoda o pridružení (1997).....	26
1.3.2. Dohoda o voľnom obchode medzi Organizáciou pre oslobodenie Palestíny a Tureckom (2004)	27
1.3.3. Dočasná dohoda o politike, obchode a partnerstve medzi Palestínou a Spojeným kráľovstvom (2019).....	27
1.3.4. Zmluvný vzťah medzi Palestínou a USA (1996) a Palestínou a Kanadou (1997).....	28
1.3.5. Dohoda o voľnom obchode medzi Palestínou a MERCOSUR (2011)	28
1.3.6. Iné obchodné dohody Palestíny.....	28
1.3.7. Obchodný vzťah Palestíny s Izraelom a Colná únia	29
2. Cieľ práce, metodika a metódy skúmania	31
2.1. Cieľ práce a čiastkové ciele	31
2.2. Metodika a metódy skúmania	31
2.3. Metódy kalkulácie vybraných indexov	32
3. Výsledky práce a diskusia	34
3.1. Vývoj a analýza obchodných vzťahov Palestíny so svetom	34
3.2. Vývoj a analýza obchodných vzťahov Palestíny s EÚ	42
3.3. Vývoj a analýza obchodných vzťahov Palestíny s Izraelom	49
3.4. Analýza konkurencieschopnosti Palestíny na svetovom trhu.....	59
3.5. Obchodné bariéry Palestíny v medzinárodnom obchode.....	62
3.5.1. Asymetria Colnej únie Palestíny s Izraelom	63
3.5.2. Nízka úroveň palestínskej kontroly nad hraničnými prechodmi.....	64
3.5.3. Obmedzenia pohybu osôb a tovaru	64
3.5.4. Obchodné hraničné priechody na Západnom brehu a administratívne postupy	65
3.5.5. Nedostatok informácií a zdrojov a nevyhovujúca infraštruktúra	66
3.5.6. Nedostatok Colných sprostredkovateľov a obmedzený pracovný čas v obchodných priechodoch a prístavoch.....	67
3.5.7. Neuznávanie obchodných dohôd Izraelom a tovary s dvojakým využitím.....	67
3.5.8. Uzavretie pásma Gazy pred okolitým svetom.....	68
3.6. Diskusia.....	68
Záver.....	72
Zoznam použitej literatúry	73
Knižné zdroje:	73
Elektronické dokumenty:.....	73
Internetové zdroje:.....	75

ÚVOD

Palestína je krajina s bohatou históriou a kultúrou, dlhodobo čelí zložitému politickému a ekonomickému prostrediu, najmä v kontexte konfliktu s Izraelom. Tento konflikt má výrazný vplyv na rôzne aspekty života Palestínčanov, vrátane ich hospodárstva a obchodných vzťahov so svetom. V tejto diplomovej práci sme sa zamerali na skúmanie postavenia Palestíny v medzinárodnom obchode a na analýzu vplyvu politického konfliktu s Izraelom na tieto obchodné vzťahy. V súčasnom kontexte globalizácie a rýchleho rozvoja medzinárodného obchodu je dôležité preskúmať, ako sa Palestína integruje do svetového hospodárstva a aký má potenciál v oblasti obchodu a investícií. Zároveň je nevyhnutné pochopiť, ako politické a bezpečnostné faktory ovplyvňujú tieto vzťahy a aké sú možnosti pre zlepšenie obchodných podmienok v regióne.

Hlavným cieľom diplomovej práce bolo na základe vedeckých metód skúmať a vyhodnotiť vývoj zahraničnoobchodných vzťahov Palestíny s Izraelom a postavenie Palestíny v medzinárodnom obchode v kontexte konfliktu s Izraelom. Práca sa venuje vývoju zahraničného obchodu Palestíny so svetom, Izraelom, či EÚ, ktorá môže predstavovať potencionálne významného partnera v budúcom smerovaní zahraničného obchodu Palestíny. V kontexte konfliktu Palestíny s Izraelom predstavuje záverečná práca zaujímavú tému a aktuálnu problematiku s dynamickým vývojom.

Diplomovú prácu sme rozdelili do troch kapitol. V prvej kapitole sme sa venovali charakteristike konfliktu Palestíny s Izraelom a jeho historické väzby na súčasný stav, vďaka čomu sa nám podarilo identifikovať jeho vplyv na obchodné vzťahy a ekonomickú situáciu v Palestíne. Okrem toho prvá kapitola zahŕňa aj inštitucionálne usporiadanie zahraničnoobchodných vzťahov Palestíny, v rámci ktorého je súčasťou napríklad aj pomerne netypická Colná únia Palestíny s Izraelom, ktorá nadväzuje na bariéry obchodu Palestíny pri zapojení do medzinárodného obchodu. Druhá kapitola sa venuje cieľu práce, metodike a metód skúmania, ktoré sme využili pri písaní tejto diplomovej práce.

V tretej kapitole sme skúmali vývoj zahraničného obchodu Palestíny so svetom, Izraelom a EÚ, kde sme charakterizovali najväčších obchodných partnerov a hlavné exportné komodity Palestíny. Ďalej sme v kapitole analyzovali konkurencieschopnosť Palestíny na svetovom trhu a identifikovali sme oblasti s potenciálom pre ďalší rozvoj zahraničného obchodu. Kapitola sa zameriava aj na obchodné bariéry, s ktorými sa Palestína stretáva pri snahe o zapojenie do medzinárodného obchodu. Na koniec sme zhodnotili výsledky záverečnej

práce, ktoré sme rozpracovali v diskusii, ktorej súčasťou sú aj odporúčania pre efektívnejšie zapojenie Palestíny do medzinárodného obchodu.

1. Konflikt Izraelu a Palestíny a súčasná situácia v Palestíne

Moderná história Palestíny sa vyvíjala v tieni zdanlivo nekonečných politických turbulencií a ľudských tragédií. Po storočiach osmanskej nadvlády, Palestína spolu so susednými arabskými regiónmi vzhládala k veľkým očakávaniám jednoty a nezávislosti. Naopak, pod správou mandátu schváleného Organizáciou Spojených národov, obyvatelia Palestíny a okolitých arabských národností pociťovali postupné osídľovanie ich rodnej zeme pod vplyvom burcujúceho sionistického hnutia. Hrôzy v Európe počas 2. sv. vojny zvýšili počet židovských migrantov na územia Palestíny a Arabských krajín, čím vyvolávali obavy arabov z rebélie a vzbury. V tejto časti sme predstavili úvod konfliktu Izraelu a Palestíny, čím sme objasnili historické súvislosti a problematiku konfliktu, ktorý pretrváva do dnešných dní. Následne sme definovali politický kontext tohto konfliktu a charakterizovali súčasnú ekonomickú situáciu v Palestíne.

1.1. Úvod do konfliktu Izraelu a Palestíny

Palestína, najmä Jeruzalem, bola a je posvätná pre všetky tri hlavné monoteistické náboženstvá: judaizmus, kresťanstvo a islam. Arabi aj Židia považujú Palestínu za svoju z náboženských, aj historických dôvodov. Pre Židov bola Palestína "Erec Izrael", starobylá izraelská krajina, ktorú stratili pred takmer 2 000 rokmi a dúfali, že ju vykúpia ako moderný židovský štát, čo sa im podarilo v roku 1948.¹ Jeruzalem a územia dnešného Izraelu a Palestíny sú poznačené mnohými konfliktmi, nepokojmi, vojnami a vplyvom iných národností, ktoré siahajú až do doby bronzovej.²

1.1.1. Predvojnové obdobie

V roku 1453 osmanskí Turci dobyli Konštantínopol a zabrali väčšie časti Sýrie, vrátane Palestíny a Egypta. V rokoch 1516 – 1517, Osmani zdedili zodpovednosť za ochranu pútnikov cestujúcich do Mekky, čím priamo prevzali rolu autority v regióne.³ Prvé tri storočia osmanskej

¹ SMITH, D. Charles. Palestine and the Arab-Israeli conflict: A History with Documents [e-book]. 9 vyd. Boston, USA: Bedford/St. Martin's, 2017. 1812 s. ISBN 978-1-319-09851-3

² BRITANNICA. *History of Palestine: Middle Bronze Age* [online]. 2024. [Citované 27.1.2024]. Dostupné na: <https://www.britannica.com/place/Palestine/History>

³ SMITH, D. Charles. Palestine and the Arab-Israeli conflict: A History with Documents [e-book]. 9 vyd. Boston, USA: Bedford/St. Martin's, 2017. 1812 s. ISBN 978-1-319-09851-3

nadvlády, boli sprevádzané povstaniami, masakrami a vojnami, ktoré izolovali Palestínu od vonkajšieho sveta.⁴

Osmanská spoločnosť bola pluralistická a zahŕňala rôzne národy a vierovyznania, ktoré podľa viacerých zdrojov pozoruhodne fungovali v jednej symbióze. Na základe neustále zvyšujúceho sa tlaku zo strany európskych mocností a nárastu ich vplyvu, začal obchod počas 19. storočia prekvitať a dostával sa čoraz viac pod európsku kontrolu. V dôsledku toho sa Osmanská ríša stala ohniskom väčších imperiálnych rivalít európskych mocností.

Výrazné boli aktivity najmä Veľkej Británie, ktorá sa snažila zachovať politickú stabilitu regiónu, pre zaistenie bezpečnosti svojich ciest cez Osmanské krajiny do Indie, ústredného bodu Britského impéria. Londýn v roku 1875 vstúpil formou odkúpenia akcií do spoločnosti Suezského prieplavu, po tom, čo bol Suezský prieplav otvorený (1869)⁵, čím sa vytvorila priama námorná cesta do Indie cez Stredozemné more. Spoločnosť Suezského prieplavu bola v tom čase finančne kontrolovaná Veľkou Britániou, ktorá vlastnila 44% akcií spoločnosti a Francúzskom, ktoré vlastnilo 56% akcií.⁶ Tieto kroky zameanali pre Britániu dôležitý záväzok pre udržanie bezpečnosti prieplavu a zabezpečenie svojich imperiálnych záujmov. V tejto súvislosti získala Británia od Osmanov ostrov Cyprus (Berlínsky kongres), ktorý predstavoval potencionálnu námornú základňu schopnú chrániť Suezský prieplav v prípade rozpadu Osmanskej ríše.

V 19. storočí sme zaznamenali postupné oslabovanie osmanskej moci, čo ovplyvnilo stabilitu moslimskej spoločnosti a moslimsko-kresťanských vzťahov. Situácia v Palestíne zostala relatívne stabilná, rovnako ako aj postoj moslimov ku židom, až kým sa neobjavili sionisti, ktorí tvrdili, že Palestína je svojou podstatou židovská a mala by sa vrátiť pod židovskú správu.⁷ Moderné sionistické hnutie vzniklo v druhej polovici 19. storočia. Základom moderného sionizmu bolo želanie vytvoriť nezávislú židovskú existenciu v Palestíne, starobylej krajine Izrael. Židia urobili do konca 19. storočia veľký pokrok smerom k právnej a sociálnej rovnosti, ale sporadické otvorené nepriateľstvo voči nim pretrvávalo. V 80. rokoch 19. storočia,

⁴ BRITANNICA. *From Alexander the Great to 70 CE* [online]. 2024. [Citované 27.1.2024]. Dostupné na: <https://www.britannica.com/place/Palestine/From-Alexander-the-Great-to-70-ce>

⁵ BRITANNICA. *Suez Canal Company* [online]. 2024. [Citované 27.1.2024]. Dostupné na: <https://www.britannica.com/topic/Suez-Canal-Company>

⁶ SUEZ CANAL AUTHORITY. *Canal History: Suez Canal... A Historical Evolution* [online]. 2024. [Citované 27.1.2024]. Dostupné na: <https://www.suezcanal.gov.eg/English/About/SuezCanal/Pages/CanalHistory.aspx>

⁷ SMITH, D. Charles. *Palestine and the Arab-Israeli conflict: A History with Documents* [e-book]. 9 vyd. Boston, USA: Bedford/St. Martin's, 2017. 1812 s. ISBN 978-1-319-09851-3

protižidovský nemecký autor vytvoril termín antisemitizmus. V roku 1899 vytvorila Svetová sionistická organizácia svoju vlastnú banku a v roku 1901 bol založený Židovský národný fond s jasným cieľom nakupovať a rozvíjať pôdu pre židovské osady v Palestíne.⁸

Sionizmus sa v počiatkoch javil ako európske hnutie a pokus západného imperializmu podriaďovať moslimov Európanom. Ciele sionizmu sa stali hrozivejšie, keď si Palestínčania, kresťania aj moslimovia, uvedomili, že sionisti chcú zaberať časť územia, ktoré bolo po stáročia arabským územím, a pretvoriť ho na židovskú vlasť.⁹

1.1.1.1. Britský mandát nad Palestínou

Výrazné zmeny v regióne sme zaznamenali po vypuknutí prvej svetovej vojny v roku 1914. Veľká Británia sa spočiatku o Palestínu nezaujímal, no nakoniec ju považovala za kľúčový faktor svojich vojnových a imperiálnych ambícií. Táto skutočnosť viedla k Balfourovej deklarácii z novembra 1917, ktorá sionistom prisľúbila národný domov v Palestíne. Keď sa Osmanská ríša oficiálne zapojila do vojny, Briti rýchlo podnikli kroky na potvrdenie svojej existujúcej okupácie osmanského územia. Ich bezprostredným cieľom bolo zabezpečiť ropné polia a prímorské územie v juhozápadnom Iráne. V marci 1917 britské jednotky dobyli Bagdad. V roku 1918 Veľká Británia predstavila svoje ciele s arabskými územiami vo vyhlásení v Káhire – Deklaráciou k siedmim. Táto deklarácia sľubovala Veľkou Britániou úplnú a suverénnu nezávislosť Arabov na arabských územiach nezávislých pred vojnou alebo oslobodených arabskými silami. Británia sa na konci 1. sv. vojny ocitla v oveľa výhodnejšej pozícii ako Francúzsko. Britské jednotky obsadili Palestínu, Sýriu a Irak. V roku 1921 sa Winston Churchill stal koloniálnym tajomníkom zodpovedným za palestínske a iracké záležitosti a právomoc nad konkrétnym oddelením Blízkeho východu. Churchill bol odhodlaný stabilizovať britskú pozíciu na Blízkom východe a zároveň drasticky znížiť výdavky Britského impéria, ktoré bolo vyťažené po 1. sv. vojne.¹⁰

Palestína bola po 1. sv. vojne bola v zlom ekonomicko-sociálnom stave. Bezprostrednou úlohou britskej vlády bolo poskytnúť jedlo a zdravotnícky materiál ľuďom v núdzi a obnoviť

⁸ SMITH, D. Charles. Palestine and the Arab-Israeli conflict: A History with Documents [e-book]. 9 vyd. Boston, USA: Bedford/St. Martin's, 2017. 1812 s. ISBN 978-1-319-09851-3

⁹ SMITH, D. Charles. Palestine and the Arab-Israeli conflict: A History with Documents [e-book]. 9 vyd. Boston, USA: Bedford/St. Martin's, 2017. 1812 s. ISBN 978-1-319-09851-3

¹⁰ BRITANNICA. *World War I and after* [online]. 2024. [Citované 27.1.2024]. Dostupné na: <https://www.britannica.com/place/Palestine/World-War-I-and-after>

sociálny a ekonomický poriadok v regióne.¹¹ Počas rokov 1918-1920 sa sionistické vedenie na čele s Chaimom Weizmannom zaoberalo predovšetkým získaním uznania práva sionistov na Palestínske územia veľmocami. Koncom roku 1918 sa Palestína prvýkrát po storočiach zjednotila pod jednou správou.

1.1.1.2. 2. sv. vojna a Palestína

Adolf Hitler zložil prísahu ako kancelár Nemecka 30. januára 1933. Rýchlo nechal prijať zákony, ktoré zakazovali účasť Židov na mnohých verejných a obchodných aktivitách. Tieto zákony a ďalšie kroky nacistov spustili židovskú emigráciu, pričom väčšina odišla do Palestíny a USA. Nacistická vláda dokonca spolupracovala so sionistickou organizáciou, ktorá vytvorila odborné výcvikové tábory na školenie budúcich imigrantov. V rokoch 1933 až 1935 sa židovská populácia v Palestíne zdvojnásobila. Prílev imigrantov priniesol veľký prílev kapitálu do Palestíny, ktorej mestské a židovské sektory prešli v polovici 30. rokov 20. storočia hospodárskym boomom, a to aj napriek celosvetovej hospodárskej kríze. Tieto vplyvy prispeli k rozdeleniu Palestínskej spoločnosti, čo spôsobilo ekonomicky chaos pre Arabov a následne prepuknutie do Arabského povstania v roku 1936 ktoré trvalo do roku 1939.¹²

Británia sa povstanie snažila potlačiť Bielej knihy z roku 1939, ktorou bola vyjadrená politika Británie týkajúca sa Palestíny vyhlásila, že tvorcovia mandátu, v ktorom bola Balfourova deklarácia zakotvená, nemohli mať v úmysle premeniť Palestínu na židovský štát proti vôli arabského obyvateľstva krajiny. Vyzývala k vytvoreniu židovského národného domova v nezávislom palestínskom štáte. Obmedzovala židovské prisťahovalectvo do Palestíny a prevody pôdy medzi židmi a arabmi. Biela kniha predpokladala vznik nezávislej Palestíny do desiatich rokov, pričom Židia by v tom čase netvorili viac ako jednu tretinu obyvateľstva. Britská vláda by počas tohto obdobia vytvorila samosprávne inštitúcie zahŕňajúce Arabov aj Židov, aj keď obe strany by túto myšlienku odmietli.

Po vyhodnotení všetkých zdrojov môžeme skonštatovať, že 2. sv. vojna predstavovala výrazný vplyv pre budúcnosť Palestíny a Sionizmu. Hrôzy holokaustu a vyvraždenie približne 6 miliónov židov nacistami, predstavovalo výrazný tlak na spojencov pri prijímaní utečencov. Rovnako dôležité boli požiadavky židov, aby bola Palestína uznaná za židovský štát, v ktorom by mohli žiť tí, ktorí prežili. Pre Britov sa toto bremeno stalo príliš veľkým. Labouristická vláda

¹¹ SMITH, D. Charles. Palestine and the Arab-Israeli conflict: A History with Documents [e-book]. 9 vyd. Boston, USA: Bedford/St. Martin's, 2017. 1812 s. ISBN 978-1-319-09851-3

¹² BRITANNICA. *World War II* [online]. 2024. [Citované 27.1.2024]. Dostupné na: <https://www.britannica.com/place/Palestine/The-Arab-Revolt>

preto odovzdala túto otázku Organizácii Spojených národov, čím pripravila pôdu pre vojnu medzi Židmi a Arabmi v Palestíne a vyhlásenie izraelského štátu 14. mája 1948.¹³

1.1.2. Vznik Izraelu a prvá arabsko-izraelská vojna (1948-1949)

Organizácia Spojených národov vytvorila osobitný výbor pre Palestínu, ktorý má preskúmať pomery v krajine a odporučiť Valnému zhromaždeniu prijatie opatrení. Správa Osobitného výboru OSN pre Palestínu (UNSCOP), predložená OSN, jednomyseľne žiadala ukončenie britského mandátu a vytvorenie postupov vedúcich k nezávislosti Palestíny a jej rozdelenia na židovský a arabský štát s medzinárodným dohľadom nad Jeruzalemom. Valné zhromaždenie zriadilo výbor pre Palestínu, aby si vypočulo názory palestínskych Arabov aj sionistov na návrhy UNSCOP. Spojené národy uznali právo Židov na nezávislý štát na časti územia Palestíny, čím sa legitimizovali židovské nároky na samosprávu. Dňa 14. mája 1948 David Ben-Gurion vyhlásil štát Izrael, ktorý existoval na hraniciach, ktoré mu boli pridelené plánom rozdelenia UNSCOP. Spojené štáty uznali Izrael 15. mája. V ten istý deň armády arabských štátov vtrhli do arabskej Palestíny a nového izraelského štátu, čo vyvolalo novú fázu vojny. Plány na koordinovaný arabský útok boli vypracované pod záštitou Ligy arabských štátov. Bojové sily zahŕňali jednotky z Iraku, Sýrie, Libanonu, Egypta a Jordánska so symbolickým kontingentom zo Saudskej Arábie. Napriek tomu mali Izraelčania nad arabskými armádami početnú prevahu, ktorú podporoval vynikajúci vojenský výcvik a odhodlanie.

Pre palestínskych Arabov boli vojny v roku 1948 zničujúce. Väčšina Arabov považovala vojenskú porážku z rúk Izraelčanov za katastrofu, šok, ktorý vážne podkopal dôveryhodnosť režimov, ktoré nasadili svoje sily do boja. To spustilo mnohé otrasy, nepokoje a prevraty v okolitých krajinách. Počas vojny s arabskými štátmi Izraelčania vyhnali z územia, ktorého sa zmocnili, veľké množstvo Arabov. Izrael dosiahol väčšie územné oblasti, než bolo pôvodne určené v pláne OSN. Týmto sa postupne v regióne skončila existencia židovskej menšiny pod moslimskou nadvládou a novo vzniknutý štát Izrael sa ocitol vo vysoko nepriateľskom prostredí.¹⁴

Z pohľadu západných mocností - Spojených štátov, Francúzska a Veľkej Británie - bol Blízky východ zdrojom napätia, ktorého príčiny by sa mali čo najskôr vyriešiť. Pretrvávajúce

¹³ SMITH, D. Charles. Palestine and the Arab-Israeli conflict: A History with Documents [e-book]. 9 vyd. Boston, USA: Bedford/St. Martin's, 2017. 1812 s. ISBN 978-1-319-09851-3

¹⁴ SMITH, D. Charles. Palestine and the Arab-Israeli conflict: A History with Documents [e-book]. 9 vyd. Boston, USA: Bedford/St. Martin's, 2017. 1812 s. ISBN 978-1-319-09851-3

arabsko-izraelské pohraničné strety sa stali zodpovednosťou Zmiešanej komisie pre prímerie, ktorú vytvorilo Valné zhromaždenie OSN na riešenie sporov.

1.1.3. Šesťdňová vojna (1967) a Jomkipurská vojna (1973)

Desaťročie medzi rokmi 1957 a 1967 bolo v konečnom dôsledku dominantné súperením arabských štátov, ktoré sa sústreďovalo na osobnosť egyptského prezidenta Gamala Abd al-Nassera v širšom kontexte napätia studenej vojny. V roku 1958 prepuklo iracké povstanie, na čo nadväzovalo vylodenie americkej námornej pechoty v Bejrúte, aby presadili Eisenhowerovu doktrínu. Nasser podporil založenie Organizácie pre oslobodenie Palestíny (PLO) v roku 1964, čo bolo znakom, že palestínska vec sa opäť objavuje ako kľúčový problém v arabskej politike. V roku 1967 sa Nasser pokúsil využiť protiizraelské nálady, aby znovu potvrdil svoje postavenie v arabských kruhoch opätovným obsadením Sinajského polostrova a vyst'ahovaním kontingentov Pohotovostných síl OSN, no jeho snaha zlyhala. Izraelčania sa chopili príležitosti zničiť egyptské sily a spôsobili výrazné straty egyptským jednotkám. Táto vojna je známa ako šesťdňová vojna a skončila sa prímerím 8. júna 1967. Zatiaľ čo Suezská kríza z roku 1956 výrazne zvýšila Nasserovu prestíž, vojna v roku 1967 ho takmer zvrhla.¹⁵

Význam vojny v roku 1967 nemožno preceňovať, pokiaľ ide o jej vytvorenie nových územných rámcov, o ktorých sa ešte stále rokuje. Pre Židov bolo víťazstvo Izraela v Šesťdňovej vojne bezprecedentným triumfom, ktorý mnohí interpretovali ako takmer mystické vyslobodenie od arabského nepriateľa. Víťazstvo dalo židovskému štátu nový súbor hraníc, ktoré sľubovali väčšiu bezpečnosť oddialením arabských armád od srdca národa. Izrael teraz považoval hranice stanovené dohodami o prímerí z roku 1949 za neplatné. Egyptania a Sýrčania zaútočili na Izrael v októbri 1973 v nádeji, že si vynútia americkú diplomatickú angažovanosť, ktorá by mohla podporiť mierové rozhovory a zároveň aj z nespokojnosti s výsledkami v Šesťdňovej vojne z roku 1967. Táto vojna je známa ako Jomkipurská vojna. Prebiehajúce boje s prihliadnutím na neskoršie rokovania so Sýriou, viedli v rokoch 1974 – 1975 k dohodám o stiahnutí jednotiek z Golanských výšin a Sinaju. To neskôr vyústilo k dohodám z Camp Davidu v roku 1978. Počas rozhovorov v Camp Davide bol spravený

¹⁵ ALSAAFIN, Linah. *What's the Israel-Palestine conflict about? A simple guide* [online]. 2023. [Citované 27.1.2024]. Dostupné na: <https://www.aljazeera.com/news/2023/10/9/whats-the-israel-palestine-conflict-about-a-simple-guide>

kompromis, výsledkom ktorého bolo, že Izrael podnikol postupné stiahnutie zo Sinaja, ktoré bolo dokončené v apríli 1982.¹⁶

1.1.4. Mierové dohody a súčasný stav

Roky 1984 až 1993 boli časom veľkých premien vo svetovom poriadku, ako aj na Blízkom východe. Rozpad Sovietskeho zväzu v roku 1991, získanie nezávislosti bývalých sovietskych satelitov, z ktorých mnohé mali moslimskú väčšinu, zjednotenie Západného a Východného Nemecka a koniec studenej vojny malo významné dôsledky aj pre Blízky východ, čo vyústilo do izraelsko-palestínskej mierovej dohody v roku 1993, známej aj ako Dohody z Osla. Dohoda – Oslo I – bola plná prekážok, pretože každá strana mala radikálne odlišné predstavy o tom, čo jej podmienky znamenali, najmä pokiaľ ide o štatút Jeruzalema, izraelských osád a palestínskej suverenity. Mnohé z ustanovení dohody neboli nikdy implementované, čo si vyžadovalo druhú dohodu - Oslo II - z roku 1995.¹⁷

Dohoda Oslo I (1993) predstavovala uznanie Organizácie pre oslobodenie Palestíny (PLO), ako zástupcu palestínskeho ľudu Izraelom a zároveň bola na základe tejto dohody vytvorená palestínska samospráva pod vedením Jasirom Arafatom, ktorá získala kontrolu nad autonómnymi oblasťami na Západnom brehu Jordánu a v pásme Gazy. Dohoda bola slávnostne podpísaná v Bielom dome vo Washingtone, D.C. Druhá fáza dohody Oslo II (1995) rozširovala právomoc palestínskej samosprávy a ustanovila trojfázový plán stiahnutia izraelských jednotiek a ústupu izraelských civilistov zo Západného brehu Jordánu a pásma Gazy. Väčšina Izraelčanov a Palestínčanov podporovala myšlienku riešenia v podobe dvoch štátov, ale realita pokračujúceho rastu osád na okupovaných územiach, najmä na Západnom brehu Jordánu, viedla mnohých Palestínčanov k tomu, aby spochybňovali ciele mierového procesu a legitimitu palestínskeho prezidenta Jasira Arafata.¹⁸

Atmosféra nedôvery medzi Palestínčanmi a Izraelčanmi neprospievala mierovému úsiliu, ktoré vyvrcholilo rozhovormi v Camp Davide v júli 2000. Po neúspechu rozhovorov v Camp Davide a pretrvávajúcej zlej sociálno-ekonomickej situácie na palestínskych územiach sa zrútil celý proces mierových dohôd z Osla a prepukla druhá palestínska Intifáda, ktorá

¹⁶ ALSAAFIN, Linah. *What's the Israel-Palestine conflict about? A simple guide* [online]. 2023. [Citované 27.1.2024]. Dostupné na: <https://www.aljazeera.com/news/2023/10/9/whats-the-israel-palestine-conflict-about-a-simple-guide>

¹⁷ ALJAZEERA. *What were the Oslo Accords between Israel and the Palestinians?* [online]. 2023. [Citované 27.1.2024]. Dostupné na: <https://www.aljazeera.com/news/2023/9/13/what-were-oslo-accords-israel-palestinians>

¹⁸ SMITH, D. Charles. *Palestine and the Arab-Israeli conflict: A History with Documents* [e-book]. 9 vyd. Boston, USA: Bedford/St. Martin's, 2017. 1812 s. ISBN 978-1-319-09851-3

prebiehala v rokoch 2000 až 2005. Intifáda znamená prebudenie alebo odpor a predstavuje dve rozsiahle palestínske povstania proti izraelskej okupácii a politike. Prvá Intifáda prebiehala v rokoch 1987 až 1993. Obidve Intifády sa odohrali na Západnom brehu Jordánu a v pásme Gazy. Formy odporu palestínskeho ľudu predstavovali protesty, teroristické útoky, samovražedné bombové útoky, streľby a raketové útoky na Izrael. Izrael v dôsledku Intifády vážne utrpel z ekonomického hľadiska. Krajina vstúpila do recesie a životy občanov boli narušené strachom z bombových útokov s nárastom počtu Izraelčanov žijúcich v chudobe. Izraelčania však vo všeobecnosti nezažili sociálno-ekonomické ťažkosti, ktoré postihli palestínske obyvateľstvo pod obnovenou vojenskou kontrolou Izraela. Uvedené skutočnosti vyústili do víťazstva Hamasu v roku 2006 prostredníctvom slobodných volieb. Od vtedy prešla Gaza piatimi izraelskými útokmi, posledné dva boli v roku 2021 a 2023. V súčasnosti je kontrola nad palestínskymi územiami rozložená medzi dve frakcie, Hamas a Fatah. Hamas má kontrolu nad pásmom Gazy a Fatah nad Západným brehom Jordánu, čo prispieva v politickom a administratívnom stretom a napätí medzi oboma frakciami. Hamas je palestínska islamistická organizácia založená v roku 1987 behom prvej Intifády proti izraelskej okupácii. Niektoré krajiny ju označujú za teroristickú organizáciu. Fatah je palestínske národno-oslobodzovacie hnutie, založené v roku 1959. Je hlavnou frakciou Organizácie pre oslobodenie Palestíny (PLO).¹⁹

Palestínske vedenie rozhodlo v posledných rokoch usilovať o medzinárodné uznanie podaním žiadosti o členstvo v Organizácii Spojených národov v novembri 2011. Návrh zhromaždil iba osem z deviatich hlasov Bezpečnostnej rady potrebných na úplné vypočutie, tento proces obmedzil najmä vplyv USA. Palestínčania získali v decembri 2014 členstvo v Medzinárodnom súdnom dvore a v septembri 2015 valné zhromaždenie OSN prevažnou väčšinou hlasovalo za formálne uznanie Palestíny, ako nečlenského pozorovateľského štátu. Palestína vnímala tento fakt, ako dôležitý krok k plnému medzinárodnému uznaniu a potvrdenie práva na vlastný štát. Tieto udalosti viedli k ľudovým povstaniam vo viacerých arabských krajinách, ktoré sa stali známe aj ako Arabská jar.²⁰

Pri aktuálnom skonštatovaní historických udalostí a ich súvislostí môžeme poznamenať, že riešenie palestínsko-izraelského konfliktu založené na dvoch štátoch je v nedohľadne.

¹⁹ SMITH, D. Charles. Palestine and the Arab-Israeli conflict: A History with Documents [e-book]. 9 vyd. Boston, USA: Bedford/St. Martin's, 2017. 1812 s. ISBN 978-1-319-09851-3

²⁰ SMITH, D. Charles. Palestine and the Arab-Israeli conflict: A History with Documents [e-book]. 9 vyd. Boston, USA: Bedford/St. Martin's, 2017. 1812 s. ISBN 978-1-319-09851-3

Prieskumy verejnej mienky naznačujú klesajúcu oddanosť Izraelčanov myšlienke riešenia v podobe dvoch štátov a tí, ktorí ho podporujú, nemusia nevyhnutne schvaľovať opustenie väčšiny osád, čo predstavuje patovú situáciu. Medzi Palestínčanmi je slabá podpora prezidenta Palestínskej samosprávy Mahmúda Abbása a Palestínskej samosprávy vo všeobecnosti vzhľadom na jej spoluprácu s Izraelom pri dohľade nad Západným brehom Jordánu, aj keď vzťahy medzi izraelským premiérom Netanyahom a palestínskym prezidentom Abbásom sú výrazne napäté. Okolnosti naznačujú, že kríza dospela do bodu, v ktorom nie je východisko a žiadne usporiadanie prijateľné pre všetky strany. Neúčinnosť a izolovanosť USA vo vývoji situácie na Blízkom východe viedlo arabské krajiny, ale aj Palestínu k otázke, či majú Spojené štáty ešte nejakú produktívnu úlohu v mierovom procese. Arabskí a európski predstavitelia sa teraz obracajú so žiadosťou o intervenciu na Organizáciu Spojených národov.

Nežiadúci stav bezvýchodiskovej situácie ešte viac skomplikoval útokom Hamasu na Izrael 7. októbra v roku 2023, kedy Hamas spustil pozemný a vzdušný útok z pásma Gazy. Útok si v ten deň vyžiadal viac ako 1200 mŕtvych, predovšetkým izraelských občanov vrátane civilistov, čo z neho robí najsmrteľnejší deň pre Izrael od jeho nezávislosti. Nasledujúci deň vyhlásil Izrael po prvý raz od roku 1973 vojnový stav. Izraelské vojenské operácie začali leteckými útokmi Izraelských obranných síl (IDF) na pásmo Gazy, po ktorých nasledoval o niekoľko týždňov neskôr vpád pozemných jednotiek a obrnených vozidiel na palestínske územie. Izrael tiež oznámil úplnú blokádu pásma Gazy: dodávky vody, potravín, elektriny, liekov a paliva boli zastavené. Tomuto rozsiahlemu útoku predchádzala okrem vyššie spomenutých historických faktov aj séria útokov začiatkom roku 2022 na Západnom brehu Jordánu a na území severovýchodne od pásma Gazy, ktoré boli uskutočnené najmä palestínskou militantnou skupinou PIJ (Príslušníci Islamského Džihádu), ale aj novými lokálnymi militantnými skupinami. Izraelské ozbrojené sily odpovedali sériou náletov na Západnom brehu, čo viedlo k najsmrteľnejšiemu roku pre Západný breh od druhej palestínskej Intifády.²¹

Koncom roka 2022 sa Benjamin Netanjahu vrátil do úradu izraelského premiéra po tom, čo dal dokopy najkrajnejšiu pravicovú vládu od izraelskej nezávislosti, ktorá sa ukázala ako destabilizujúca pre krajinu. Kabinet presadzoval reformy základných izraelských zákonov, ktoré by dostali súdnictvo pod legislatívny dohľad, čo vyvolalo bezprecedentné štrajky a protesty mnohých Izraelčanov, vrátane tisícok armádných záložníkov, znepokojených deľbou

²¹ BRITTANICA. *Israel-Hamas War of 2023* [online]. 2024. [Citované 27.1.2024]. Dostupné na: <https://www.britannica.com/event/Israel-Hamas-War-of-2023>

moci. Zatiaľ čo v Izraeli narastalo napätie, Saudská Arábia, ktorá dlhodobo podmieňovala diplomatické vzťahy s Izraelom uzavretím izraelsko-palestínskeho mierového procesu, začala s Izraelom a Spojenými štátmi vyjednávať o izraelsko-saudskoarabskej mierovej dohode. Hoci Saudská Arábia hľadala ústupky v otázkach týkajúcich sa Palestínčanov, Palestínčania neboli priamo zapojení do diskusií a neočakávalo sa, že dohoda uspokojí sťažnosti Palestínčanov v izraelsko-palestínskom konflikte. Mnohí pozorovatelia sa domnievali, že narušenie týchto rokovaní bolo jedným z cieľov útoku Hamasu zo 7. októbra 2023.²² Vojnový konflikt v čase písania tejto záverečnej práce stále prebieha a objavujú sa neustále nové informácie a aktuality z prebiehajúcich bojov, ako aj reakcie ostatných krajín a svetových mocností. USA, Európska únia a ďalšie západné krajiny odsúdili útok Hamasu na Izrael. USA, najbližší spojenec Izraela, v priebehu rokov poskytli židovskému štátu vojenskú a ekonomickú pomoc viac ako 260 miliárd dolárov a prisľúbili ďalšie vybavenie, rakety protivzdušnej obrany, riadené bomby a muníciu. Do východnej časti Stredozemného mora vyslalo USA dve úderné skupiny lietadlových lodí, aby odradili nepriateľov Izraela, najmä libanonské hnutie Hizballáh, od otvorenia druhého frontu vo vojne. Rusko aj Čína odmietli odsúdiť Hamas. Ruský prezident Vladimir Putin obvinil americkú politiku z absencie mieru na Blízkom východe. Irán, úhlavný nepriateľ Izraela, je kľúčovým podporovateľom Hamasu, ako aj Hizballáhu, ktorého militanti si od útoku Hamasu takmer denne vymieňajú paľbu s izraelskými silami.²³

1.1.5. Palestínsko-Izraelský konflikt v roku 2023

Podľa správy OSN po mesiaci od začatia vojny v októbri 2023 je pravdepodobné, že vojna spôsobila sociálno-ekonomický šok, ktorý môže viesť státisíce Palestínčanov do chudoby. V správe je uvedené, že chudoba sa za jeden mesiac zvýšila o 20 % a hrubý domáci produkt klesol o 4,2 % s predpokladom, že po troch mesiacoch sa HDP zníži o ďalších 12%. Tento predpoklad vývoja ekonomiky bol vytvorený v porovnaní so sýrskou ekonomikou, ktorá na vrchole konfliktu strácala 1% HDP mesačne a ukrajinskou ekonomikou, ktorá po 1,5 roku vojny stratila 30% HDP, čo predstavuje priemer približne 1,6% mesačne. Po štyroch týždňoch zničila vojna v Gaze a na Západnom brehu približne 390 000 pracovných miest. Najväčšie narušenie hospodárstva na okupovaných územiach sa predpokladá v sektoroch poľnohospodárstva a cestovného ruchu. Okrem toho dochádza k výraznému narušeniu obchodu,

²² BRITTANICA. *Israel-Hamas War of 2023* [online]. 2024. [Citované 27.1.2024]. Dostupné na: <https://www.britannica.com/event/Israel-Hamas-War-of-2023>

²³ BBC. *Israel Gaza war: History of the conflict explained* [online]. 2024. [Citované 27.1.2024]. Dostupné na: <https://www.bbc.com/news/newsbeat-44124396>

prevodu peňazí z Izraela do Palestínskej samosprávy, ktorá kontroluje Západný breh a k nedostatku investícií. V priebehu vojny okrem toho došlo k zničeniu infraštruktúry, domovov a iných budov. K novembru 2023 bolo úplne zničených 35 000 bytových jednotiek a približne 220 000 jednotiek je čiastočne poškodených, čo predstavuje najmenej 45% bytových jednotiek v Gaze. Ďalej bolo zničených alebo poškodených viac ako 36 % skleníkov a viac ako 1 000 polí, určených na poľnohospodárskemu využitiu. Podľa správy sa na základe najkonzervatívnejšieho scenára zabrzdí rozvoj na palestínskych územiach o viac ako desať rokov.²⁴

1.2. Ekonomická situácia v Palestíne

Ekonomická situácia Palestíny trpí vysokou závislosťou od izraelskej ekonomiky, ktorú je možno definovať ako atypickú a vo svetovom meradle. Ďalej môžeme označiť dve osobitné frakcie palestínskej ekonomiky, ktorú predstavujú pásmo Gazy, ktoré je chudobnejšia a radikálnejšia časť a Západný breh, ktorému sa ekonomicky darí lepšie. Vyhliadky pre palestínsku ekonomiku sú naďalej nepriaznivé, pričom riziká sú naklonené smerom k poklesu. Vzhľadom na zhoršujúcu sa bezpečnostnú, politickú a sociálnu situáciu ekonomika stráca dynamiku a očakáva sa, že príjem na obyvateľa bude v strednodobom horizonte klesať. Fiškálna kríza zostáva nevyriešená uprostred obmedzených vyhliadok na veľmi potrebné hlboké reformy výdavkov a vyriešenie nevyriešených fiškálnych sporov s Izraelom. Bankový sektor zostáva stabilný a dobre monitorovaný, no objavujú sa prvé známky zhoršenia kvality aktív. Dosiahnutie vyššieho rastu a prekonanie fiškálnej krízy sú vzájomne prepojené ciele, ktoré si vyžadujú koordinované úsilie Palestínskej samosprávy, Izraela a medzinárodného spoločenstva darcov. V tomto kontexte dynamika rastu klesá.

²⁴ ALJAZEERA. *Israel-Gaza war 'devastating' Palestine economy, UN warns* [online]. 2023. [Citované 20.4.2024]. Dostupné na: <https://www.aljazeera.com/economy/2023/11/10/israel-gaza-war-having-massive-impact-on-palestinian-economy>

Tabuľka 1 Hlavné ekonomické indikátory Palestíny (2022)

Ekonomický indikátor	2022	Zdroj
HDP (v miliardách USD)	19,11	WB
Rast HDP (v %)	3,9	WB
HDP na obyvateľa (v USD)	3789	WB
Rast HDP na obyvateľa (v %)	1,4	WB
Populácia (v miliónoch)	5,04	WB
Rast populácia (v %)	2,4	WB
Nezamestnanosť (v %)	25,7	WB
Inflácia (v %)	3,7	WB
Remitencie (% z HDP)	21,2	WB
Priame zahraničné investície (% z HDP)	1,2	WB
Verejný dlh (% z HDP)	18,5	PCBS
HDP z poľnohospodárstva (v miliónoch USD)	224,2	PCBS
HDP zo stavebníctva (v miliónoch USD)	170	PCBS
HDP z priemyslu (v miliónoch USD)	424,3	PCBS
HDP z verejnej správy (v miliónoch USD)	442,2	PCBS
HDP zo služieb (v miliónoch USD)	806,9	PCBS
HDP z dopravy (v miliónoch USD)	60,6	PCBS
HDP z ťažby (v miliónoch USD)	13,7	PCBS
HDP z verejných služieb (v miliónoch USD)	50,1	PCBS

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa WORLD BANK. *West Bank and Gaza* [online]. 2024. [Citované 28.1.2024].

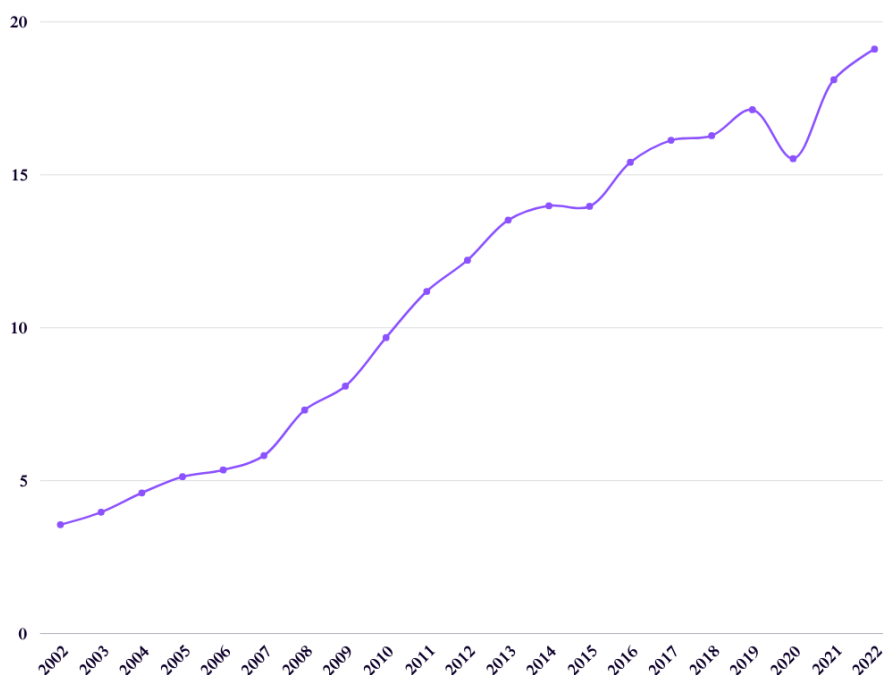
Dostupné na: <https://data.worldbank.org/country/west-bank-and-gaza>,

TRADING ECONOMICS. *Palestine Indicators* [online]. 2024. [Citované 28.1.2024]. Dostupné na:

<https://tradingeconomics.com/palestine/indicators>

Väčšina hlavných makroekonomických indikátorov, z ktorých sme v tejto práci vychádzali sa nachádza v Tabuľke 1. Na základe údajov z tabuľky môžeme vidieť, že HDP Palestíny v roku 2022 predstavovalo 19,11 miliárd USD. Populácia predstavuje vyše 5 miliónov obyvateľov a nezamestnanosť je na úrovni 25,7%. Inflácia bola v roku 2022 pomerne na nízkej úrovni 3,7%. Verejný dlh predstavoval v roku 2022 úroveň 18,5% z HDP a PZI predstavujú len 1,2% z HDP. Pomerne veľkú časť HDP tvoria remitencie od nerezidentských obyvateľov, ktoré sú na úrovni 21,2% z HDP. Podľa údajov v tabuľke môžeme skonštatovať, že najväčšiu časť HDP tvoria služby (806 mil. USD) a potom nasleduje Verejná správa (442,2 mil. USD) a Priemysel (424,3 mil. USD).

Graf 1 Vývoj HDP Palestíny (2002-2022, v miliardách USD)

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa WORLD BANK. *GDP (current US\$) - West Bank and Gaza* [online]. 2024. [Citované 28.1.2024]. Dostupné na: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD?locations=PS>

V grafe 1 sme zaznamenali vývoj HDP Palestíny, ktorá od roku 2002 zaznamenala pomerne výrazný rast. Jediný pokles v tomto období sme zaznamenali v roku 2020, čo môžeme zdôvodniť pandémiou COVID-19. Spolu s nižším rastom v Izraeli, čoraz ťažšie prostredie zaťažuje aj stranu ponuky a dopytu palestínskej ekonomiky. Po oživení po pandémii v roku 2021 sa rast reálneho HDP v roku 2022 znížil takmer o polovicu na 3,9 % a predpokladá sa, že v roku 2023 bude ďalej klesať na 3 %. Neočakáva sa, že by sa veľká priepasť, ktorá sa otvorila medzi ekonomikami Západného brehu a Gazy za posledných pätnásť rokov, zmenšila. Naše zistenia ukazujú, že od roku 2007 (nástup Hamasu k moci) do roku 2022 vzrástol reálny HDP na obyvateľa na Západnom brehu o viac ako 50 %, v Gaze klesol o viac ako 50 %. Oslabenie aktivity a nižšie medzinárodné ceny komodít prispievajú k zmierneniu inflácie, ktorá by mala v roku 2023 dosiahnuť 3,4 % a v strednodobom horizonte 2 %. Deficit bežného účtu zostáva vysoký, čo odráža dlhodobé obmedzenia hospodárskej aktivity. V roku 2022 sa rozšíril na 15 % HDP (z 9,8 % v roku 2021), keďže vysoké ceny komodít prispeli k zvýšeniu dovozu o 27,5 %. Zhoršenie obchodnej bilancie bolo len čiastočne kompenzované výrazným čistým prílevom príjmov v dôsledku ďalšieho nárastu počtu palestínskych pracovníkov v Izraeli. Zatiaľ čo prognózy na rok 2023 naznačujú mierne zníženie deficitu bežného účtu. Pretrvávajúcu vonkajšiu nerovnováhu možno prekonať len vtedy, ak sa zmiernia obmedzenia pohybu tovaru,

ľudí a investícií uložené Izraelom, čím sa uľahčí hospodárska integrácia Západného brehu Jordánu a Gazy na globálnych trhoch.²⁵

Rozpočet na rok 2023 počíta so zvýšeným deficitom a pokračovaním politík z minulého obdobia. Mzdové náklady môžu vyjsť viac, ako sa plánovalo, v dôsledku výrazného zvýšenia miezd v roku 2023. Nepredpokladá sa žiadne podstatné zníženie čistých úverov. Podľa MMF sa bez významných reforiem v oblasti výdavkov, fiškálny priestor potrebný na prispôsobenie rozpočtovému zdvojnásobeniu výdavkov na rozvoj, opiera o ďalšie podstatné prírastky príjmov okrem tých, ktoré sa dosiahli v minulých rokoch, a o zvýšenie podpory darcov. Medzinárodný menový fond vo svojom reporte zo septembra 2023 ďalej skonštatoval, že bez zmeny politiky Palestínskych samospráv a zmiernenia izraelských obmedzení zostane verejný dlh Palestíny neudržateľný. Po dočasnom poklese v rokoch 2022 – 2024, ktorý je výsledkom silného zotavenia po cove, sa predpokladá, že vládny dlh (vrátane nedoplatkov) obnoví svoj rastúci trend, pretože primárne deficity sa postupne prehlbujú a rast sa približuje k 2-percentnej potenciálnej miere. Do roku 2028 sa predpokladá, že verejný dlh dosiahne 51 percent HDP, v porovnaní so 49 percentami v roku 2022.²⁶

Bankový sektor zostáva vo všeobecnosti stabilný aj pri prvých príznakoch zhoršenia kvality aktív. Na konci júna 2023 si banky podľa dostupných údajov zachovali dostatok kapitálu (16,4 % rizikovo vážených aktív) a ziskovosť v 2. štvrtroku 2023 (15 % návratnosť vlastného kapitálu) ďaleko prekročila predpandemickú úroveň, ktorú podporili vyššie úrokové výnosy. Likvidita zostala primeraná na úrovni 40,3 % krátkodobých záväzkov, aj keď banky naďalej čelia problémom s riadením likvidity v dôsledku nadmernej držby fyzickej hotovosti v šekeloch v dôsledku limitu, ktorý uložila Bank of Israel (BoI) na prevod šekelovej hotovosti zo Západného brehu do Izraelu. Očakáva sa, že izraelské opatrenie z posledného obdobia, ktoré vyžaduje, aby izraelskí zamestnávateľia platili palestínskym pracovníkom elektronicky, v budúcnosti do určitej miery zníži tlak na nadmernú hotovosť, ale ešte sa musí plne implementovať. Nesplácané úvery zostali stabilné na úrovni 4,1 %. Súčet nesplácaných,

²⁵ IMF. West Bank and Gaza: Report to the Ad Hoc Liaison Committee [elektronický dokument]. Washington DC: IMF, 2024. 42 s. ISBN/ISSN 9798400253089/1934-7685 Dostupné na: <https://www.imf.org/en/Publications/CR/Issues/2023/09/12/West-Bank-and-Gaza-Report-to-the-Ad-Hoc-Liaison-Committee-539149>

²⁶ IMF. West Bank and Gaza: Report to the Ad Hoc Liaison Committee [elektronický dokument]. Washington DC: IMF, 2024. 42 s. ISBN/ISSN 9798400253089/1934-7685 Dostupné na: <https://www.imf.org/en/Publications/CR/Issues/2023/09/12/West-Bank-and-Gaza-Report-to-the-Ad-Hoc-Liaison-Committee-539149>

neštandardných alebo pochybných úverov však pokračoval v rastúcom trende z predošlých období, na úroveň rastu 11,1 %.²⁷

Ďalej môžeme skonštatovať, že bezpečnostné a sociálno-ekonomické riziká zostávajú vysoké. Po postupnom zhoršovaní bezpečnostnej situácie za posledný rok a následnej vojenskej eskalácii môžeme predpokladať, že príde k sprísneniu Izraelom uložených obmedzení pohybu pracovnej sily, kapitálu a tovaru. Pretrvávajúca vysoká nezamestnanosť a chudoba (najmä v Gaze), nedostatok príležitostí a nespokojnosť s politikou Palestínskej samosprávy, nedoplatky a zhoršujúce sa poskytovanie verejných služieb vytvárajú čoraz krehkejší sociálno-politický kontext. Zvýšené napätie a aktuálny vojnový stav môže nepriaznivo ovplyvniť hospodársky rast a verejné financie, ako aj už tak váhavý reformný apetít. Na základe týchto skutočností môžeme tiež predpokladať, že podpora medzinárodných darcov by mohla ďalej klesať. To potvrdzuje napríklad aj vyhlásenie Európskej únie o pozastavení financovania Palestíny, kde posledná zmrazená tranža predstavovala hodnotu 700 miliónov EUR. Tieto vyhlásenia sa nakoniec upravili a EÚ vyhlásila, že rozvojovú pomoc pre Palestínu urýchlene prehodnotí, aby nedošlo k zneužitiu peňazí na vojenské účely.²⁸

Pri skúmaní obyvateľstva sme na základe údajov Štatistického úradu Palestíny (PCBS) zistili, že Palestínska samospráva má veľmi vysokú pôrodnosť, miera rastu populácie je približne 2,4 % ročne. Podiel mladších ako 14 rokov je 37,9 %, od 15 do 29 rokov je to 28,4 %. Na základe týchto údajov môžeme dedukovať, že palestínska spoločnosť predstavuje najmä mladých ľudí, ktorí majú tendenciu rebelovať a ľahko podliehajú propagande, čo môže mať nepriaznivý vplyv na sociálno-ekonomický vývoj Palestíny.

Hlavným obchodným partnerom Gazy a Západného brehu je Izrael. V roku 2022 predstavoval dovoz z pásma Gazy z Izraela 54 % HDP a vývoz do Izraela 6,5 % HDP. Pásmo Gazy má spoločnú hranicu s Egyptom a bilaterálny obchod s Egyptom zaznamenáva rast, najmä v oblasti so stavebným materiálom, potravinami a palivom. Západný breh Jordánu má oveľa širšie väzby na Izrael. Dovoz z Izraela pre Západný breh predstavuje 70 % HDP a vývoz do Izraela 21 % HDP. V roku 2022, 22,5 % zamestnaných Palestínčanov zo Západného brehu

²⁷ IMF. West Bank and Gaza: Report to the Ad Hoc Liaison Committee [elektronický dokument]. Washington DC: IMF, 2024. 42 s. ISBN/ISSN 9798400253089/1934-7685 Dostupné na: <https://www.imf.org/en/Publications/CR/Issues/2023/09/12/West-Bank-and-Gaza-Report-to-the-Ad-Hoc-Liaison-Committee-539149>

²⁸ CASERT, Raf. *European Union reverses earlier announcement that it was suspending development aid to Palestinians* [online]. 2023. [Citované 27.1.2024]. Dostupné na: <https://apnews.com/article/eu-palestinians-aid-israel-hamas-be4681a821bac98728e131a8c6abb552>

Jordánu pracovalo v Izraeli a izraelských osadách, kde zarábali viac ako dvojnásobok priemernej domácej mzdy na Západnom brehu, s celkovým zárobkom v rozmedzí 4 miliárd USD alebo 25 % HDP. Ich príjmy výrazne prispievajú k agregátnemu dopytu, ktorý podporuje rast HDP. Treba však poznamenať, že palestínski pracovníci musia platiť sprostredkovateľom v priemere 30 % svojej hrubej mesačnej mzdy.²⁹ Ekonomiky Izraela, Západného brehu a Gazy sú teda prepojené, hoci rozdiel medzi úzkym, „mierovým“ spojením Izraelu so Západným brehom Jordánu a chladným odlúčením od Gazy je jasne viditeľný.

Jedným z meradiel kvality života môže predstavovať napríklad aj údaj priemernej dĺžky života v jednotlivých krajinách. V roku 2022 bola priemerná dĺžka života na okupovanom palestínskom území 75,4 roka u žien a 73,2 roka u mužov. Bola o niečo vyššia na Západnom brehu (75,7 roka pre ženy; 73,5 roka pre mužov) ako v pásme Gazy (75,0 rokov pre ženy; 72,5 roka pre mužov).³⁰ Priemerná dĺžka života v Izraeli a izraelských osadách na Západnom brehu v roku 2019 bola pre porovnanie 82,6 rokov, pričom za rok 2021 boli zaznamenané rozdiely medzi židovskými občanmi (85,1 pre ženy; 81,8 pre mužov) a občanmi identifikujúcimi ako Palestínčania alebo Arabi, vrátane tých vo východnom Jeruzaleme (81,9 pre ženy; 78,1 pre mužov).³¹ HDP na obyvateľa v Západnom brehu a Gaze predstavovalo v roku 2022 hodnotu 3789 USD. Ak porovnáme blízke krajiny, ako napríklad Afganistan (355 USD za rok 2021), Irak (5937 USD za rok 2022), Irán (4669 USD za rok 2022), Egypt (4295 USD za rok 2022), Libanon (4136 USD za rok 2021), či Jordánsko (4311 USD za rok 2022), nie je na tom ekonomická situácia Palestíny v kontexte dlhoročných prebiehajúcich vojen, útokov a napätia, až tak zle. Pri porovnaní HDP na obyvateľa s Izraelom (54 930 USD za rok 2022), je vidieť značný rozdiel.³²

Po skúmaní možnosti pripojenia na internet alebo držby mobilných, či iných inteligentných zariadení sme zistili, že podľa údajov z prieskumu domácností o informačných a komunikačných technológiách z roku 2019 vlastní 97 % domácností v Palestíne jednu alebo

²⁹ UN. Developments in the economy of the Occupied Palestinian Territory [elektronický zdroj]. Geneva: Trade and Development Board, 2023. 16 s. [Citované 27.1.2024]. Dostupné na: https://unctad.org/system/files/official-document/tdbex74d2_en.pdf

³⁰ WHO. Health conditions in the occupied Palestinian territory, including east Jerusalem, and in the occupied Syrian Golan: Report by the Director-General [elektronický zdroj]. 2023. 13 s. [Citované 27.1.2024]. Dostupné na: https://apps.who.int/gb/ebwha/pdf_files/WHA76/A76_15-en.pdf

³¹ WHO. Health conditions in the occupied Palestinian territory, including east Jerusalem, and in the occupied Syrian Golan: Report by the Director-General [elektronický zdroj]. 2023. 13 s. [Citované 27.1.2024]. Dostupné na: https://apps.who.int/gb/ebwha/pdf_files/WHA76/A76_15-en.pdf

³² WORLD BANK. GDP per capita (current US\$) - West Bank and Gaza [online]. 2024. [Citované 28.1.2024]. Dostupné na: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD?locations=PS>

viac mobilných liniek. Taktiež sme zistili, že 86 % domácností v Palestíne (91 % na Západnom brehu Jordánu a 78 % v pásme Gazy) vlastní jeden alebo viac inteligentných telefónov. Výsledky prieskumu domácností o informačných a komunikačných technológiách z roku 2019 ukázali, že 80 % domácností v Palestíne má doma prístup na internet (84 % na Západnom brehu Jordánu a 73 % v pásme Gazy). Zatiaľ čo 71 % jednotlivcov vo veku 10 rokov a viac využívali internet odkiaľkoľvek.³³ Zistené údaje môžu naznačovať, že Palestína predstavuje mladú, pomerne modernú spoločnosť.

1.3. Inštitucionálne usporiadanie zahraničnoobchodných vzťahov Palestíny

Palestína v súčasnosti nie je členom WTO. Je zmluvnou stranou niekoľkých dvojstranných a regionálnych obchodných dohôd (dohody o voľnom obchode a colná únia) alebo iných dohôd so svojimi obchodnými partnermi, konkrétne s arabskými krajinami v rámci dohody GAFTA, EÚ, USA, Kanadou, Izraelom, Európskou zónou voľného obchodu (EZVO), Tureckom a MERCOSUR-om.

1.3.1. Európsko-stredomorská dočasná dohoda o pridružení (1997)

Významným úspechom pre Palestínu bolo podpísanie dohôd o voľnom obchode s Európskou úniou (EÚ) v roku 1996 (v platnosti od roku 1997) a s Európskym združením voľného obchodu (EZVO) v roku 1998. Otvorenie letiska v Gaze v roku 1998 a obnova a rozšírenie dopravnej infraštruktúry, ktoré nasledovali po podpísaní uvedených dohôd predstavovali dôležité kroky na uľahčenie obchodu a obnovenie spojenia so zvyškom sveta.³⁴

Dohody predstavujú ustanovenia týkajúce sa znižovania cla, zavedenie preferenčných taríf, zlepšenie obchodných postupov a liberalizáciou obchodu medzi EÚ, spoločenstvom EZVO a Palestínskymi územiaми. Dohoda o pridružení (1997) zahŕňala taktiež rozvojovú spoluprácu s cieľom podporiť hospodársky rast Palestíny³⁵, na čo nadväzuje dočasná dohoda s EZVO a Palestínou (1998), ktorá podporuje rozvoj a integráciu palestínskej ekonomiky do

³³ Wafa. *About 13.5 million Palestinians in historical Palestine and diaspora - PCBS* [online]. 2020. [Citované 28.1.2024]. Dostupné na: <https://english.wafa.ps/Pages/Details/103184>

³⁴ UNITED NATIONS. *The Palestinian economy: Achievements of the interim period and tasks for the future – UNCTAD study* [elektronický zdroj]. 2001. [Citované 28.1.2024]. Dostupné na: <https://www.un.org/unispal/document/auto-insert-194379/>

³⁵ UNCTAD. *Euro-Mediterranean Interim Association Agreement*. [elektronický zdroj]. 2024. [Citované 28.1.2024]. Dostupné na: <https://investmentpolicy.unctad.org/international-investment-agreements/treaty-files/2469/download>

medzinárodného obchodu.³⁶ V dohode sa ustanovuje bezcolný prístup palestínskeho priemyselného tovaru na trhy EÚ a postupné zrušenie ciel na vývoz z EÚ do Palestíny v priebehu piatich rokov. Dohoda o ďalšej liberalizácii poľnohospodárskych výrobkov, spracovaných poľnohospodárskych výrobkov a rýb a produktov rybolovu nadobudla platnosť 1. januára 2012. Pôvodne sa uplatňovala na 10 rokov, ale v roku 2021 bola predĺžená o ďalších 10 rokov.³⁷

1.3.2. Dohoda o voľnom obchode medzi Organizáciou pre oslobodenie Palestíny a Tureckom (2004)

Dohoda podpísaná v roku 2004 a platná od roku 2005 má za cieľ zvýšiť a posilniť hospodársku spoluprácu a postupne odstrániť ťažkosti a obmedzenia v obchode s tovarom vrátane poľnohospodárskych výrobkov. Dohoda zároveň predstavuje základ pre ďalšiu podporu spoločných investícií a obchodnú spoluprácu medzi zmluvnými stranami na trhoch tretích krajín. Dohoda sa zameriava najmä na priemyselné výrobky, základné a spracované poľnohospodárske výrobky a rybolov, Sanitárne a fytosanitárne opatrenia a na hospodársku spoluprácu a technickú pomoc.³⁸

1.3.3. Dočasná dohoda o politike, obchode a partnerstve medzi Palestínou a Spojeným kráľovstvom (2019)

Dohoda bola podpísaná v roku 2019 a do platnosti bola zavedená v januári 2021. Hlavným cieľom tejto dohody je zachovať preferenčné podmienky týkajúce sa obchodu a spolupráce a iných väzieb medzi zmluvnými stranami, ktoré vyplývajú z dočasnej dohody o pridružení medzi EÚ a palestínskym orgánom, a poskytnúť platformu pre ďalšiu liberalizáciu obchodu a posilnenie týchto väzieb a spolupráce medzi nimi.³⁹

³⁶ PALESTINE ECONOMY PORTAL. Interim Agreement Between The Efta States and the PLO for the Benefit of the Palestinian Authority. [elektronický zdroj]. 2024. [Citované 28.1.2024]. Dostupné na: <https://library.palestineeconomy.ps/public/files/server/20151205142034-1.pdf>

³⁷ EUROPEAN UNION. *Palestine: EU trade relations with Palestine. Facts, figures and latest developments* [online]. 2024. [Citované 28.1.2024]. Dostupné na: https://policy.trade.ec.europa.eu/eu-trade-relationships-country-and-region/countries-and-regions/palestine_en

³⁸ UNCTAD. Interim Free Trade Agreement Between the Republic of Turkey and Palestine Liberation Organization for the benefit of the Palestinian authority [elektronický zdroj]. 2024. [Citované 28.1.2024]. Dostupné na: <https://investmentpolicy.unctad.org/international-investment-agreements/treaty-files/2692/download>

³⁹ UNCTAD. Interim Political, Trade and Partnership Agreement [elektronický zdroj]. 2024. [Citované 28.1.2024]. Dostupné na: <https://investmentpolicy.unctad.org/international-investment-agreements/treaty-files/6051/download>

1.3.4. Zmluvný vzťah medzi Palestínou a USA (1996) a Palestínou a Kanadou (1997)

Spojené štáty americké poskytli Palestíne jednostranne rozšírené preferencie, v rámci ktorých zabezpečujú palestínskemu tovaru rovnaké preferencie ako izraelskému tovaru, t. j. zväčša bezcolné zaobchádzanie. Technicky sa to uskutočnilo prostredníctvom prezidentského vyhlásenia, ktorým sa kľúčové výhody dohody medzi USA a Izraelom rozšírili na výrobky vyrobené na Západnom brehu Jordánu, v pásme Gazy a v priemyselných zónach, ktoré spĺňajú podmienky, napr. v Jordánsku. Kanada podobne ako Spojené štáty rozšírila preferencie udelené Izraelu aj na Palestínu. Stalo sa tak však na základe dvojstrannej dohody.⁴⁰

1.3.5. Dohoda o voľnom obchode medzi Palestínou a MERCOSUR (2011)

Predmetná dohoda bola podpísaná v decembri 2011 v Montevideu. Dohoda potvrdzuje ochotu krajín Mercosuru posilniť svoje vzťahy s partnermi na Blízkom východe a v arabskom svete. Mercosur má v platnosti podobné dohody o voľnom obchode s Izraelom a s Egyptom, ktoré boli podpísané v roku 2010. Dohoda obsahuje kapitoly o obchode s tovarom, pravidlách pôvodu, bilaterálnych zárukách, technických predpisoch, normách a postupoch posudzovania zhody, sanitárnych a fyto-sanitárnych opatreniach, technickej a technologickej spolupráci a o urovnávaní sporov. Ide o dohodu o otvorení trhov pre tovar s evolučnou doložkou o možných budúcich rokovaniach o prístupe na trh so službami a investíciami. Dohoda tiež vyjadruje podporu členských štátov Mercosuru vytvoreniu nezávislého a demokratického palestínskeho štátu, geograficky susediaceho a ekonomicky životaschopného, ktorý môže koexistovať v mieri a harmónii so svojimi susedmi. Na základe dostupných informácií môžeme uviesť, že Palestína mala záujem o vývoz najmä olivového oleja, potravinárskych výrobkov, kameňa a mramoru.⁴¹

1.3.6. Iné obchodné dohody Palestíny

Okrem hore uvedených dohôd má Palestína uzatvorených viacero iných bilaterálnych, ako aj multilaterálnych dohôd, medzi ktoré môžeme zaradiť Investičnú dohodu OIC z roku 1981, ktorá je uzatvorená v rámci členov Organizácie islamskej spolupráce, usilujúc sa o

⁴⁰ HIJAZI, Hadil – SCHLOEMANN, Hadil. The World Trade Organization: Why and How It Matters for Palestinian Businesses [elektronický zdroj]. Palestine, Ramallah: Palestine Trade Center, 2013. 81 s. [Citované 28.1.2024]. Dostupné na: <https://paltrade.org/uploads/1595097091884768337.pdf>

⁴¹ GOV.BR. *Mercosur-Palestine Free Trade Agreement – Montevideo, 20 December 2011* [elektronický zdroj]. 2011. [Citované 13.1.2024]. Dostupné na: <https://www.gov.br/mre/en/contact-us/press-area/press-releases/mercosur-palestine-free-trade-agreement-montevideo-20-december-2011>

využitie zdrojov, potenciálu a podpore investícií medzi členmi organizácie.⁴² Organizácia islamskej spolupráce (OIC) je medzinárodná organizácia zastrešujúca 57 členských štátov z rôznych častí sveta, ktoré väčšinou tvorí moslimské obyvateľstvo. Cieľom Organizácie je podpora ekonomickej, politickej, sociálnej a kultúrnej spolupráce medzi svojimi členmi a zastupovanie ich spoločných záujmov na medzinárodnej úrovni.⁴³ Ďalej je v platnosti Jednotná dohoda o investíciách arabského kapitálu v arabských štátoch z roku 1980 a Dohoda o investíciách a voľnom pohybe kapitálu medzi arabskými krajinami z roku 1970.⁴⁴

Medzi ďalšie bilaterálne obchodné dohody Palestíny patria:

- Bilaterálna investičná dohoda medzi Tureckom a Palestínou (2018) - nie je v platnosti
- Bilaterálna investičná dohoda medzi Ruskou federáciou a Palestínou (2016)
- Bilaterálna investičná dohoda medzi Jordánskom a Palestínou (2012) – nie je v platnosti
- Bilaterálna investičná dohoda medzi Nemeckom a Palestínou (2000)
- Bilaterálna investičná dohoda medzi Egyptom a Palestínou (1998)⁴⁵

1.3.7. Obchodný vzťah Palestíny s Izraelom a Colná únia

Izrael má od roku 1967 s okupovaným palestínskym územím (OPT) obchodnú dohodu o colnej únii, ktorá bola de facto inštitucionalizovaná dohodami z Osla v roku 1994.⁴⁶ Pravdepodobne najdôležitejšia obchodná dohoda Palestíny je takzvaný Parížsky protokol s Izraelom, ktorý je súčasťou Dočasnej dohody medzi stranami. Tento protokol vymedzuje štyri oblasti "dočasnej samosprávy" Palestínskej samosprávy v hospodárskej oblasti: fiškálne kompetencie; menové kompetencie; pracovné vzťahy; obchod a otázky súvisiace s obchodom.⁴⁷ Dohoda od roku 1995 spája Izrael a Palestínu vo forme netypickej colnej únie. V

⁴² UNCTAD. Agreement on Promotion, Protection and Guarantee of Investments among Member states of the Organisation of the Islamic Conference [elektronický dokument]. 2024. [Citované 13.1.2024]. Dostupné na: <https://investmentpolicy.unctad.org/international-investment-agreements/treaty-files/8312/download>

⁴³ ORGANISATION OF THE ISLAMIC COOPERATION. *History* [online]. 2024. [Citované 28.1.2024]. Dostupné na: <https://new.oic-oci.org/SitePages/CommonPage.aspx?Item=1>

⁴⁴ UNCTAD. *International Investment Agreements Navigator* [online]. 2024. [Citované 28.1.2024]. Dostupné na: <https://investmentpolicy.unctad.org/international-investment-agreements/countries/158/state-of-palestine>

⁴⁵ UNCTAD. *International Investment Agreements Navigator* [online]. 2024. [Citované 28.1.2024]. Dostupné na: <https://investmentpolicy.unctad.org/international-investment-agreements/countries/158/state-of-palestine>

⁴⁶ AHMAD, Amal. *The Customs Union & Israel's No-State Solution* [online]. 2014. [Citované 28.1.2024]. Dostupné na: <https://al-shabaka.org/briefs/the-customs-union-and-israels-no-state-solution/>

⁴⁷ COTTIER, Thomas – PANNATIER, Serge. Overview of Palestine's Economic Policy and Foreign Trade Regime: Draft Memorandum for application for Observer Status at the WTO [elektronický dokument]. London:

oblasti obchodu s tovarom Palestína a Izrael zosúladiť svoje vonkajšie colné sadzby tak, že v prípade väčšiny tovarov Palestína súhlasila, že nezníži svoje colné sadzby pod izraelské colné sadzby. Palestína však môže na tento tovar účtovať vyššie clá ako Izrael. V prípade vybranej skupiny tovarov (uvedených v prílohách A1, A2 a B k Parížskemu protokolu) sa zmluvné strany dohodli, že Palestína môže uplatňovať nižšie clá ako Izrael. Parížsky protokol obsahuje aj pravidlá týkajúce sa niektorých sektorov služieb, ako aj mnohých ďalších otázok vrátane spolupráce v colnej a daňovej správe. Je základom pre súčasný systém dane z pridanej hodnoty a výber palestínskych ciel a DPH na dovážaný tovar z tretích krajín.⁴⁸ Môžeme teda skonštatovať, že Parížsky protokol vytvára základy faktickej colnej únie medzi Izraelom a Západným brehom/Gazou. Stanovuje sa v ňom voľný pohyb poľnohospodárskych aj priemyselných výrobkov, ktorý podlieha právnym predpisom každej strany. Nevyžadujú sa žiadne osvedčenia o pôvode. Pokiaľ ide o dovoz z tretích strán, obe strany uplatňujú dovoznú politiku Izraela.⁴⁹

Niektoré politické ohlasy poznamenali, že Colná únia sa na prvý pohľad javí ako jednoduchá obchodná dohoda, bola a zostáva kľúčom k odmietaniu uznania palestínskej suverenity.⁵⁰ Súčasný režim Parížskeho protokolu neodmysliteľne spája Palestínu do veľkej miery s režimom zahraničného obchodu Izraela, a teda s jeho právami a povinnosťami v rámci WTO. Dovoz do Palestíny a vývoz z Palestíny do tretích krajín je do veľkej miery viazaný týmito pravidlami s výnimkou prípadov, keď Parížsky protokol výnimočne poskytuje priestor pre autonómnu zahraničnoobchodnú politiku Palestínskej samosprávy.

London School of Economics, 2000. 9 s. [Citované 15.1.2024]. Dostupné na: <https://info.publicintelligence.net/lse.pdf>

⁴⁸ HIJAZI, Hadil – SCHLOEMANN, Hadil. The World Trade Organization: Why and How It Matters for Palestinian Businesses [elektronický zdroj]. Palestine, Ramallah: Palestine Trade Center, 2013. 81 s. [Citované 28.1.2024]. Dostupné na: <https://paltrade.org/uploads/1595097091884768337.pdf>

⁴⁹ COTTIER, Thomas – PANNATIER, Serge. Overview of Palestine's Economic Policy and Foreign Trade Regime: Draft Memorandum for application for Observer Status at the WTO [elektronický dokument]. London: London School of Economics, 2000. 9 s. [Citované 15.1.2024]. Dostupné na: <https://info.publicintelligence.net/lse.pdf>

⁵⁰ AHMAD, Amal. *The Customs Union & Israel's No-State Solution* [online]. 2014. [Citované 28.1.2024]. Dostupné na: <https://al-shabaka.org/briefs/the-customs-union-and-israels-no-state-solution/>

2. Cieľ práce, metodika a metódy skúmania

2.1. Cieľ práce a čiastkové ciele

Hlavným cieľom tejto diplomovej práce bolo na základe vedeckých metód skúmať a vyhodnotiť vývoj zahraničnoobchodných vzťahov Palestíny s Izraelom a postavenie Palestíny v medzinárodnom obchode v kontexte konfliktu s Izraelom. Na dosiahnutie hlavného cieľu sme stanovili šesť čiastkových cieľov:

1. Skúmanie histórie konfliktu Palestíny s Izraelom a zhodnotenie jeho vplyvu na obchodné vzťahy a ekonomickú situáciu v Palestíne.
2. Skúmanie súčasnej hospodárskej situácie Palestíny
3. Identifikácia najväčších obchodných partnerov a hlavných exportných komodít.
4. Skúmanie a analýza konkurencieschopnosti Palestíny na svetovom trhu a identifikácia oblastí s potenciálom pre ďalší rozvoj.
5. Skúmanie a analýza vývoja obchodných vzťahov Palestíny a EÚ.
6. Skúmanie a analýza vývoja obchodných vzťahov Palestíny a Izraelu.

2.2. Metodika a metódy skúmania

Na dosiahnutie hlavného cieľa tejto práce sme využili najmä analýzu a syntézu zistených údajov a dosiahnutých čiastkových cieľov. Pri skúmaní histórie konfliktu sme na bližšie zoznámenie sa s témou vychádzali najmä z odbornej literatúry, pomocou elektronických kníh, ktoré nám poslúžili ako kvalitný zdroj informácií s nezaujatým postojom voči jednej alebo druhej strane konfliktu. Pri skúmaní súčasnej hospodárskej situácie a analýze obchodných vzťahov Palestíny so svetom, EÚ a Izraelom sme sa venovali aktuálnym obchodným dohodám, kde sme v prípade EÚ a Izraela identifikovali možné perspektívy rozvoja, ale aj problematické body a možnú asymetriu obchodných vzťahov. Pri práci sme vychádzali z oficiálnych zdrojov EÚ a Palestíny, rôznych medzinárodných organizácií a medzinárodných štatistických databáz Comtrade, World Bank, Eurostat, IMF, UNCTAD a internetových zdrojov z odborných a overených svetových denníkov zo západnej a východnej časti sveta.

Vďaka tomu sme dostali bližší obraz o téme z viacerých názorových spektier, čo nám pomohlo vo vyhodnotení daných tém odbornejšie a nezaujato. Veľká časť uvedených zdrojov, najmä odborná literatúra, nám poslúžila dobre pri oboznámení sa s témou, k čomu prispelo aj vypracovanie literárnej rešerše, ešte pred začatím písania tejto diplomovej práce. Pri práci na niektorých kapitolách, najmä pri analýze obchodných vzťahov Palestíny s Izraelom

a identifikácii obchodných bariér Palestíny sme sa často stretávali s dynamicky meniacou sa situáciou v Palestíne v rámci konfliktu s Izraelom, čo výrazne vplývalo na vyhodnotenie hlavného cieľa záverečnej práce.

V praktickej časti sme sa venovali analýze a syntéze zozbieraných údajov a informácií z prvej kapitoly. Analyzovali sme bilaterálne obchodné vzťahy medzi Palestínou a EÚ, Palestínou a Izraelom a Palestínou a svetom. Zamerali sme sa aj na Analýzu a porovnanie najdôležitejších komoditných skupín palestínskeho obchodu s Izraelom a EÚ. Následne sme indukčnou metódou a vyvodzovaním zhodnotili postavenie a konkurencieschopnosť Palestíny na svetovom trhu, kde sme využili výsledky indexu rastu konkurencieschopnosti (RCA1) a indexu čistej obchodnej výkonnosti (RCA2). Ďalej sme identifikovali najväčšie obchodné bariéry Palestíny v medzinárodnom obchode. Na koniec sme zhodnotili perspektívy spolupráce Palestíny so svetom, s Izraelom a EÚ, otvorili diskusiu a vypracovali odporúčania pre efektívnejšie zapojenie Palestíny do medzinárodného obchodu.

2.3. Metódy kalkulácie vybraných indexov

Index rastu konkurencieschopnosti

Index rastu konkurencieschopnosti (RCA1) porovnáva mieru exportu určitej krajiny v danej komoditnej skupine s celkovým exportným podielom danej krajiny na celkovom svetovom exporte. Index teda poukazuje na to, či daná krajina má v exporte danej komodity komparatívnu výhodu. (UNCTAD, 2023)

Vzorec pre výpočet RCA1:

$$RCA1 = \frac{(X_{ij}/X_i)}{(X_{.j}/X_{..})}$$

X_{ij} = export krajiny "i" v komoditnej skupine "j"

X_i = celkový export krajiny

$X_{.j}$ = svetový export v komoditnej skupine "j"

$X_{..}$ = celkový svetový export

Ak má krajina odhalenú komparatívnu výhodu pre danú komoditu ($RCA > 1$), vyvodzuje sa z toho, že je konkurencieschopným výrobcom a vývozcom tejto komodity v porovnaní s

krajinou vyrábajúcou a vyvážajúcou tento tovar na úrovni svetového priemeru alebo pod ním. Krajina s odhalenou komparatívnou výhodou v komodite i sa považuje za krajinu s vývoznou silou tejto komodity. Čím vyššia je hodnota RCA krajiny pre komoditu i , tým vyššia je jej exportná sila v komodite i .

Index čistej obchodnej výkonnosti

Index čistej obchodnej výkonnosti, ktorý označujeme RCA2 poukazuje na zhodnotenie čistej obchodnej výkonnosti určitej krajiny. Hovorí o tom, či pre danú komoditu je krajina čistým dovozcom alebo čistým vývozcom (Podolák, 2023).

Vzorec pre výpočet RCA2:

$$RCA2 = \frac{(X_{ij} - M_{ij})}{(X_{ij} + M_{ij})}$$

X_{ij} = export krajiny “ i ” v komoditnej skupine “ j ”

M_{ij} = import krajiny “ i ” v komoditnej skupine “ j ”

Ak je hodnota $RCA2 = (-1,0)$, tak krajina dané komodity dováža, alebo pre danú krajinu neexistuje, resp. len v malej miere existuje export danej komodity.

Ak je hodnota $RCA2 = (0,1)$, tak krajina dané komodity vyváža, alebo pre danú krajinu neexistuje, resp. len v malej miere existuje import danej komodity.

3. Výsledky práce a diskusia

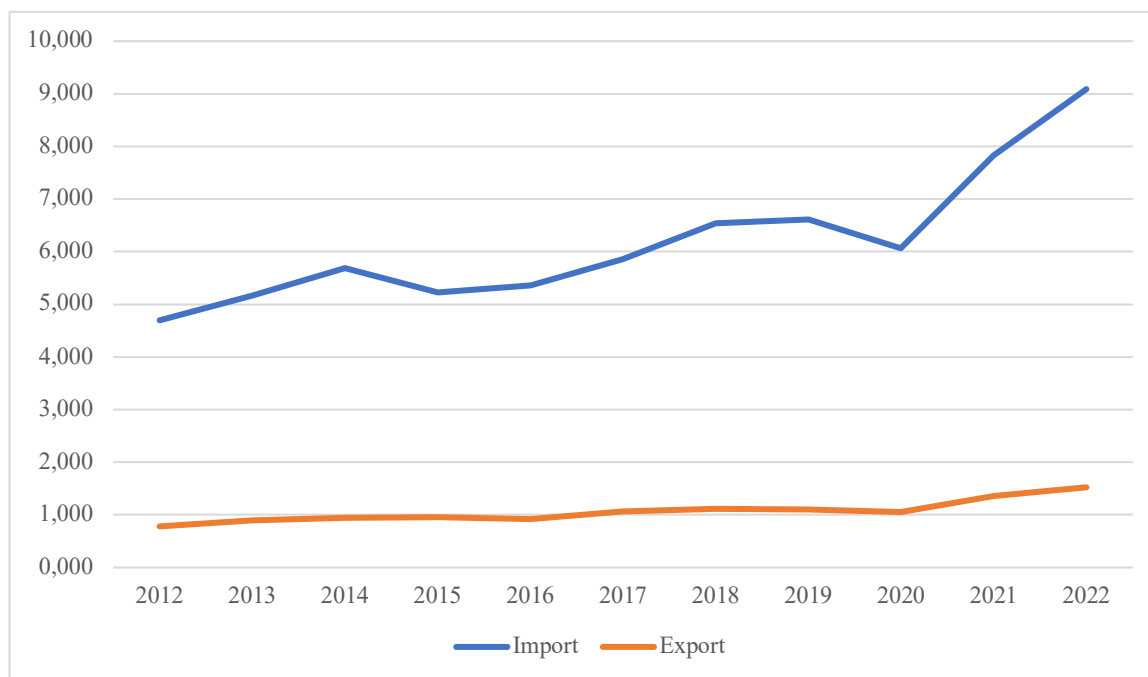
V tejto kapitole prezentujeme hlavné výsledky nášho výskumu, ktorý sa zameriava na analýzu obchodných vzťahov Palestíny so svetom, EÚ a Izraelom, ako aj na konkurencieschopnosť Palestíny na svetovom trhu. Kapitola je rozdelená do niekoľkých častí, z ktorých každá poskytuje podrobný pohľad na špecifickú oblasť analýzy, na čo nadväzuje diskusia, kde reflektujeme naše výsledky a implikácie pre palestínsku ekonomiku aj politiku.

3.1. Vývoj a analýza obchodných vzťahov Palestíny so svetom

Medzinárodný obchod Palestíny je zrejme najzjavnejšia a naj preukázateľná oblasť závislosti, ktorej sa spolu so zamestnanosťou Palestínčanov v izraelskej ekonomike venuje najväčšia pozornosť. Západný breh a pásma Gazy predstavujú takpovediac virtuálneho rukojemníka pre izraelský vývoz. Okupované územia Palestíny sú už niekoľko rokov druhým najväčším dovozcom z Izraela, hneď po Spojených štátoch amerických. Na základe dostupných zdrojov môžeme predpokladať, že komoditný dovoz z Izraela predstavuje približne 90% z celkového importu na okupovaných územiach. Signifikantný je najmä import v priemyselnom odvetví. To môže byť výsledkom izraelských politík a opatrení, ktoré majú za cieľ blokovat' rozvoj palestínskeho spracovateľského priemyslu a sťažiť arabským dovozcom nákup tovaru z iných krajín. Podľa niektorých vyjadrení môže palestínsky trh predstavovať miesto pre nekvalitné izraelské priemyselné výrobky, ktoré by nemohli konkurovať na vyspelých trhoch Európy, či Severnej Ameriky. Závislosť Západného brehu a pásma Gazy môžeme vidieť aj pri exporte, kde Izrael pohltí takmer 70% z celkového exportu Palestíny.⁵¹

⁵¹ ABED T. George. THE PALESTINIAN ECONOMY: Studies in Development under Prolonged Occupation [e-book]. 1 vyd. Abington, USA: Routledge, 2014. 358 s. ISBN 978-1-138-81016-7

Graf 2 Obchod Palestíny s tovarmi so svetom (2012 – 2022, v miliardách USD)

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa TRADE MAP. *List of products imported by Palestine* [online]. 2024.

[Citované 11.3.2024]. Dostupné na:

https://www.trademap.org/Product_SelCountry_TS.aspx?nvpm=1%7c275%7c%7c%7cTOTAL%7c%7c%7c2%7c1%7c1%7c1%7c2%7c1%7c1%7c1%7c1%7c1%7c1

TRADE MAP. *List of products exported by Palestine* [online]. 2024. [Citované 22.4.2024]. Dostupné na:

https://www.trademap.org/Product_SelCountry_TS.aspx?nvpm=1%7c275%7c%7c%7cTOTAL%7c%7c%7c2%7c1%7c1%7c2%7c2%7c1%7c1%7c1%7c1%7c1%7c1

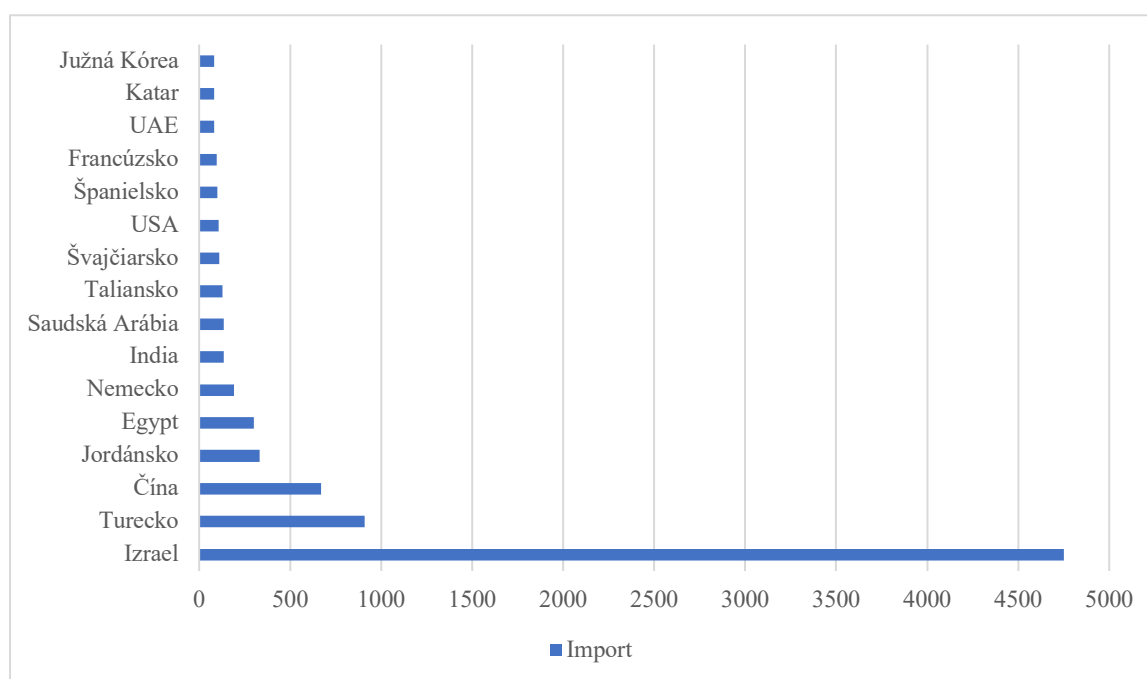
V grafe 2 môžeme vidieť vývoj palestínskeho obchodu s tovarmi so svetom za posledných 10 rokov. Graf vyobrazuje dlhodobu vysokú prevahu palestínskeho importu nad exportom. Na základe toho môžeme vydedukovať dlhodobú negatívnu obchodnú bilanciu Palestíny so zvyškom sveta, ktorá má stúpajúci trend. Hodnota celkového importu v roku 2022 predstavovala vyše 9,09 miliardy USD, čo predstavuje nárast o 16,08% oproti roku 2021, kde hodnota celkového importu predstavovala hodnotu 7,83 miliardy USD. Pri porovnaní s importom v roku 2021, ktorý dosiahol hodnotu 6,06 miliardy predstavuje nárast importu k roku 2022 až 49,89%.⁵² Na základe zistených zdrojov môžeme výrazný nárast importu z veľkej časti zdôvodniť celosvetovým nárastom spotrebiteľských cien a inflácií, ktorá sa postupne po období COVID-19 v roku 2021 začala zvyšovať a svoje maximum dosiahla v roku 2022, po ruskej invázii Ukrajiny. Rusko-Ukrajinský konflikt priamo vplýval na Palestínu najmä

⁵² TRADE MAP. *List of products imported by Palestine* [online]. 2024. [Citované 11.3.2024]. Dostupné na: https://www.trademap.org/Product_SelCountry_TS.aspx?nvpm=1%7c275%7c%7c%7cTOTAL%7c%7c%7c2%7c1%7c1%7c1%7c2%7c1%7c1%7c1%7c1%7c1%7c1

prostredníctvom dovozu pšenice, pretože vyše 50% importu pšenice a múky pochádza z Izraelu od izraelských sprostredkovateľov, ktorí dovážajú približne 45% z Ruska a Ukrajiny.⁵³

Hodnota palestínskeho exportu predstavovala v roku 2022 1,53 miliardy USD, čo predstavuje nárast o 12,38% oproti roku 2021, kedy hodnota celkového exportu predstavovala 1,36 miliardy USD. Pri porovnaní s rokom 2020 sme zistili, že nárast exportu v roku 2022 dosiahol úroveň 44,69%.⁵⁴ Pri porovnaní percentuálnych hodnôt nárastu celkového exportu a importu Palestíny môžeme zhodnotiť, že nárast importu bol výraznejší, aj keď nepredstavoval veľmi vysokú diferenciu.

Graf 3 Teritoriálna štruktúra Importu Palestíny zo sveta (2022, v miliónoch USD)

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa TRADE MAP. *List of supplying markets for a product imported by Palestine, State of* [online]. 2024. [Citované 11.3.2024]. Dostupné na:

https://www.trademap.org/Country_SelProductCountry_TS.aspx?nvpm=1%7c275%7c%7c%7c%7cTOTAL%7c%7c%7c2%7c1%7c1%7c1%7c2%7c1%7c2%7c1%7c1%7c1

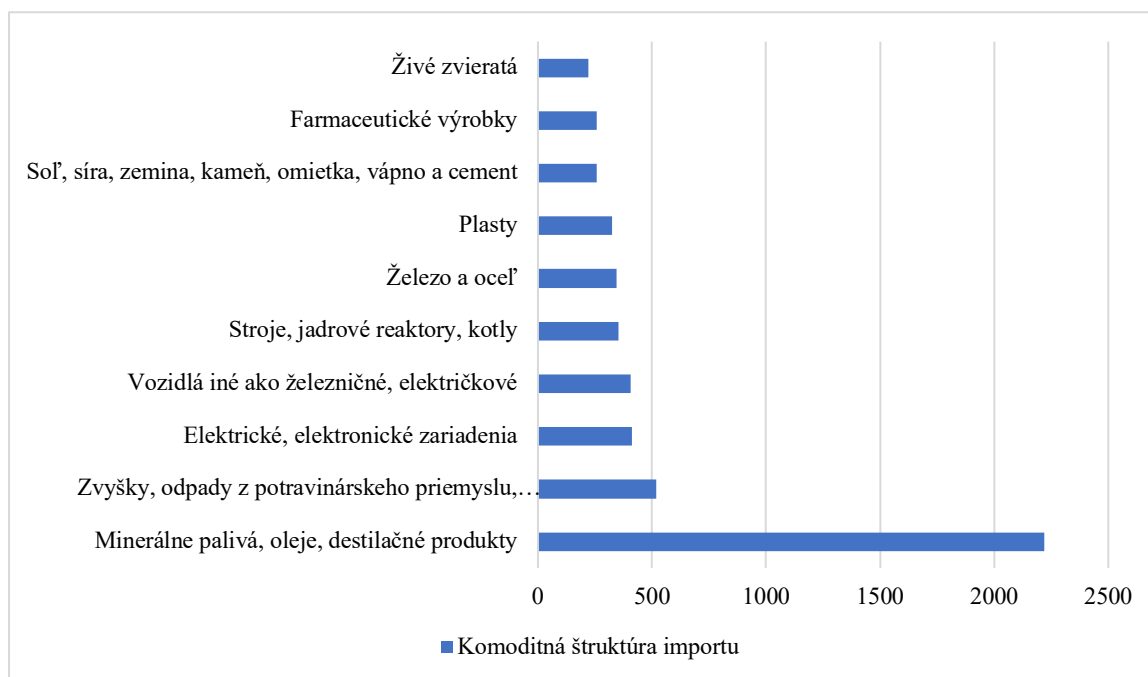
V grafe 3 môžeme vidieť teritoriálnu štruktúru importu Palestíny zo sveta za rok 2022. V grafe sme uviedli 16 krajín, ktoré predstavujú najväčšiu účasť v palestínskom importe. Dominantným

⁵³ THE PORTLAND TRUST. PALESTINIAN ECONOMIC BULLETIN: Global Inflationary Pressures Reach Palestine [elektronický zdroj]. 2022. 4 s. [Citované 22.4.2024]. Dostupné na: <https://portlandtrust.org/wp-content/uploads/2022/05/Bulletin-188-May-English-A4.pdf>

⁵⁴ TRADE MAP. *List of products exported by Palestine* [online]. 2024. [Citované 22.4.2024]. Dostupné na: https://www.trademap.org/Product_SelCountry_TS.aspx?nvpm=1%7c275%7c%7c%7c%7cTOTAL%7c%7c%7c2%7c1%7c1%7c2%7c2%7c1%7c1%7c1%7c1%7c1

importérom je Izrael, ktorý v roku 2022 doviezol do Palestíny tovary v hodnote 4,75 miliardy USD. Výrazný podiel Izraelu v teritoriálnej štruktúre importu môžeme prirovnať najmä Colnej únii, ktorá je aktívna medzi Izraelom a Palestínou. Ďalej nasledujú Turecko (908 miliónov USD), Čína (670 miliónov USD), Jordánsko (333 miliónov USD), Egypt (302 miliónov USD) ďalšie krajiny.⁵⁵

Graf 4 Komoditná štruktúra Importu Palestíny zo sveta (2022, v miliónoch USD)

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa TRADE MAP. *List of products imported by Palestine* [online]. 2024.

[Citované 11.3.2024]. Dostupné na:

https://www.trademap.org/Product_SelCountry_TS.aspx?nvpm=1%7c275%7c%7c%7cTOTAL%7c%7c%7c2%7c1%7c1%7c1%7c2%7c1%7c1%7c1%7c1%7c1%7c1

Graf 4 vyobrazuje komoditnú štruktúru importu Palestíny zo sveta za rok 2022. V grafe sme uviedli 10 komoditných skupín, ktoré najviac prispeli k hodnote palestínskeho importu. Najväčší podiel v importe zaznamenali Minerálne palivá, oleje a destilačné produkty, ktoré v roku 2022 predstavovali hodnotu importu na úrovni 2,22 miliardy USD. Ďalej nasledovali Zvyšky, odpady z potravinárskeho priemyslu a krmivá pre zvieratá (519 miliónov USD), Elektrické a elektronické zariadenia (411 miliónov USD), Vozidlá iné ako železničné a električkové (405 miliónov USD), Stroje, jadrové reaktory, kotly (352 miliónov USD)

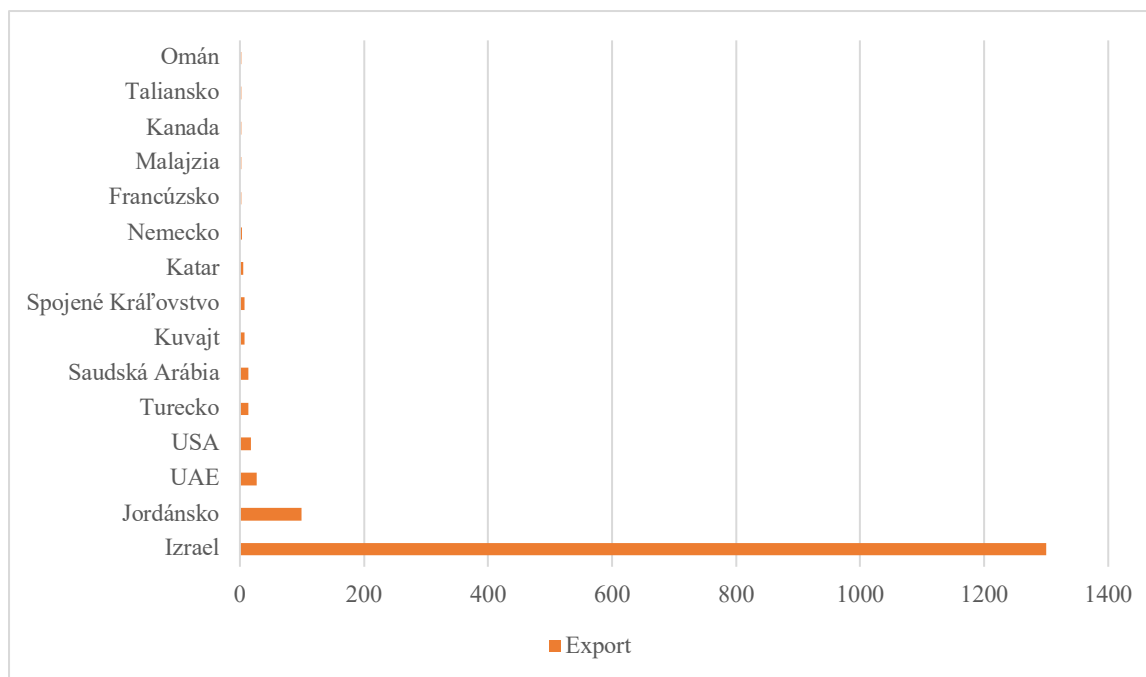
⁵⁵ TRADE MAP. *List of supplying markets for a product imported by Palestine, State of* [online]. 2024.

[Citované 11.3.2024]. Dostupné na:

https://www.trademap.org/Country_SelProductCountry_TS.aspx?nvpm=1%7c275%7c%7c%7cTOTAL%7c%7c%7c2%7c1%7c1%7c1%7c2%7c1%7c2%7c1%7c1%7c1%7c1

a ďalšie.⁵⁶ Môžeme predpokladať, že významný podiel komoditnej skupiny Minerálnych palív, olejov a destilačných produktov v komoditnej štruktúre importu Palestíny prispel k vysokému nárastu celkového palestínskeho importu za roky 2021 a 2022 z dôvodu nárastu svetových cien tejto komodity v predmetných rokoch.

Graf 5 Teritoriálna štruktúra Exportu Palestíny do sveta (2022, v miliónoch USD)

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa TRADE MAP. *List of importing markets for a product exported by Palestine, State of* [online]. 2024. [Citované 11.3.2024]. Dostupné na:

https://www.trademap.org/Country_SelProductCountry_TS.aspx?nvpm=1%7c275%7c%7c%7cTOTAL%7c%7c%7c2%7c1%7c1%7c2%7c2%7c1%7c2%7c1%7c1%7c1

Graf 5 znázorňuje teritoriálnu štruktúru palestínskeho exportu do sveta za rok 2022. Dominantný trh predstavuje Izrael, kde Palestína exportovala tovar v hodnote 1,30 miliardy USD. Rovnako ako pri importe, aj pri exporte môžeme dominanciu Izraelu zdôvodniť aktívnou Colnou úniou medzi Izraelom a Palestínou. Ďalšie trhy, kde Palestína najviac exportuje sú Jordánsko (99 miliónov USD), Spojené Arabské Emiráty (28 miliónov USD), USA (18 miliónov USD), Turecko (14 miliónov USD) a ďalšie.⁵⁷ Na základe údajov z tabuľky môžeme

⁵⁶ TRADE MAP. *List of products imported by Palestine* [online]. 2024. [Citované 11.3.2024]. Dostupné na: https://www.trademap.org/Product_SelCountry_TS.aspx?nvpm=1%7c275%7c%7c%7cTOTAL%7c%7c%7c2%7c1%7c1%7c2%7c2%7c1%7c1%7c1%7c1

⁵⁷ TRADE MAP. *List of products exported by Palestine* [online]. 2024. [Citované 22.4.2024]. Dostupné na: https://www.trademap.org/Product_SelCountry_TS.aspx?nvpm=1%7c275%7c%7c%7cTOTAL%7c%7c%7c2%7c1%7c1%7c2%7c2%7c1%7c1%7c1%7c1

skonštatovať, že podiel Izraelu na palestínskom exporte predstavuje približne 85% z celkového exportu Palestíny.

Graf 6 Komoditná štruktúra Exportu Palestíny do sveta (2022, v miliónoch USD)

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa TRADE MAP. List of products exported by Palestine [online]. 2024.

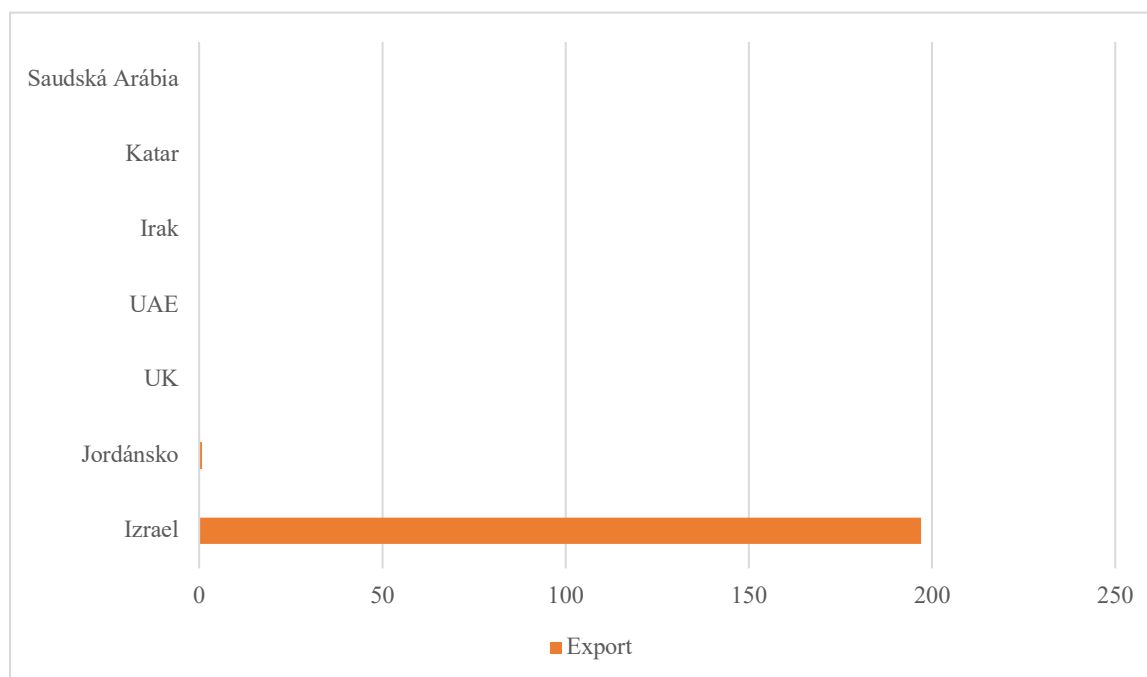
[Citované 22.4.2024]. Dostupné na:

https://www.trademap.org/Product_SelCountry_TS.aspx?nvpm=1%7c275%7c%7c%7c%7cTOTAL%7c%7c%7c2%7c1%7c1%7c2%7c2%7c1%7c1%7c1%7c1%7c1

V grafe 6 je znázornená komoditná štruktúra exportu Palestíny do sveta za rok 2022. Medzi desiatimi najviac exportovanými komoditami dominuje komoditná skupina Nábytok; posteľná bielizeň, matrace, podložky na matrace, vankúše a podobné vypchaté potreby, ktorá dosiahla v roku 2022 hodnotu exportu na úrovni 198 miliónov USD. Ďalej nasledujú Výrobky z kameňa, sadry, cementu, azbestu, sľudy alebo podobných materiálov (186 miliónov USD), Železo a oceľ (180 miliónov USD), Plasty (137 miliónov USD), Soľ, síra, zeminy a kameň, omietkové materiály, vápno a cement (75 miliónov USD).⁵⁸

⁵⁸ TRADE MAP. List of products exported by Palestine [online]. 2024. [Citované 22.4.2024]. Dostupné na: https://www.trademap.org/Product_SelCountry_TS.aspx?nvpm=1%7c275%7c%7c%7c%7cTOTAL%7c%7c%7c2%7c1%7c1%7c2%7c2%7c1%7c1%7c1%7c1%7c1

Graf 7 Teritoriálna štruktúra Palestínskeho exportu Nábytku, posteľnej bielizne, matracov, podložiek na matrace, vankúše a podobne vypchatých potrieb do sveta (2022, v miliónoch USD)

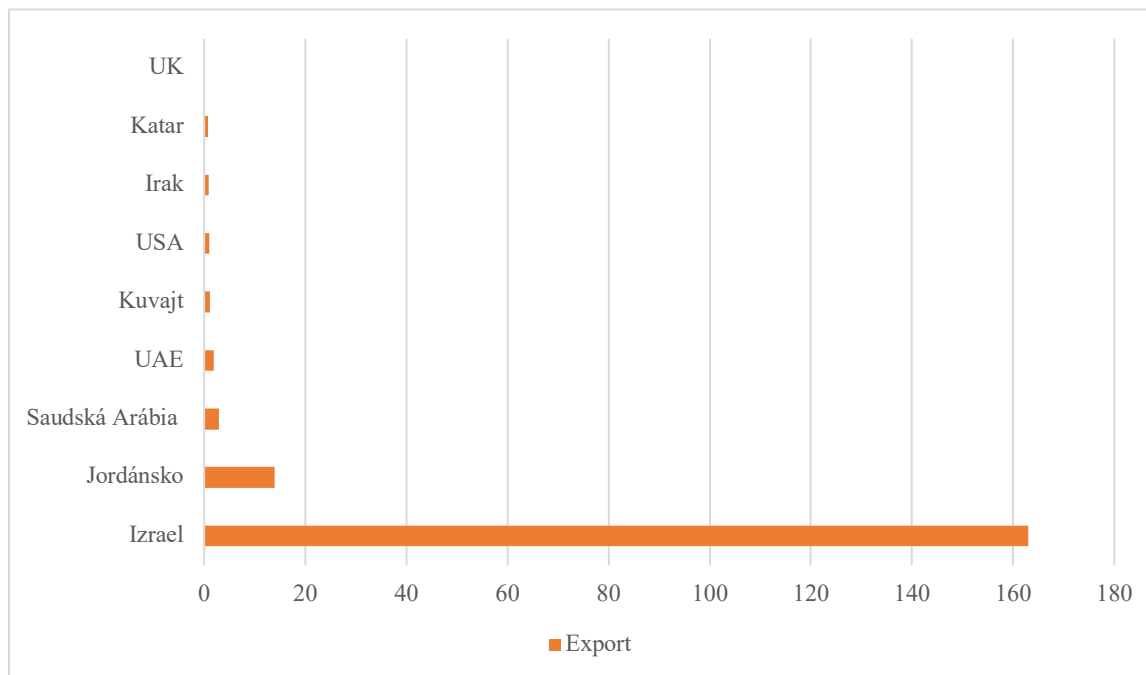
Zdroj: Vlastné spracovanie podľa TRADE MAP. *List of importing markets for a product exported by Palestine, State of Product: 94 Furniture; bedding, mattresses, mattress supports, cushions and similar stuffed furnishings* [online]. 2024. [Citované 11.3.2024]. Dostupné na:

https://www.trademap.org/Country_SelProductCountry_TS.aspx?nvpm=1%7c275%7c%7c%7c94%7c%7c%7c2%7c1%7c1%7c2%7c2%7c1%7c2%7c1%7c1%7c1

Graf 7 znázorňuje podiel palestínskeho exportu Nábytku, posteľnej bielizne, matracov, podložiek na matrace, vankúše a podobne vypchatých potrieb v rámci teritoriálnej štruktúry celkového exportu Palestíny v roku 2022. Môžeme vidieť, že Izrael s objemom exportu 197 miliónov USD predstavuje najväčšieho obchodného partnera v rámci tejto komoditnej skupiny. Ďalej nasledujú Jordánsko (724 tisíc USD), Veľká Británia (28 tisíc USD), Spojené Arabské Emiráty (19 tisíc USD) a ďalšie, ktoré nepredstavujú zásadných obchodných partnerov pre túto komoditnú skupinu. Na základe údajov môžeme zhodnotiť, že export Nábytku, posteľnej bielizne, matracov a podobných výrobkov predstavuje v posledných rokoch rastúci trend a v porovnaní s rokom 2021 (160 miliónov USD) narástol o približne 24%.⁵⁹

⁵⁹ TRADE MAP. *List of products exported by Palestine* [online]. 2024. [Citované 22.4.2024]. Dostupné na: https://www.trademap.org/Product_SelCountry_TS.aspx?nvpm=1%7c275%7c%7c%7cTOTAL%7c%7c%7c2%7c1%7c1%7c2%7c2%7c1%7c1%7c1%7c1

Graf 8 Teritoriálna štruktúra Palestínskeho exportu Výrobkov z kameňa, sadry, cementu, azbestu, sľudy alebo podobných materiálov do sveta (2022, v miliónoch USD)

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa TRADE MAP. *List of importing markets for a product exported by Palestine, State of Product: 68 Articles of stone, plaster, cement, asbestos, mica or similar materials* [online]. 2024. [Citované 11.3.2024]. Dostupné na:

https://www.trademap.org/Country_SelProductCountry_TS.aspx?nvpm=1%7c275%7c%7c%7c%7c68%7c%7c%7c2%7c1%7c1%7c2%7c2%7c1%7c2%7c1%7c1%7c1

Graf 8 znázorňuje teritoriálnu štruktúru palestínskeho exportu Výrobkov z kameňa, sadry, cementu, azbestu, sľudy alebo podobných materiálov do sveta v roku 2022. Komoditná skupina predstavuje druhú najväčšiu exportnú komoditnú skupinu Palestíny a rovnako, ako aj pri komoditnej skupine Nábytku, posteľnej bielizne, matracov, podlôžiek na matrace a podobných výrobkov, aj tu výrazne dominuje Izrael, kde export dosiahol hodnotu 163 miliónov USD. Ďalej nasledujú Jordánsko (13,88 miliónov USD), Saudská Arábia (2,96 milióna USD), Spojené Arabské Emiráty (1,95 milióna USD) a ďalšie.⁶⁰ Aj napriek opätovne jednoznačnej dominancii Izraelu sa v rámci tejto komoditnej skupiny objavujú aj ďalšie alternatívy pre palestínsky export, ako napríklad Jordánsko a Saudská Arábia. Musíme však poznamenať, že export do týchto krajín zaznamenal miernu volatilitu.

⁶⁰ TRADE MAP. *List of importing markets for a product exported by Palestine, State of Product: 68 Articles of stone, plaster, cement, asbestos, mica or similar materials* [online]. 2024. [Citované 11.3.2024]. Dostupné na: https://www.trademap.org/Country_SelProductCountry_TS.aspx?nvpm=1%7c275%7c%7c%7c%7c68%7c%7c%7c2%7c1%7c1%7c2%7c2%7c1%7c2%7c1%7c1%7c1

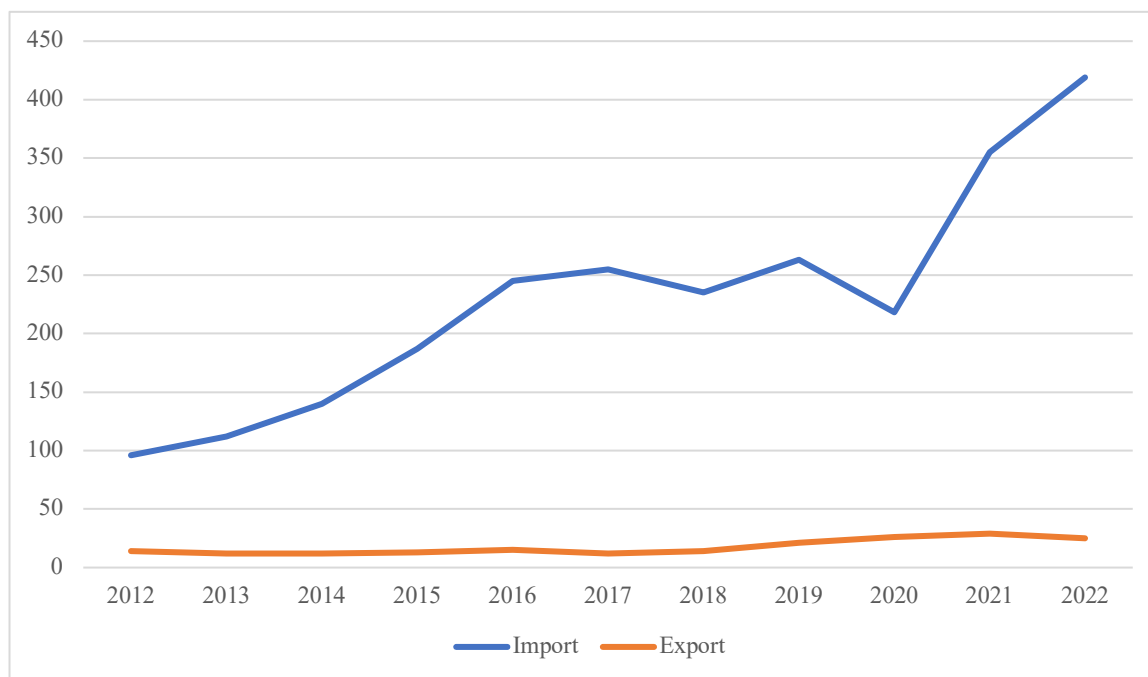
3.2. Vývoj a analýza obchodných vzťahov Palestíny s EÚ

EÚ nadviazala v rámci európskej susedskej politiky partnerstvo s krajinami východného a južného pobrežia Stredozemného mora už v roku 1995, keď na barcelonskej konferencii predstavila euro-stredozemské partnerstvo, ktorého cieľom je vytvoriť oblasť mieru, stability a hospodárskej prosperity, ktorá podporuje demokratické hodnoty a ľudské práva. Palestína je jedným z partnerov južného susedstva EÚ, kde okrem Palestíny sú ďalšími partnermi krajiny: Alžírsko, Egypt, Izrael, Jordánsko, Libanon, Líbya, Maroko, Sýria a Tunisko. Ako sme už uviedli v kapitolách vyššie, medzi EÚ a Palestínou je od roku 1997 v platnosti Dočasná dohoda o pridružení v oblasti obchodu a spolupráce, kde sa ustanovuje bezcolný prístup palestínskeho priemyselného tovaru na trhy EÚ a postupné zrušenie ciel na vývoz z EÚ do Palestíny. Na túto dohodu nadväzovali dohody o ďalšej liberalizácii poľnohospodárskych výrobkov, spracovaných poľnohospodárskych výrobkov a rýb a produktov rybolovu, ktoré nadobudli platnosť v roku 2012 a v roku 2021 sa predĺžila ich platnosť o ďalších 10 rokov.⁶¹

Vzhľadom na zložitú hospodársku situáciu, obmedzenia pohybu a prístupu do Palestíny a prebiehajúci konflikt Palestíny s Izraelom je obchod s EÚ veľmi obmedzený. V rámci písania tejto práce sme však skonštatovali, že pre Palestínu je EÚ dôležitý partner, nie len v rámci obchodu, ale aj finančnej oblasti a pomoci. EÚ by mohla v budúcnosti predstavovať pre Palestínu dôležitého obchodného aj politického partnera, ktorý by mohol postupne prispieť k znižovaniu napätia medzi Palestínou a Izraelom a slúžiť ako alternatívna stanica pri exportných úsiliach Palestíny v rámci zahraničného obchodu. To by však znamenalo výrazný politický dialóg medzi Palestínou a Izraelom, ktorý by zahŕňal viacero ústupkov a kompromisov u oboch stranách. Podľa nášho názoru je však podobný dialóg, bez existencie vplyvnejšieho spojenca Palestíny v rámci politických rokovaní v nedohľadne.

⁶¹ EUROPEAN COMMISSION. European Union, Trade in goods with Occupied Palestinian Territory [elektronický zdroj]. 2023. [Citované 10.4.2024]. Dostupné na: https://webgate.ec.europa.eu/isdb_results/factsheets/country/details_occupied-palestinian-territory_en.pdf

Graf 9 Obchod Palestíny s tovarmi s EÚ (2012 – 2022, v miliónoch EUR)

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa EUROPEAN COMMISSION. European Union, Trade in goods with Occupied Palestinian Territory [elektronický zdroj]. 2023. [Citované 10.4.2024]. Dostupné na:

https://webgate.ec.europa.eu/isdb_results/factsheets/country/details_occupied-palestinian-territory_en.pdf

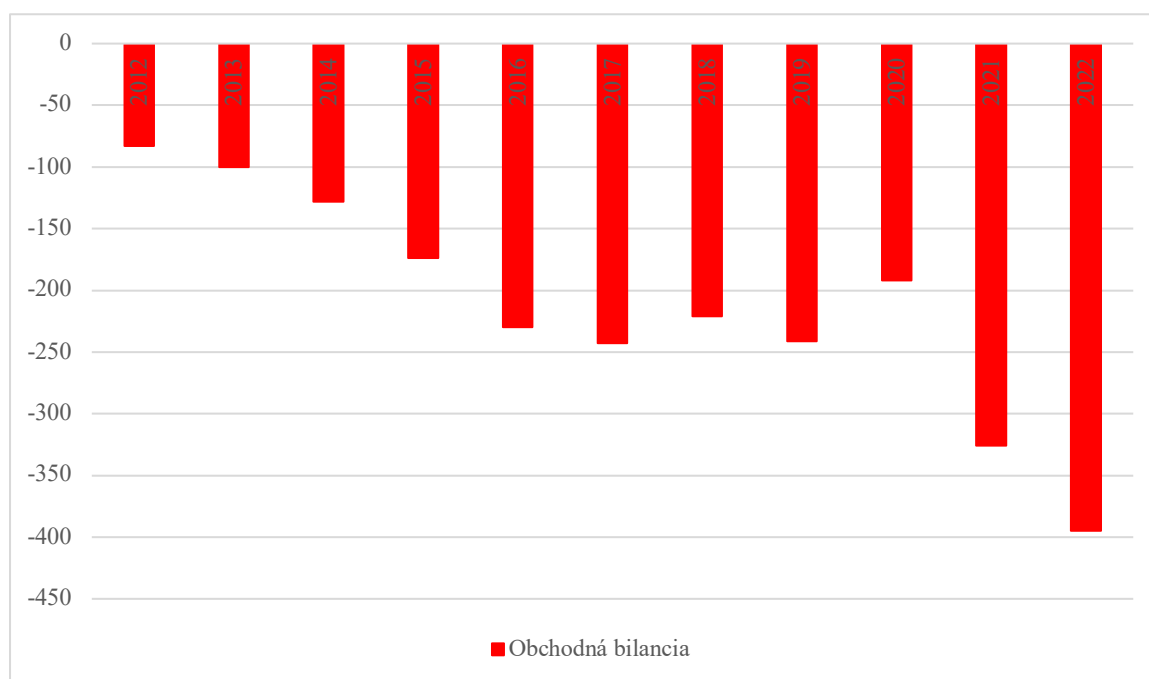
V grafe 9 je vyobrazený vývoj palestínskeho obchodu s tovarmi s EÚ za posledných 10 rokov. Graf vyobrazuje dlhodobu vysokú prevahu palestínskeho importu nad exportom, čo sa od roku 2020 ešte viac zvýraznilo. Import Palestíny dosiahol v roku 2022 hodnotu 419 miliónov EUR, čo predstavuje 18% rast v porovnaní s rokom 2021, kedy hodnota importu dosiahla úroveň 355 miliónov EUR. Najvýraznejší rast importu (63%) sme zaznamenali v roku 2021, kedy stúpol palestínsky import z hodnoty 218 miliónov EUR v roku 2020.⁶² Tento dynamický nárast importu bol pravdepodobne spôsobený pandémiou COVID-19, keďže EÚ je pomerne významným exportérom farmaceutických výrobkov v Palestíne. Ďalej môžeme tento rast zdôvodniť oživením ekonomiky po covidovom období, kedy prišlo k oživeniu najmä súkromnej spotreby v dôsledku zmiernenia obmedzení mobility a obchodu. K nárastu prispela pravdepodobne aj vojna na Ukrajine, ktorá spôsobila rast svetových cien komodít.

Pri analýze exportu môžeme pozorovať miernejšiu dynamiku obchodu, ako v prípade importu. V roku 2022 sme zaznamenali výšku exportovaného tovaru na úrovni 25 miliónov EUR, čo predstavuje pokles o 15,9% v porovnaní s rokom 2021, kedy úroveň palestínskeho

⁶² EUROPEAN COMMISSION. European Union, Trade in goods with Occupied Palestinian Territory [elektronický zdroj]. 2023. [Citované 10.4.2024]. Dostupné na: https://webgate.ec.europa.eu/isdb_results/factsheets/country/details_occupied-palestinian-territory_en.pdf

exportu do EÚ dosiahla výšku 29 miliónov EUR. Tento pokles môžeme zdôvodniť zvýšeným napätím na palestínskych územiach a vplyvom ruskej invázie na Ukrajinu, ktoré pre Palestínu predstavujú naďalej významné riziká. Najväčší rast exportu v rámci sledovaného obdobia sme zaznamenali v roku 2019, kedy hodnota exportu bola na úrovni 21 miliónov EUR a rast predstavoval 52,6%.⁶³

Graf 10 Obchodná bilancia obchodu Palestíny s tovarmi s EÚ (2012 – 2022, v miliónoch EUR)

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa EUROPEAN COMMISSION. European Union, Trade in goods with Occupied Palestinian Territory [elektronický zdroj]. 2023. [Citované 10.4.2024]. Dostupné na:

https://webgate.ec.europa.eu/isdb_results/factsheets/country/details_occupied-palestinian-territory_en.pdf

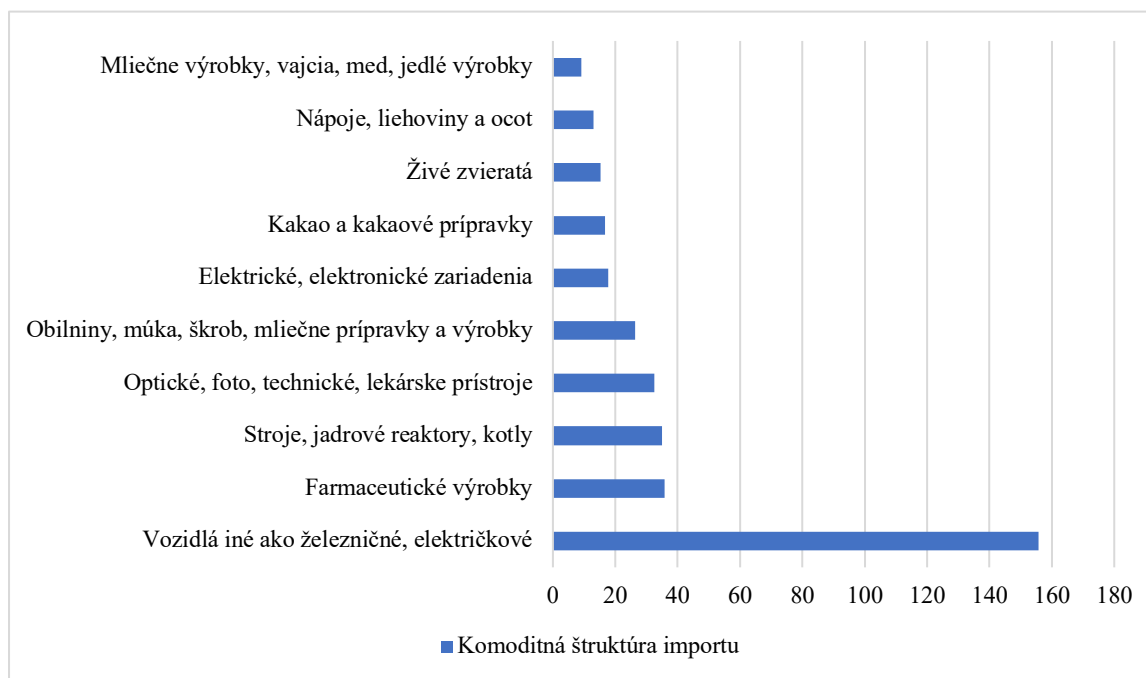
Ďalej sme skúmali obchodnú bilanciu Palestíny v obchode s tovarmi s EÚ za posledných 10 rokov. Graf 10 znázorňuje dlhodobu negatívnu obchodnú bilanciu Palestíny, ktorá má rastúci trend. V roku 2022 predstavovala obchodná bilancia Palestíny hodnotu -395 miliónov EUR.⁶⁴ Negatívna obchodná bilancia môže naznačovať závislosť Palestíny na dovoze určitých tovarov z EÚ, ako aj vplyv obchodných bariér v rámci Colnej únie s Izraelom, ktoré

⁶³ EUROPEAN COMMISSION. European Union, Trade in goods with Occupied Palestinian Territory [elektronický zdroj]. 2023. [Citované 10.4.2024]. Dostupné na: https://webgate.ec.europa.eu/isdb_results/factsheets/country/details_occupied-palestinian-territory_en.pdf

⁶⁴ EUROPEAN COMMISSION. European Union, Trade in goods with Occupied Palestinian Territory [elektronický zdroj]. 2023. [Citované 10.4.2024]. Dostupné na: https://webgate.ec.europa.eu/isdb_results/factsheets/country/details_occupied-palestinian-territory_en.pdf

spôsobujú obmedzenú možnosť Palestíny obchodu s EÚ, a to aj napriek platnej Dočasnej dohode o pridružení medzi EÚ a Palestínou.

Graf 11 Komoditná štruktúra Importu Palestíny z EÚ (2022, v miliónoch USD)

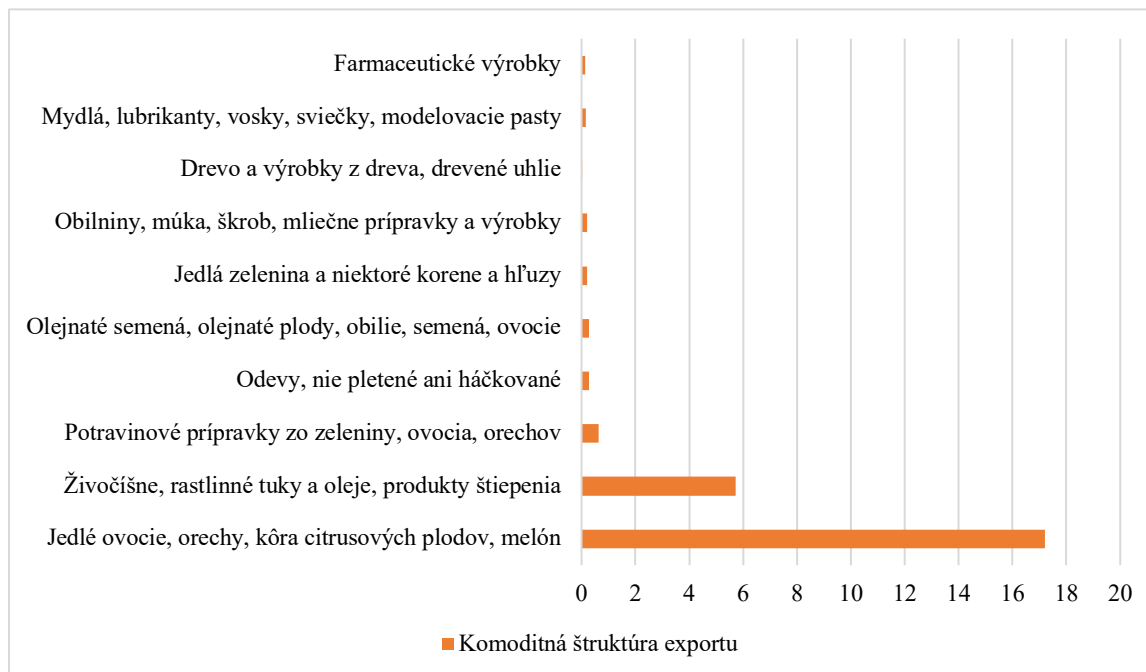
Zdroj: Vlastné spracovanie podľa TRADING ECONOMICS. *European Union Exports to Palestine* [online]. 2024. [Citované 11.3.2024]. Dostupné na: <https://tradingeconomics.com/european-union/exports/palestine>

V grafe 11 sme zaznamenali komoditnú štruktúru importu Palestíny z EÚ v roku 2022 podľa dát z Eurostatu. Najvýznamnejší podiel v palestínskom importe predstavuje odvetvie vozidiel a dopravných zariadení, ktoré dosiahlo hodnotu 441 miliónov USD. Táto komoditná skupina zaznamenala dlhodobý rastúci trend, okrem roku 2020, čo môžeme spojiť s pandémiou COVID19.⁶⁵ Odvetvie dopravy má pre Palestínu a jej rozvoj zásadný význam. Tento sektor však dlhodobo zaostáva, najmä z dôvodu napätej situácie s Izraelom a výstavbou rôznych kontrolných stanovišť, ktoré kontrolujú priechody a mobilitu Palestínčanov. Rozvoj tohto sektora má priamy vplyv na hospodárstvo a vyhliadky rozvoja, keďže preprava ľudí a tovaru je neoddeliteľnou súčasťou rozvoja hospodárstva v krajine.⁶⁶ V roku 2023 sa sektor dopravy ešte viac skomplikoval po eskalácii a útokoch zo strany Hamasu a následnými protiútokmi zo strany Izraela.

⁶⁵ TRADING ECONOMICS. *European Union Exports to Palestine* [online]. 2024. [Citované 11.3.2024]. Dostupné na: <https://tradingeconomics.com/european-union/exports/palestine>

⁶⁶ UNITED NATIONS. *Palestine* [online]. 2024. [Citované 21.4.2024]. Dostupné na: <https://sdgs.un.org/statements/palestine-7861>

Graf 12 Komoditná štruktúra Exportu Palestíny do EÚ (2022, v miliónoch USD)

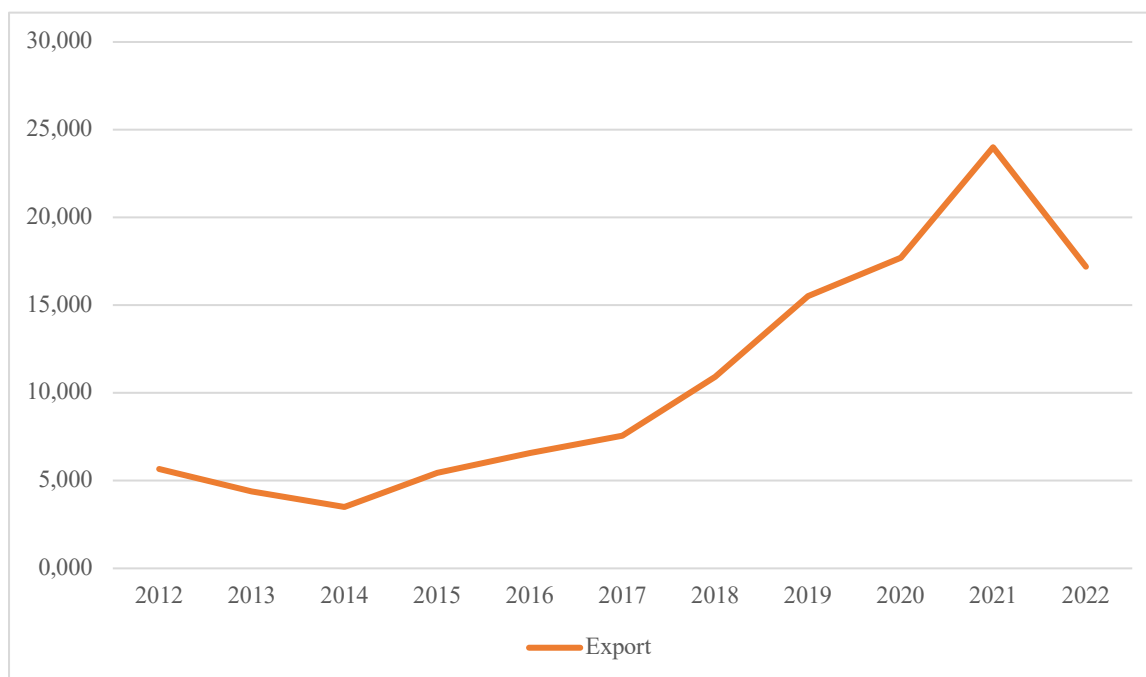

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa TRADING ECONOMICS. *European Union Imports from Palestine* [online]. 2024. [Citované 11.3.2024]. Dostupné na: <https://tradingeconomics.com/european-union/imports/palestine>

Graf 12 vyobrazuje komoditnú štruktúru palestínskeho exportu do EÚ v roku 2022. Môžeme vidieť, že dominantné postavenie v exporte má komoditná skupina Jedlé ovocie, orechy, kôra citrusových plodov, melóny, ktorá dosiahla hodnotu 17,2 milióna USD. Ďalej môžeme vidieť Živočíšne, rastlinné tuky a oleje, produkty štiepenia (5,72 miliónov USD), Potravínové prípravky zo zeleniny, ovocia, orechov (628 tisíc USD), Odevy, nie pletené ani háčkové (273 tisíc USD) a ďalšie.⁶⁷

⁶⁷ TRADING ECONOMICS. *European Union Imports from Palestine* [online]. 2024. [Citované 11.3.2024]. Dostupné na: <https://tradingeconomics.com/european-union/imports/palestine>

Graf 13 Palestínsky export Jedlého ovocia, orechov, kôr citrusových plodov a melónov do EÚ (2012 - 2022, v miliónoch USD)

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa TRADING ECONOMICS. *European Union Imports of edible fruits, nuts, peel of citrus fruit, melons from Palestine* [online]. 2024. [Citované 20.4.2024]. Dostupné na:

<https://tradingeconomics.com/european-union/imports/palestine/edible-fruits-nuts-peel-citrus-fruit-melons>

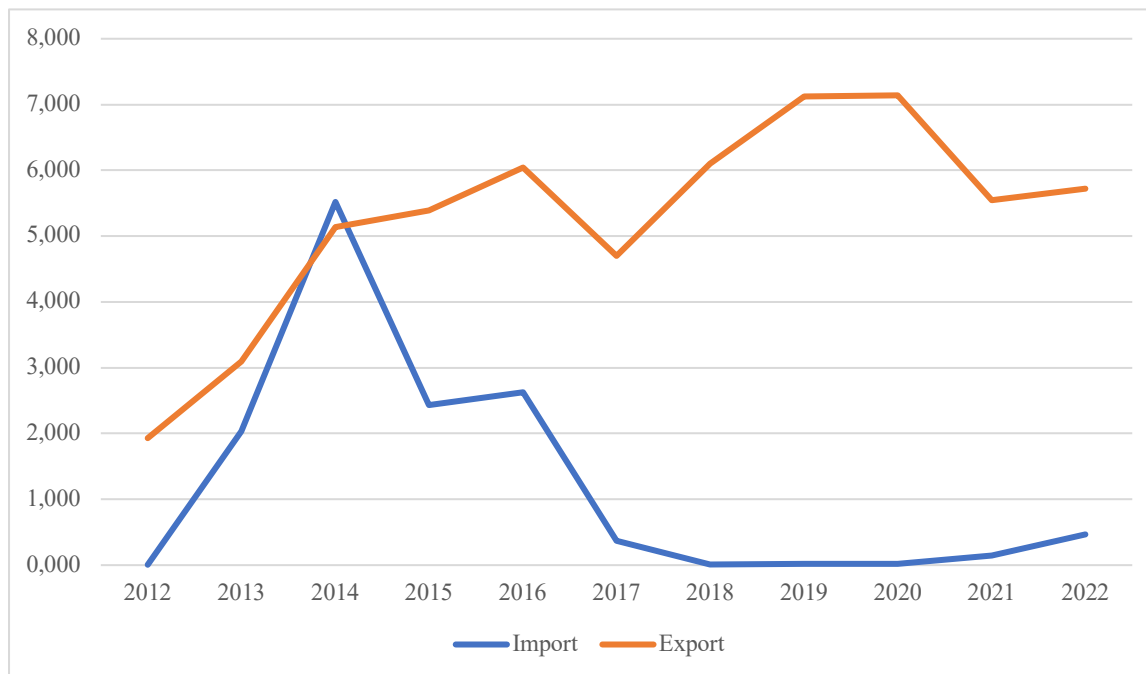
V grafe 13 môžeme vidieť vývoj palestínskeho exportu Jedlého ovocia, orechov, kôr citrusových plodov a melónov do EÚ za posledných 10 rokov. Oproti roku 2021, kedy bola hodnota exportu na úrovni 24 miliónoch USD sme v roku 2022 zaznamenali pokles o 28,33%.⁶⁸ Tento pokles má pravdepodobne súvislosť so stupňujúcim napätím Palestíny s Izraelom, ako aj s vplyvmi vojny na Ukrajine, pretože táto komoditná skupina zaznamenáva od roku 2014 skôr rastúci trend. V podkapitolách nižšie sme viac priblížili kultúrny a historický význam pestovania citrusového ovocia a melónov v Palestíne, čo naznačuje vyššiu konkurencieschopnosť v medzinárodnom obchode.

Palestínsky import Jedlého ovocia, orechov, kôr citrusových plodov a melónov z EÚ predstavoval výrazne nižšie hodnoty v porovnaní s Palestínskym exportom tejto komodity, z toho dôvodu sme ho v grafe 13 nezaznačili. Najväčšia hodnota importu bola zaznamenaná

⁶⁸ TRADING ECONOMICS. *European Union Imports from Palestine* [online]. 2024. [Citované 11.3.2024]. Dostupné na: <https://tradingeconomics.com/european-union/imports/palestine>

v roku 2010, kedy predstavovala 152 tisíc USD. Následne nasledoval výrazný pokles a v roku 2022 predstavovala hodnota Palestínskeho importu tejto komodity 13,5 tisíce USD.⁶⁹

Graf 14 Palestínsky export a import Živočíšnych, rastlinných tukov a olejov, produktov štiepenia s EÚ (2012 - 2022, v miliónoch USD)

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa TRADING ECONOMICS. *European Union Imports of animal, vegetable fats and oils, cleavage products from Palestine* [online]. 2024. [Citované 20.4.2024]. Dostupné na: <https://tradingeconomics.com/european-union/imports/palestine/animal-vegetable-fats-oils-cleavage-products>

TRADING ECONOMICS. *European Union Exports of animal, vegetable fats and oils, cleavage products to Palestine* [online]. 2024. [Citované 20.4.2024]. Dostupné na: <https://tradingeconomics.com/european-union/exports/palestine/animal-vegetable-fats-oils-cleavage-products>

V grafe 14 sme zaznamenali porovnanie importu a exportu Živočíšnych, rastlinných tukov a olejov, produktov štiepenia Palestíny s EÚ. Môžeme vidieť, že export do EÚ tejto komoditnej skupiny pomerne významne prevyšuje import z EÚ. V roku 2014 sme zaznamenali jediný prípad negatívnej obchodnej bilancie Palestíny v rámci tejto komoditnej skupiny a následný pokles importu až na úroveň 464 tisíc USD v roku 2022.⁷⁰ Palestínsky export predstavoval v roku 2022 hodnotu 5,72 milióna USD, čo predstavovalo približne 3% rast v porovnaní s rokom 2021. Výrazný pokles exportu sme zaznamenali v roku 2021, kedy

⁶⁹ TRADING ECONOMICS. *European Union Exports to Palestine* [online]. 2024. [Citované 11.3.2024]. Dostupné na: <https://tradingeconomics.com/european-union/exports/palestine>

⁷⁰ TRADING ECONOMICS. *European Union Exports to Palestine* [online]. 2024. [Citované 11.3.2024]. Dostupné na: <https://tradingeconomics.com/european-union/exports/palestine>

hodnota exportu klesla o približne 28% z hodnoty 7,14 miliónov USD v roku 2020 na hodnotu 5,55 milióna USD v roku 2021.⁷¹

3.3. Vývoj a analýza obchodných vzťahov Palestíny s Izraelom

Vzťahy medzi Palestínou a Izraelom sú komplexné a významné z mnohých hľadísk, vrátane obchodných vzťahov. Táto podkapitola sa zaoberá vývojom a analýzou obchodných vzťahov medzi týmito dvoma krajinami, pričom sa zameriava na rôzne aspekty, ktoré vplyvajú na vývoj vzájomného obchodu, ako aj na možnosti zapojenia Palestíny do medzinárodného obchodu. Zriadenie obmedzenej palestínskej samosprávy v častiach Západného brehu Jordánu a Pásma Gazy, ktoré prebehlo postupne od roku 1994, vyvolalo veľké očakávania značného zlepšenia. Samospráva mala za cieľ vymaniť krajinu z krutých podmienok okupácie a vytvoriť nové prostredie priaznivé pre expanziu výroby a obchodu. Mier a stabilita by podporili domáce hospodárske aktivity, prilákali zahraničné investície a otvorili dvere regionálnej koordinácii a integrácii so všetkými výhodami racionalizácie hospodárskej činnosti. Očakávania sa však nenaplnili a dokonca sa ekonomická situácia v Západnom Brehu Jordánu a Pásme Gazy zhoršila natoľko, že v rokoch 1996-1997 dosiahla krízové rozmery.⁷²

K zlej ekonomickej situácii v Palestíne neprospievalo ani stupňujúce sa napätie s Izraelom, ktoré vyústilo až do otvoreného vojenského konfliktu v roku 2023, kedy sa rozpútala vojna medzi týmito dvoma krajinami. Podľa správy OSN socioekonomický šok vojny prinútilo státisíce Palestínčanov upadnúť do chudoby a úroveň ekonomického vplyvu prevyšuje konflikty v Sýrii, na Ukrajine alebo predchádzajúce izraelsko-palestínske vojny. Úroveň ekonomiky sa pravdepodobne zníži o 12% so stratami približne 2,5 miliardy USD v závislosti od trvania konfliktu. Môžeme predpokladať masívne ekonomické narušenie v sektoroch poľnohospodárstva a cestovného ruchu na okupovaných územiach. Okrem toho, ako sme už naznačili v kapitolách vyššie dochádza k veľkým narušeniam obchodu, prevodu peňazí z Izraela do Palestínskej samosprávy, ktorá kontroluje Západný breh, a k nedostatku investícií.

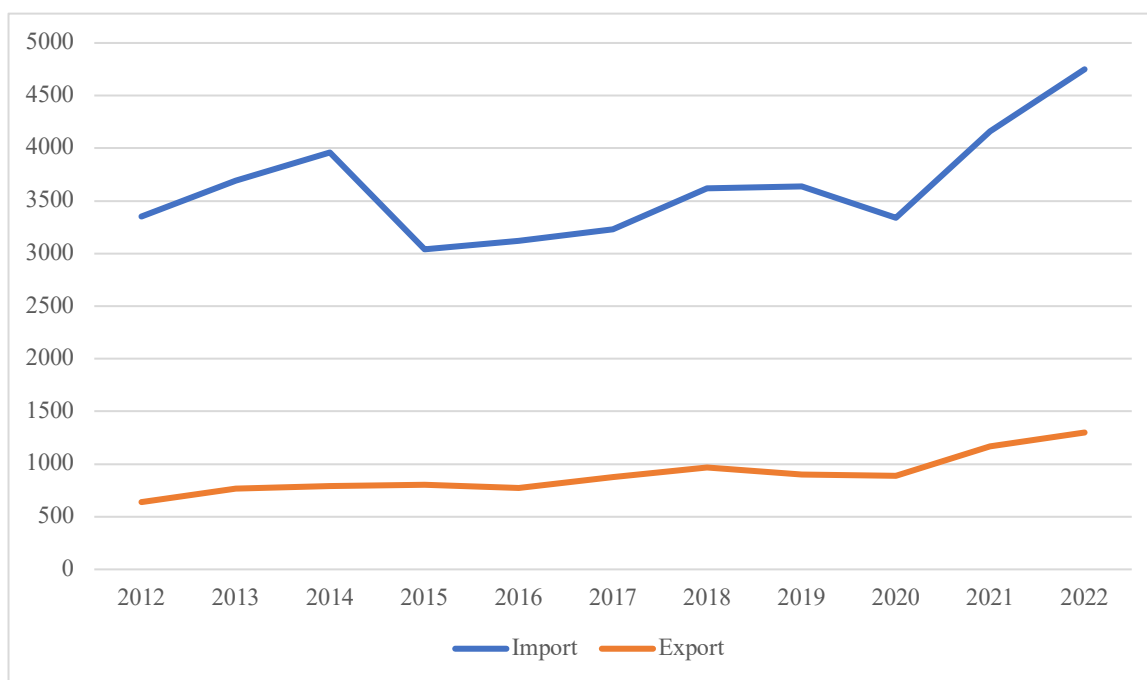
⁷¹ TRADING ECONOMICS. *European Union Imports from Palestine* [online]. 2024. [Citované 11.3.2024]. Dostupné na: <https://tradingeconomics.com/european-union/imports/palestine>

⁷² NAQIB, M. Fadle. *Economic Relations between Palestine and Israel During the Occupation era and the Period of Limited Self-Rule* [elektronický dokument]. Canada: University of Waterloo, 2015. [Citované 20.4.2024]. Dostupné na: <https://erf.org.eg/app/uploads/2017/05/2015-Naqib-website.pdf>

V najkonzervatívnejšom scenári vy tento konflikt mal pravdepodobne zastaviť vývoj v Palestíne o viac ako 10 rokov.⁷³

Ďalej môžeme povedať, že ekonomika Palestíny je úzko prepojená s ekonomikou Izraelu, čo potvrdzuje vysoká miera dochádzajúcich Palestínčanov pracujúcich v Izraeli, väčšinou v stavebníctve a poľnohospodárstve, ktorých počet sa neustále zvyšuje.⁷⁴ Okrem toho musíme poznamenať, že import Palestíny do Izraelu v roku 2022 predstavuje 52% z celkového importu a export Palestíny do Izraelu predstavuje v roku 2022 85%, čo môžeme označiť za pomerne vysokú, až jedinečnú závislosť ekonomiky Palestíny na ekonomike Izraelu. Zraniteľnosť palestínskej ekonomiky sa ešte viac zvyrazňuje na základe jednostrannej politiky Izraela voči Palestíne, asymetrii Colnej únie, ktorá je medzi Palestínou a Izraelom v platnosti a množstva obchodných bariér, s ktorými sa palestínsky obchodníci stretávajú.

Graf 15 Obchod Palestíny s tovarmi s Izraelom (2012 – 2022, v miliónoch USD)

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa TRADING ECONOMICS. *Palestine Exports to Israel* [online]. 2024. [Citované 20.4.2024]. Dostupné na: <https://tradingeconomics.com/palestine/exports/israel>

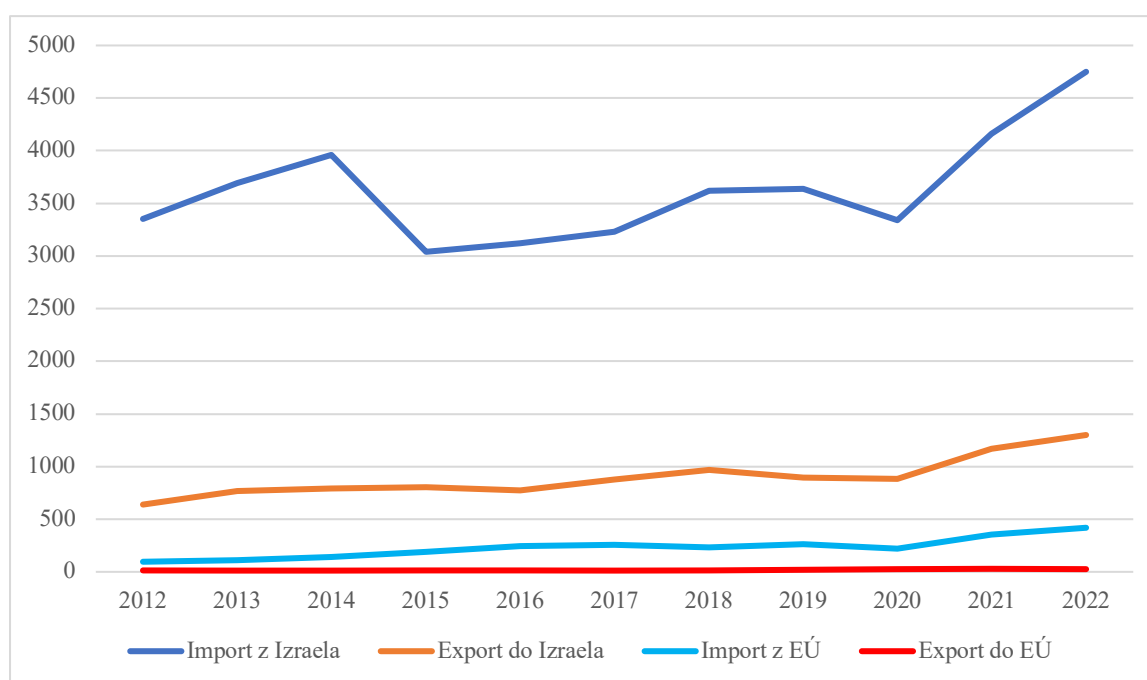
TRADING ECONOMICS. *Palestine Imports from Israel* [online]. 2024. [Citované 20.4.2024]. Dostupné na: <https://tradingeconomics.com/palestine/imports/israel>

⁷³ ALJAZEERA. *Israel-Gaza war 'devastating' Palestine economy, UN warns* [online]. 2023. [Citované 20.4.2024]. Dostupné na: <https://www.aljazeera.com/economy/2023/11/10/israel-gaza-war-having-massive-impact-on-palestinian-economy>

⁷⁴ NAQIB, M. Fadle. *Economic Relations between Palestine and Israel During the Occupation era and the Period of Limited Self-Rule* [elektronický dokument]. Canada: University of Waterloo, 2015. [Citované 20.4.2024]. Dostupné na: <https://erf.org.eg/app/uploads/2017/05/2015-Naqib-website.pdf>

V grafe 15 sme zaznamenali vývoj vzájomného obchodu medzi Palestínou a Izraelom za obdobie posledných 10 rokov. Môžeme vidieť miernu volatilitu na strane palestínskeho importu a následný rast po roku 2020, čo signalizuje oživenie ekonomiky po pandémie COVID-19 a následnej vyššej inflácii pod vplyvom vojny na Ukrajine. Hodnota importu Palestíny z Izraelu dosiahla v roku 2022 úroveň 4,75 miliardy USD a zaznamenala rast na úrovni 14,18% oproti roku 2021.⁷⁵ Export Palestíny zaznamenal podľa grafu menšiu volatilitu, ako to je v prípade importu a môžeme povedať, že do určitej miery nadväzuje na import. Hodnota palestínskeho exportu do Izraelu bola v roku 2022 na úrovni 1,3 miliardy USD, čo predstavuje rast 11,11%.⁷⁶

Graf 16 Porovnanie obchodu s tovarmi Palestíny a Izraela s EÚ (2012 – 2022, v miliónoch USD)

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa TRADING ECONOMICS. *Palestine Exports to Israel* [online]. 2024. [Citované 20.4.2024]. Dostupné na: <https://tradingeconomics.com/palestine/exports/israel>

TRADING ECONOMICS. *Palestine Imports from Israel* [online]. 2024. [Citované 20.4.2024]. Dostupné na: <https://tradingeconomics.com/palestine/imports/israel>

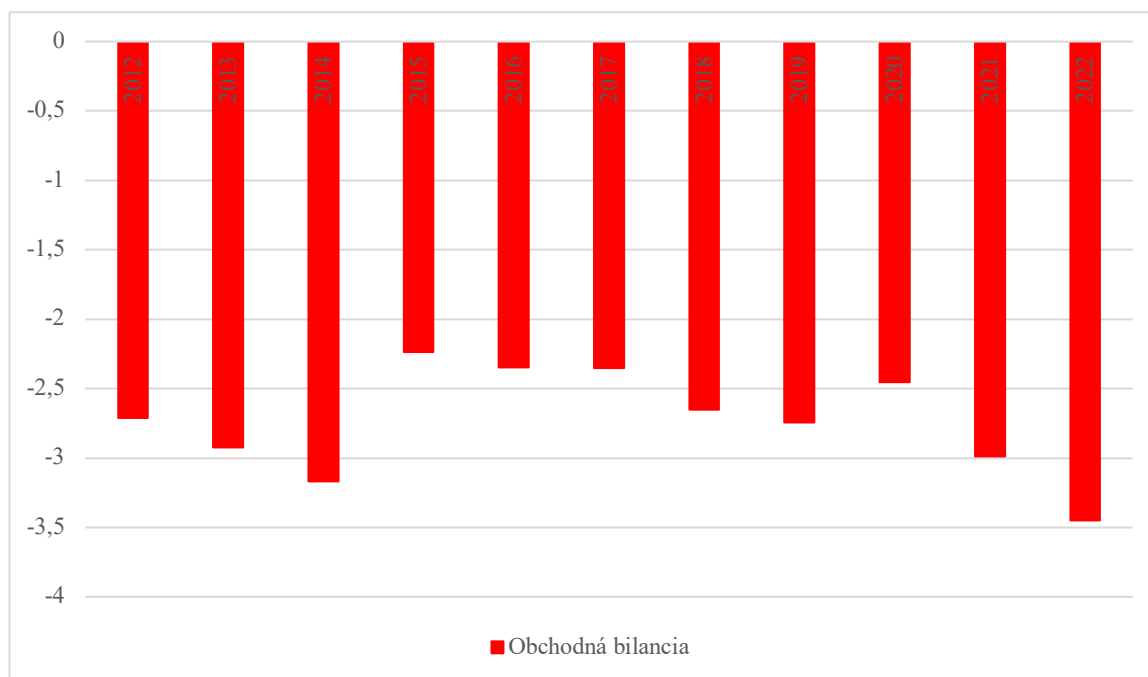
EUROPEAN COMMISSION. European Union, Trade in goods with Occupied Palestinian Territory [elektronický zdroj]. 2023. [Citované 10.4.2024]. Dostupné na: https://webgate.ec.europa.eu/isdb_results/factsheets/country/details_occupied-palestinian-territory_en.pdf

⁷⁵ TRADING ECONOMICS. *Palestine Imports from Israel* [online]. 2024. [Citované 20.4.2024]. Dostupné na: <https://tradingeconomics.com/palestine/imports/israel>

⁷⁶ TRADING ECONOMICS. *Palestine Exports to Israel* [online]. 2024. [Citované 20.4.2024]. Dostupné na: <https://tradingeconomics.com/palestine/exports/israel>

V grafe 16 porovnávame vzájomný obchod Palestíny a Izraela so vzájomným obchodom Palestíny a EÚ, ako potencionálneho významného partnera v medzinárodnom obchode. Ako môžeme vidieť, obchod Palestíny s EÚ je nepochybne menší, než obchod Palestíny s Izraelom. Palestínsky export do EÚ predstavuje približne len 2% z palestínskeho exportu do Izraelu a import z EÚ predstavuje približne 9% z importu Palestíny z Izraelu.

Graf 17 Obchodná bilancia obchodu Palestíny s tovarmi s Izraelom (2012 – 2022, v miliardách USD)

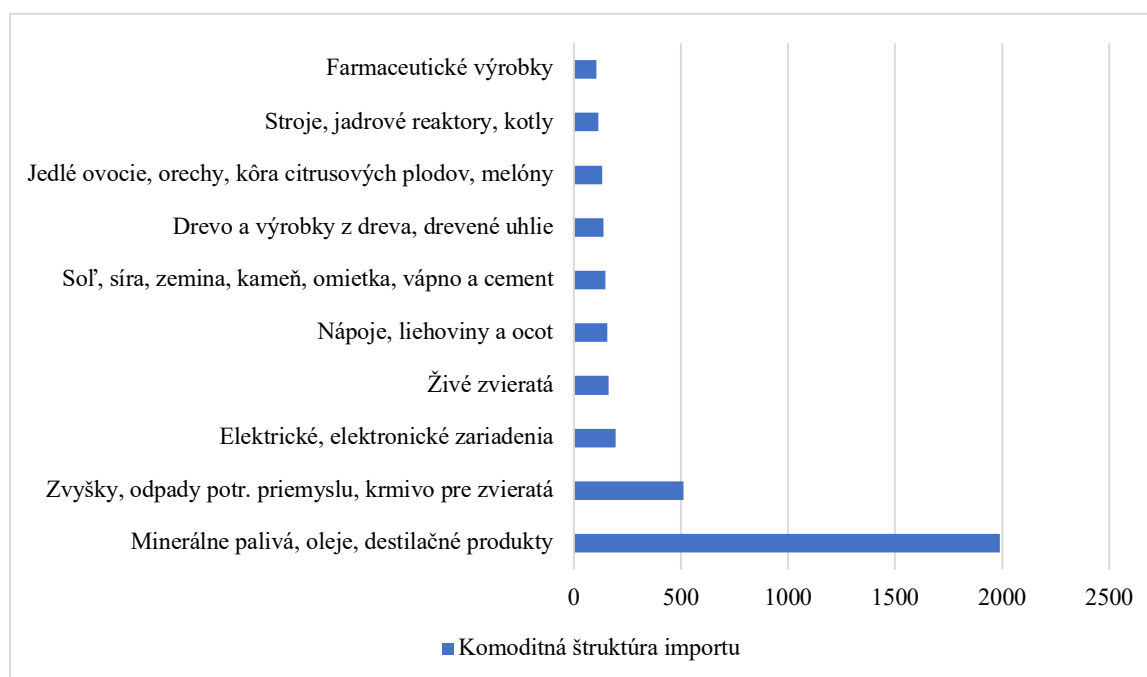

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa TRADING ECONOMICS. *Palestine Exports to Israel* [online]. 2024. [Citované 20.4.2024]. Dostupné na: <https://tradingeconomics.com/palestine/exports/israel>

TRADING ECONOMICS. *Palestine Imports from Israel* [online]. 2024. [Citované 20.4.2024]. Dostupné na: <https://tradingeconomics.com/palestine/imports/israel>

V grafe 17 sme skúmali obchodnú bilanciu Palestíny v obchode s tovarmi s Izraelom za posledných 10 rokov. V grafe môžeme vidieť negatívnu obchodnú bilanciu počas celého skúmaného obdobia, s hodnotou -3,45 miliardy USD v roku 2022. Trend v grafe zaznamenal mieru volatility vo vývoji, môžeme však skonštatovať, dlhodobo negatívna obchodná bilancia značí vysokú závislosť Palestíny na dovoze tovarov z Izraelu.

Graf 18 Komoditná štruktúra Importu Palestíny z Izraelu (2022, v miliónoch USD)

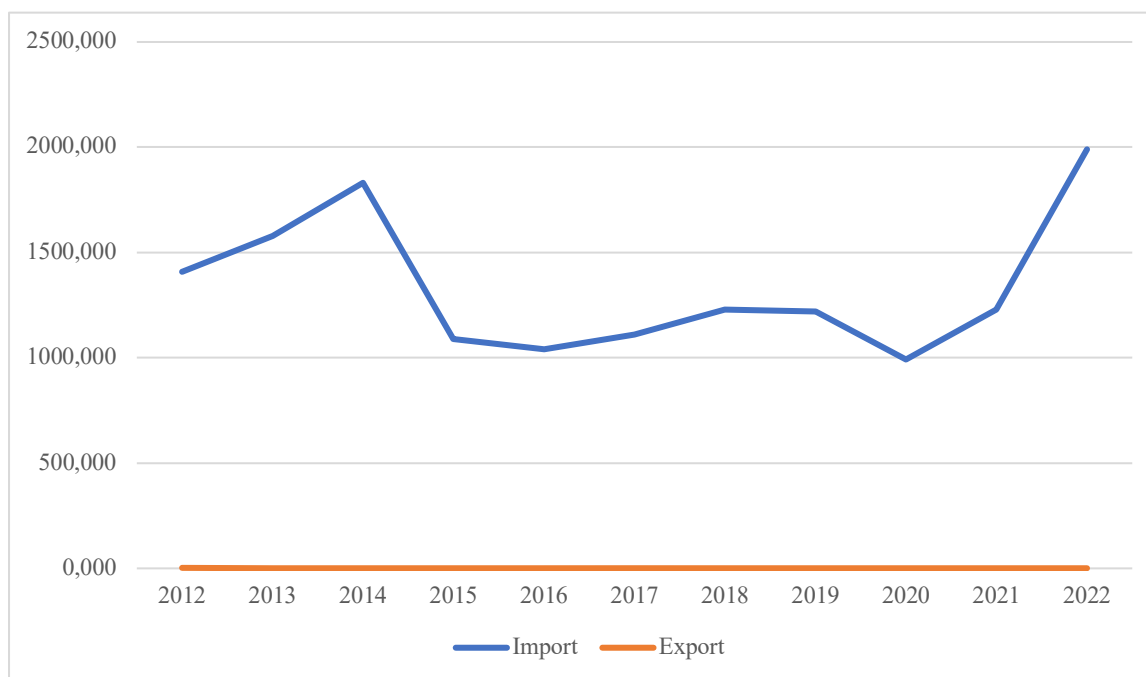

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa TRADING ECONOMICS. *Palestine Imports from Israel* [online]. 2024. [Citované 20.4.2024]. Dostupné na: <https://tradingeconomics.com/palestine/imports/israel>

V grafe 18 sme zaznamenali komoditnú štruktúru importu Palestíny z Izraelu v roku 2022. Môžeme pozorovať výrazný podiel Minerálnych palív, olejov a destilačných produktov, ktorý dosiahol hodnotu 1,99 miliardy USD a na druhom mieste Zvyšky, odpady z potravinárskeho priemyslu, krmivo pre zvieratá s hodnotou importu na úrovni 513 miliónov USD. To môže naznačovať pomerne vysokú závislosť Palestíny na dovoze minerálnych palív, olejov a destilačných produktov z Izraela, ktoré sú potrebné pre mnohé priemyselné odvetvia, ako aj dopravu. Vysoký import krmív pre zvieratá môže naznačovať potencionálne silné poľnohospodárske odvetvie v Palestíne, ktoré si vyžaduje zdroje zo zahraničia. Ďalej nasledujú: Elektrické, elektronické zariadenia (194 miliónov USD), Živé zvieratá (162 miliónov USD), Nápoje, liehoviny a ocot (155,82 miliónov USD) a iné.⁷⁷

⁷⁷ TRADING ECONOMICS. *Palestine Imports from Israel* [online]. 2024. [Citované 20.4.2024]. Dostupné na: <https://tradingeconomics.com/palestine/imports/israel>

Graf 19 Palestínsky export a import Minerálnych palív, olejov a destilačných produktov s Izraelom (2012 - 2022, v miliónoch USD)

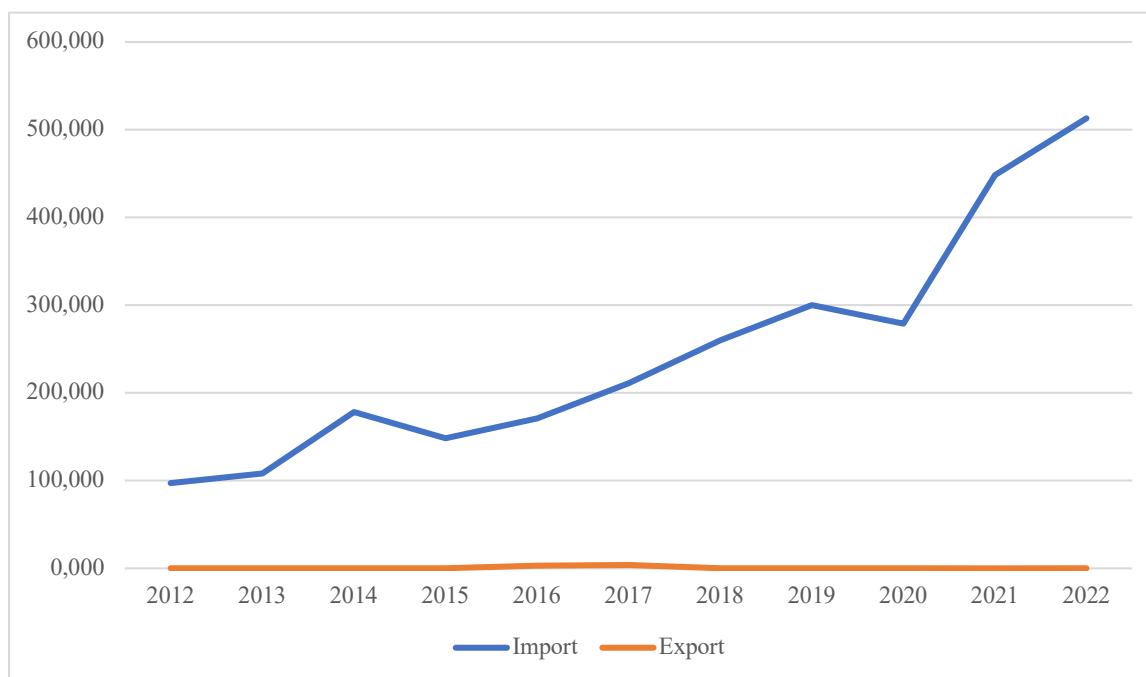

Vlastné spracovanie podľa TRADING ECONOMICS. *Palestine Imports from Israel of Mineral fuels, oils, distillation products* [online]. 2024. [Citované 20.4.2024]. Dostupné na: <https://tradingeconomics.com/palestine/imports/israel/mineral-fuels-oils-distillation-products>

TRADING ECONOMICS. *Palestine Exports of mineral fuels, oils, distillation products to Israel* [online]. 2024. [Citované 20.4.2024]. Dostupné na: <https://tradingeconomics.com/palestine/exports/israel/mineral-fuels-oils-distillation-products>

V grafe 19 sme sledovali vývoj palestínskeho exportu a importu s Izraelom v segmente Minerálnych palív, olejov a destilačných produktov za posledných 10 rokov. Krivka importu naznačuje nepochybnú dominanciu nad exportom v tomto segmente, čo potvrdzuje tvrdenie o pomerne vysokej závislosti Palestíny v tomto segmente. Od roku 2020 sme zaznamenali vysoký nárast importu v tejto tovarovej skupine, čo pravdepodobne nadväzuje na zvýšenú cenu ropy v tomto období pod vplyvom oživenia svetovej ekonomiky po období COVID-19 a vypuknutí konfliktu na Ukrajine. Vyobrazený graf nám zvýrazňuje zraniteľnosť rozvojových ekonomík, medzi ktoré patrí aj Palestína, na výkyvy cien ropy na svetovom trhu.

Graf 20 Palestínsky export a import Zvyškov, odpadov potravinárskeho priemyslu a krmív pre zvieratá s Izraelom (2012 - 2022, v miliónoch USD)

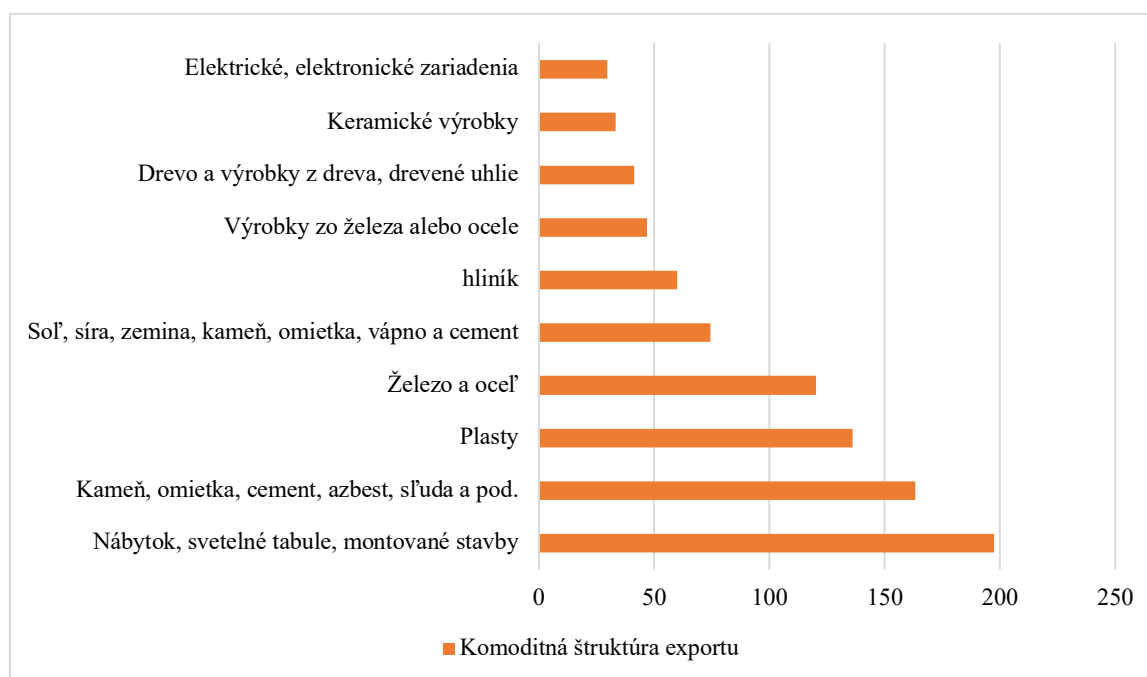
Vlastné spracovanie podľa TRADING ECONOMICS. *Palestine Imports from Israel of Residues, wastes of food industry, animal fodder* [online]. 2024. [Citované 20.4.2024]. Dostupné na: <https://tradingeconomics.com/palestine/imports/israel/residues-wastes-food-industry-animal-fodder>

TRADING ECONOMICS. *Palestine Exports of residues, wastes of food industry, animal fodder to Israel* [online]. 2024. [Citované 20.4.2024]. Dostupné na: <https://tradingeconomics.com/palestine/exports/israel/residues-wastes-food-industry-animal-fodder>

Rovnako ako v grafe 19, tak aj v grafe 20 vidíme vysokú dominanciu importu komoditnej skupiny Zvyškov, odpadov potravinárskeho priemyslu a krmív pre zvieratá v porovnaní s exportom do Izraela. Závislosť na dovoze tejto tovarovej skupiny sa v priebehu desiatich rokov stupňovala a zaznamenala dlhodobý rastúci trend, okrem poklesu v roku 2015 a 2020. Rast importu v roku 2022 bol na úrovni približne 14,51% a v roku 2021 na úrovni približne až 60,57%.⁷⁸

⁷⁸ TRADING ECONOMICS. *Palestine Exports of residues, wastes of food industry, animal fodder to Israel* [online]. 2024. [Citované 20.4.2024]. Dostupné na: <https://tradingeconomics.com/palestine/exports/israel/residues-wastes-food-industry-animal-fodder>

Graf 21 Komoditná štruktúra Exportu Palestíny do Izraelu (2022, v miliónoch USD)

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa TRADING ECONOMICS. *Palestine Exports to Israel* [online]. 2024. [Citované 20.4.2024]. Dostupné na: <https://tradingeconomics.com/palestine/exports/israel>

V grafe 21 je znázornená komoditná štruktúra exportu Palestíny do Izraelu za rok 2022. Medzi desiatimi najviac exportovanými komoditnými skupinami dominuje najviac Nábytok, svetelné tabule, montované stavby a podobné výrobky, kde sme zaznamenali hodnotu exportu na úrovni 197 miliónov USD.⁷⁹ Tento segment môžeme na základe údajov v tejto záverečnej práci považovať za jeden z významnejších pre palestínsku ekonomiku, v roku 2011 predstavoval až 15% z HDP krajiny a 21% zamestnanosti v krajine.⁸⁰ Nábytkárskemu sektoru v roku 2023 však pravdepodobne uškodí zákaz vývozu nábytkových výrobkov z okupovaného pásma Gazy prostredníctvom Izraelských úradov. Palestínske ministerstvo v tomto prípade upozornilo, že tento krok spôsobí výrazné poškodenie nábytkárskeho priemyslu a môže viesť ku strate pracovných miest v tomto sektore.⁸¹

V komoditnej štruktúre sa ďalej nachádzajú komoditné skupiny, ako napríklad: Kameň, omietka, cement, azbest, sľuda alebo podobné materiály (163 miliónov USD), Plasty (136

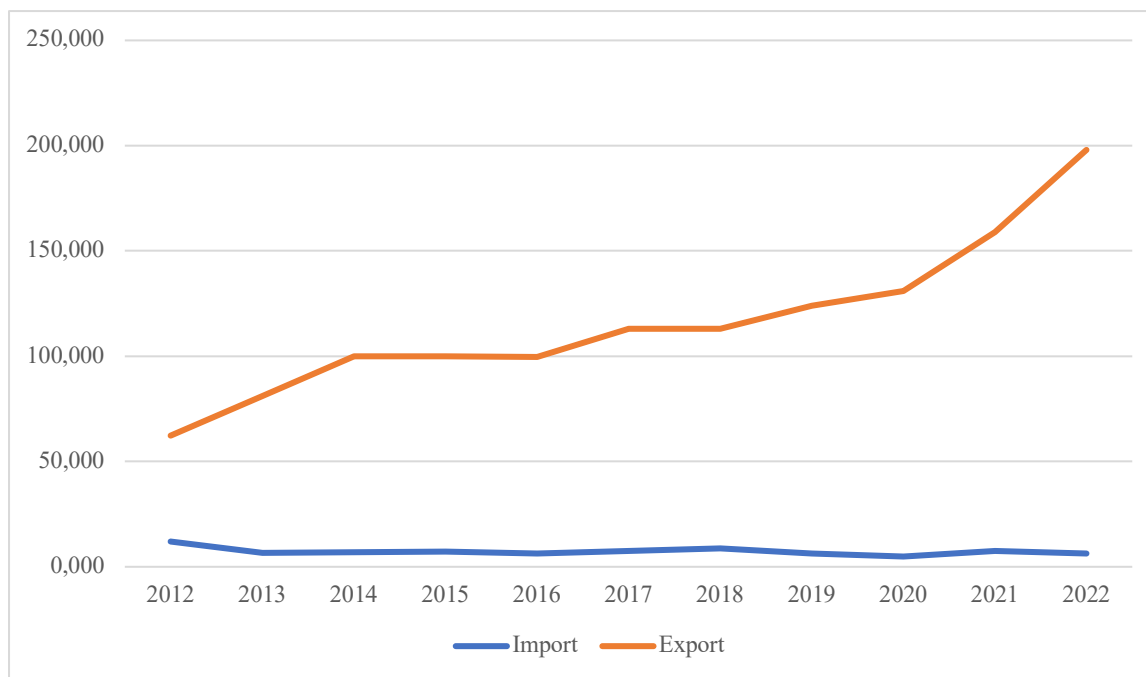
⁷⁹ TRADING ECONOMICS. *Palestine Exports to Israel* [online]. 2024. [Citované 20.4.2024]. Dostupné na: <https://tradingeconomics.com/palestine/exports/israel>

⁸⁰ OFFICE OF THE QUARTET. Initiative for the Palestinian Economy Light Manufacturing [elektronický zdroj]. 2024. [Citované 20.4.2024]. Dostupné na: <https://www.quartetoffice.org/files/server/light-manufacturing.pdf>

⁸¹ MIDDLE EAST MONITOR. *Israel bans furniture exports from besieged Gaza* [online]. 2023. [Citované 20.4.2024]. Dostupné na: <https://www.middleeastmonitor.com/20230505-israel-bans-furniture-exports-from-besieged-gaza/>

miliónov USD), Železo a oceľ (120 miliónov USD) a ďalšie.⁸² Na základe údajov z grafu môžeme vydedukovať, že okrem Nábytku, Keramických výrobkov či Elektronických zariadení sa export Palestíny zameriava skôr na odvetvia základných surovín a prvovýroby, čo môže znamenať, že v krajine chýbajú znalosti a zručnosti k výrobe produktov z vyššou pridanou hodnotou.

Graf 22 Palestínsky export a import Nábytku, svetelných tabúl a montovaných stavieb s Izraelom (2012 - 2022, v miliónoch USD)

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa TRADING ECONOMICS. *Palestine Exports of furniture, lighting signs, prefabricated buildings to Israel* [online]. 2024. [Citované 20.4.2024]. Dostupné na: <https://tradingeconomics.com/palestine/exports/israel/furniture-lighting-signs-prefabricated-buildings>

TRADING ECONOMICS. *Palestine Imports from Israel of Furniture, lighting signs, prefabricated buildings* [online]. 2024. [Citované 20.4.2024]. Dostupné na: <https://tradingeconomics.com/palestine/imports/israel/furniture-lighting-signs-prefabricated-buildings>

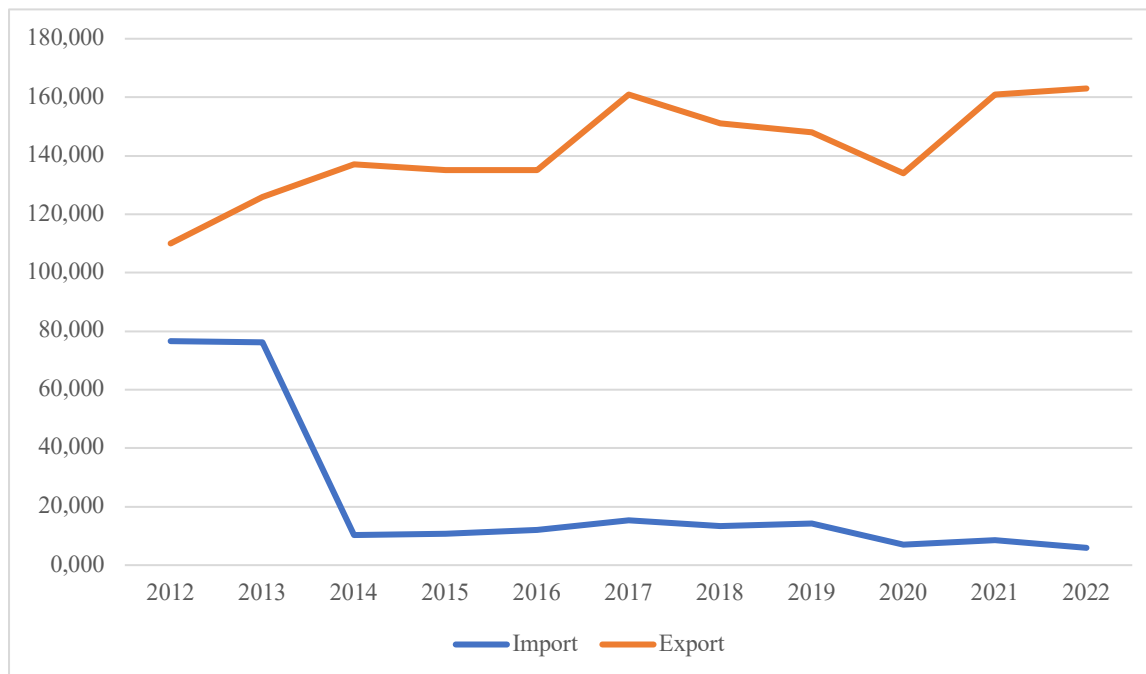
V grafe 22 sme sledovali vývoj palestínskeho exportu a importu s Izraelom v segmente Nábytku, svetelných tabúl a montovaných stavieb za posledných 10 rokov. Export v tomto segmente zaznamenal dlhodobu rastúcu tendenciu, čo môže znamenať príležitosť pre export Palestíny. V roku 2022 dosiahol rast exportu do Izraelu úroveň približne 24,53% a v roku 2021 približne 21,37%, čo môžeme považovať za pomerne významný rast.⁸³ Import z Izraelu naopak

⁸² TRADING ECONOMICS. *Palestine Exports to Israel* [online]. 2024. [Citované 20.4.2024]. Dostupné na: <https://tradingeconomics.com/palestine/exports/israel>

⁸³ TRADING ECONOMICS. *Palestine Exports of furniture, lighting signs, prefabricated buildings to Israel* [online]. 2024. [Citované 20.4.2024]. Dostupné na: <https://tradingeconomics.com/palestine/exports/israel/furniture-lighting-signs-prefabricated-buildings>

zaznamenal výraznú volatilitu a objem importovaných produktov v rámci tohto segmentu dosiahol v roku 2022 úroveň iba 6,29 milióna USD.⁸⁴

Graf 23 Palestínsky export a import Kameňa, sadry, cementu, azbestu, sľudy alebo podobných materiálov s Izraelom (2012 - 2022, v miliónoch USD)

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa TRADING ECONOMICS. *Palestine Exports of stone, plaster, cement, asbestos, mica or similar materials to Israel* [online]. 2024. [Citované 20.4.2024]. Dostupné na: <https://tradingeconomics.com/palestine/exports/israel/stone-plaster-cement-asbestos-mica-materials>

TRADING ECONOMICS. *Palestine Imports from Israel of Stone, plaster, cement, asbestos, mica or similar materials* [online]. 2024. [Citované 20.4.2024]. Dostupné na: <https://tradingeconomics.com/palestine/imports/israel/stone-plaster-cement-asbestos-mica-materials>

Graf 23 zaznamenal vývoj palestínskeho exportu a importu s Izraelom v segmente Kameňa, sadry, cementu, azbestu, sľudy alebo podobných materiálov za posledné desaťročie. Export je v tomto prípade pomerne volatilný, aj keď po roku 2020 zaznamenal rast na úrovni približne 20,15% v roku 2021 a približne 1,24% v roku 2022. V roku 2014 vidíme výrazný pokles importu v rámci tohto segmentu, kedy import klesol oproti roku 2013 až o približne 86,33%.⁸⁵ Od tohto roku import už nikdy nedosiahol úroveň, akú mal v rokoch 2013 a 2012. Výrazný pokles importu môže súvisieť s vojnou v Pásme Gazy, ktorá vypukla v roku 2014, po zavraždení troch izraelských tínedžerov Hamasom a následným bombardovaním južného

⁸⁴ TRADING ECONOMICS. *Palestine Imports from Israel* [online]. 2024. [Citované 20.4.2024]. Dostupné na: <https://tradingeconomics.com/palestine/imports/israel>

⁸⁵ TRADING ECONOMICS. *Palestine Imports from Israel of Stone, plaster, cement, asbestos, mica or similar materials* [online]. 2024. [Citované 20.4.2024]. Dostupné na: <https://tradingeconomics.com/palestine/imports/israel/stone-plaster-cement-asbestos-mica-materials>

Izraelu tisícami rakiet. Izrael ako odpoveď Hamasu spustil bombardovanie raketami, v ktorom zrovnal so zemou celé mestské bloky. Násilnosti a boje trvali 50 dní, kým sa Gaza a Izrael nedohodli na prímerí. Až do aktuálneho konfliktu v roku 2023 predstavoval konflikt z roku 2014 najkrvavejšiu eskaláciu za posledné obdobie.⁸⁶

3.4. Analýza konkurencieschopnosti Palestíny na svetovom trhu

V tejto podkapitole sme sa zamerali na analýzu konkurencieschopnosti Palestíny v medzinárodnom obchode. Na posúdenie konkurencieschopnosti sme využili Index rastu konkurencieschopnosti (RCA1) a Index čistej obchodnej výkonnosti (RCA2). Na základe týchto ukazovateľov sme sa pokúsili identifikovať oblasti, v ktorých má Palestína relatívne výhody a posúdiť jej schopnosť konkurovania na svetovom trhu.

Tabuľka 2 Index RCA1 - odkrytá komparatívna výhoda - Palestína

Kód	Komodita	RCA1
'68	Výrobky z kameňa, sadry, cementu, azbestu, sľudy alebo podobných materiálov	46,33
'25	Soľ; síra; zeminy a kameň; omietkové materiály, vápno a cement	18,46
'94	Nábytok; posteľná bielizeň, matrace, podložky na matrace, vankúše a podobné vypchaté potreby	10,32
'69	Keramické výrobky	7,08
'08	Jedlé ovocie a orechy; kôra citrusových plodov alebo melónov	6,49

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa TRADE MAP. *List of exported products for the selected product: Product: TOTAL All products* [online]. 2024. [Citované 21.4.2024]. Dostupné na: https://www.trademap.org/Product_SelProduct_TS.aspx?nvpm=1%7c%7c%7c%7c%7cTOTAL%7c%7c%7c%7c1%7c1%7c2%7c2%7c1%7c1%7c1%7c1%7c1

TRADE MAP. *List of products exported by Palestine* [online]. 2024 [Citované 22.4.2024]. Dostupné na: https://www.trademap.org/Product_SelCountry_TS.aspx?nvpm=1%7c275%7c%7c%7c%7cTOTAL%7c%7c%7c2%7c1%7c1%7c2%7c2%7c1%7c1%7c1%7c1%7c1

Tabuľka 2 uvádza, že komodita s kódom 68 (Výrobky z kameňa, sadry, cementu, azbestu, sľudy alebo podobných materiálov) predstavuje pre Palestínu najväčšiu odhalenú komparatívnu výhodu. Na základe tohto zistenia môžeme predpokladať, že geografické prostredie územia Palestíny má k dispozícii prírodné ložiská kameňa, sadry, a iných surovín,

⁸⁶ LEVIN, Gabriel. *How Does Israel's Last Invasion of Gaza Compare to Now?* [online]. 2023. [Citované 20.4.2024]. Dostupné na: <https://www.voanews.com/a/how-does-israel-s-last-invasion-of-gaza-compare-to-now-/7314700.html>

ktoré sú potrebné na produkciu tovarov z predmetnej komoditnej skupiny. Ďalej môžeme na základe výsledkov z tabuľky predpokladať ďalšie palestínske prírodné ložiská soľného, sírnateho a kamenného materiálu, ktorý sa využíva na spracovanie tovarov v komoditnej skupine 25 (Soľ; síra; zeminy a kameň; omietkové materiály, vápno a cement). Komparatívna výhoda komodity s kódom 08 (Jedlé ovocie a orechy; kôra citrusových plodov alebo melónov) nadväzuje na tradičnú poľnohospodársku produkciu melónov, pomarančov a iných citrusových plodov, ktoré Palestínčania považujú aj za symbol palestínskej kultúry a identity.⁸⁷

Tabuľka 3 Index RCA1 - odkrytá komparatívna nevýhoda - Palestína

Kód	Komodita	RCA1
'91	Hodiny a hodinky a ich časti	0,0011
'71	Prírodné alebo umelo pestované perly, drahokamy alebo polodrahokamy, drahé kovy, kovy plátované...	0,0019
'53	Ostatné rastlinné textilné vlákna; papierová priadza a tkaniny z papierovej priadze	0,0026
'03	Ryby a kôrovce, mäkkýše a iné vodné bezstavovce	0,0033
'27	Minerálne palivá, minerálne oleje a produkty ich destilácie; bitúmenové látky; minerálne...	0,0034

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa TRADE MAP. *List of exported products for the selected product: Product: TOTAL All products* [online]. 2024. [Citované 21.4.2024]. Dostupné na:
https://www.trademap.org/Product_SelProduct_TS.aspx?nvpm=1%7c%7c%7c%7c%7cTOTAL%7c%7c%7c2%7c1%7c1%7c2%7c2%7c1%7c1%7c1%7c1%7c1

TRADE MAP. List of products exported by Palestine [online]. 2024. [Citované 22.4.2024]. Dostupné na: https://www.trademap.org/Product_SelCountry_TS.aspx?nvpm=1%7c275%7c%7c%7cTOTAL%7c%7c%7c2%7c1%7c1%7c2%7c2%7c1%7c1%7c1%7c1%7c

V tabuľke 3 môžeme vidieť komodity, ktorých produkcia a export predstavujú pre Palestínu komparatívnu nevýhodu, čo indikuje, že krajina nemá relatívnu výhodu vo výrobe týchto konkrétnych produktov v porovnaní s ostatnými krajinami. Najväčšiu odkrytú komparatívnu nevýhodu sme zaznamenali pri komodite s kódom 91 (Hodiny a hodinky a ich časti), čo pravdepodobne súvisí s nedostatkom špecializovaných zariadení a znalostí v krajine. Komodita s kódom 03 (Ryby a kôrovce, mäkkýše a iné vodné bezstavovce) súvisí s obmedzeným prístupom Palestíny k moru a komodita s kódom 27 (Minerálne palivá, minerálne oleje a produkty ich destilácie; bitúmenové látky; minerálne...) indikuje nedostatok

⁸⁷ SELLA, Adam. *The fruits of Palestine and their symbolism* [online]. 2023. [Citované 21.4.2024]. Dostupné na: <https://www.aljazeera.com/news/2023/8/31/the-fruits-of-palestine-and-their-symbolism>

zásob minerálnych palív a olejov v Palestíne. Komodity s kódmi: 01 (Živé zvieratá), 31 (Hnojivá), 37 (Fotografický alebo kinematografický tovar), 43 (Kožušiny a umelé kožušiny; ich výroba), 50 (Hodváb), 51 (Vlna, jemné alebo hrubé zvieracie chlpy; priadza z vlása a tkaniny), 60 (Pletené alebo háčkované látky), 79 (Zinok a výrobky z neho), 81 (Ostatné základné kovy; cermety; z nich), 88 (Lietadlá, kozmické lode a ich časti), 93 (Lode, člny a plávajúce konštrukcie), 99 (Zbrane a strelivo; ich časti a príslušenstvo), sme do výpočtu komparatívnej nevýhody (RCA1) nezaradili, pretože sme nemali dostatok údajov a informácií o obchode s týmito komoditami, čo pravdepodobne súvisí s nízkym objemom obchodu alebo špecifickej povahe komodít, ktorých obchod a výroba je kontrolovaný alebo obmedzený medzinárodnými dohodami alebo vládou.

Tabuľka 4 Index RCA2 – export - Palestína

Kód	Komodita	RCA2
'78	Olovo a predmety z olova	0,97
'68	Výrobky z kameňa, sadry, cementu, azbestu, sľudy alebo podobných materiálov	0,59
'45	Korok a výrobky z korku	0,37
'94	Nábytok; posteľná bielizeň, matrace, podložky na matrace, vankúše a podobné vypchaté potreby...	0,36
'74	Meď a výrobky z nej	0,27

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa TRADE MAP. *List of products imported by Palestine* [online]. 2024.

[Citované 11.3.2024]. Dostupné na:

https://www.trademap.org/Product_SelCountry_TS.aspx?nvpm=1%7c275%7c%7c%7c%7cTOTAL%7c%7c%7c2%7c1%7c1%7c1%7c2%7c1%7c1%7c1%7c1%7c1%7c1

TRADE MAP. *List of products exported by Palestine* [online]. 2024. [Citované 22.4.2024]. Dostupné na:

https://www.trademap.org/Product_SelCountry_TS.aspx?nvpm=1%7c275%7c%7c%7c%7cTOTAL%7c%7c%7c2%7c1%7c1%7c1%7c2%7c2%7c1%7c1%7c1%7c1%7c1%7c1

V tabuľke 4 je uvedené, pre ktoré komodity platí, že Palestína je ich čistým vývozcom alebo ich dováža len vo veľmi malej miere. Na základe uvedených údajov môžeme zhodnotiť, že Palestína je čistým vývozcom komodity s kódom 78 (Olovo a predmety z olova). Pri komoditách s kódom 68 (Výrobky z kameňa, sadry, cementu, azbestu, sľudy alebo podobných materiálov) a 94 (Nábytok; posteľná bielizeň, matrace, podložky na matrace, vankúše a podobné vypchaté potreby...) môžeme skonštatovať, že ich hodnota RCA2 nadväzuje na tabuľku 2, kde tieto komodity predstavujú komparatívnu výhodu pre Palestínu. Ďalej môžeme poznamenať, že komodity s kódom 68 (Výrobky z kameňa, sadry, cementu, azbestu, sľudy

alebo podobných materiálov) a 94 (Nábytok; posteľná bielizeň, matrace, podložky na matrace, vankúše a podobné vypchaté potreby...) predstavujú výrazný podiel v komoditnej štruktúre exportu Palestíny do sveta, čo naznačuje potenciál pre ďalší rast exportu Palestíny.

Tabuľka 5 Index RCA2 – import - Palestína

Kód	Komodita	RCA2
'23	Zvyšky a odpad z potravinárskeho priemyslu; pripravené krmivo pre zvieratá	-0,9995
'27	Minerálne palivá, minerálne oleje a produkty ich destilácie; bitúmenové látky; minerálne...	-0,9992
'03	Ryby a kôrovce, mäkkýše a iné vodné bezstavovce	-0,9985
'91	Hodiny a hodinky a ich časti	-0,9968
'67	Upravené perie a páperie a výrobky vyrobené z peria alebo páperia; umelé kvety; články...	-0,9935

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa TRADE MAP. *List of products imported by Palestine* [online]. 2024.

[Citované 11.3.2024]. Dostupné na:

https://www.trademap.org/Product_SelCountry_TS.aspx?nvpm=1%7c275%7c%7c%7cTOTAL%7c%7c%7c2%7c1%7c1%7c2%7c1%7c1%7c1%7c1%7c1

TRADE MAP. *List of products exported by Palestine* [online]. 2024. [Citované 22.4.2024]. Dostupné na:

https://www.trademap.org/Product_SelCountry_TS.aspx?nvpm=1%7c275%7c%7c%7cTOTAL%7c%7c%7c2%7c1%7c1%7c2%7c2%7c1%7c1%7c1%7c1%7c1

V tabuľke 5 sú uvedené komodity, pre ktoré platí, že Palestína je ich čistým dovozcom, alebo ich vyváža len vo veľmi malej miere. Komodity s kódmi: 01 (Živé zvieratá), 31 (Hnojivá), 37 (Fotografický alebo kinematografický tovar), 43 (Kožušiny a umelé kožušiny; ich výroba), 50 (Hodváb), 51 (Vlna, jemné alebo hrubé zvieracie chlpy; priadza z vlásia a tkaniny), 60 (Pletené alebo háčkové látky), 79 (Zinok a výrobky z neho), 81 (Ostatné základné kovy; cermety; z nich), 89 (Lode, člny a plávajúce konštrukcie) predstavujú komodity s hodnotou RCA2 -1, čo znamená, že Palestína je ich čistým dovozcom, alebo sme nemali k dispozícii dostatok aktuálnych dát k danej komodite. Môžeme poznamenať, že uvedené komodity väčšinou korigujú s indexom RCA1.

3.5. Obchodné bariéry Palestíny v medzinárodnom obchode

Vláda Izraela má úplnú zvrchovanú moc nad prístavmi Haifa a Ašdod, ale od druhej intifády v septembri 2000 má aj úplnú kontrolu nad bezpečnosťou a prevádzkou King Hussein

Bridge (KHB).⁸⁸ KBH predstavuje jediný medzinárodný hraničný priechod pre pohyb palestínskeho tovaru s Jordánskom a regionálnymi trhmi.⁸⁹ Na základe tejto kontroly Izraelu nad hlavnými obchodnými priechodmi na palestínske územia, ako aj ďalšie vplyvy spojené s konfliktom Palestíny a Izraelu sa vyskytujú viaceré významné a menej významné bariéry Palestíny pri snahe o zapojenie do medzinárodného obchodu. V nasledujúcich podkapitolách sme bližšie vyšpecifikovali dané obchodné bariéry.

3.5.1. Asymetria Colnej únie Palestíny s Izraelom

V rámci dohôd o voľnom obchode s inými krajinami môže Izrael vyvážať určité množstvo svojho tovaru do krajiny X bez cla alebo za zvýhodnenú colnú sadzbu a zároveň sa zaväzuje dovážať určité množstvo tovaru z krajiny X za podobne zvýhodnenú sadzbu. Tovar, ktorý sa Izrael zaviazal týmto spôsobom dovážať od svojich partnerov, sú často poľnohospodárske komodity a potraviny, ktoré inak podliehajú vysokej úrovni obchodnej ochrany. Od podpísania Parížskeho protokolu v roku 1994 poskytol Izrael Palestínskej samospráve (PA) 20 % svojich dovozných kvót. V prípade, že sa Izrael zaviazal doviesť 2 000 ton mlieka z krajiny X bez cla, palestínski maloobchodníci môžu požiadať o licenciu - udelenú Izraelom - na dovoz až 400 ton tohto výrobku bez cla. Môže sa zdať, že podobný obchodný prípad môže byť pre palestínskych maloobchodníkov výhodný, problémom však je, že Izrael poskytuje Palestínčanom 20% dovoznej kvóty, ale žiadnu zodpovedajúcu vývoznú kvótu. Ak sa Izrael s krajinou X dohodne na výmennom obchode, 100% vývozného artiklu bude pochádzať od izraelských výrobcov. Môžeme predpokladať, že týmto spôsobom Izrael využíva palestínske hospodárstvo na odklonenie tlaku z lacného dovozu o 20%, pričom si vyhradzuje všetky výhody vývozných dohôd pre seba. Takto znázorneným obchodným príkladom, môžeme zdôrazniť dômyselnú protekcionistickú stratégiu Izraela voči palestínskemu hospodárstvu.⁹⁰

⁸⁸ ELAGRAA, Mutasim – JAMAL, Randa – ELKHAFIF, Mahmoud. Trade Facilitation in the Occupied Palestinian Territory: Restrictions and Limitations [elektronický dokument]. Switzerland, Geneva: UNCTAD, 2014. 43 s. [Citované 21.4.2024]. Dostupné na: https://unctad.org/system/files/official-document/gdsapp2014d1_en.pdf

⁸⁹ OFFICE OF THE QUARTED. *Movement and Trade* [online]. 2024. [Citované 21.4.2024]. Dostupné na: <https://www.quartetoffice.org/page.php?id=5d64bcy6120636Y5d64bc>

⁹⁰ AHMAD, Amal. *The Customs Union & Israel's No-State Solution* [online]. 2014. [Citované 28.1.2024]. Dostupné na: <https://al-shabaka.org/briefs/the-customs-union-and-israels-no-state-solution/>

3.5.2. Nízka úroveň palestínskej kontroly nad hraničnými prechodmi

Plná moc Izraelu nad prístavmi Haifa a Ašdod a mostom KHB je v rozpore s dohodami z Osla z roku 1993, v ktorých sa stanovuje, že operácie a priechody v KHB by mali byť pod spoločnou palestínsko-izraelskou kontrolou. Okrem toho izraelsko-palestínska dočasná dohoda z roku 1995 definovala spoločné štrukturálne a procedurálne opatrenia pre hraničný priechod a stanovila izraelskú a palestínsku fyzickú prítomnosť na termináli. Palestínska strana mosta mala byť zodpovedná za palestínskych obyvateľov a návštevníkov Západného brehu, pričom polícia, colníci a správcovia mali vykonávať osobné kontroly a kontroly dokumentov za prítomnosti izraelských úradníkov. Po podpísaní dohody obe strany spoločne riadili prevádzku priechodu KHB, s výnimkou využívania palestínskych colníkov, ktoré sa nikdy neuskutočnilo. Po vypuknutí druhej intifády v roku 2000 prevzal Izrael plnú moc nad týmto hraničným prechodom, čo znamená že izraelské orgány majú plnú kontrolu nad všetkými palestínskymi hraničnými priechodmi, či už ide o pozemné, letecké alebo námorné prístavy.⁹¹

3.5.3. Obmedzenia pohybu osôb a tovaru

Hoci izraelské obmedzenia pohybu palestínskych osôb a tovaru existovali už po dohodách z Osla z roku 1994, po vypuknutí druhej intifády v septembri 2000 sa zintenzívnili. Izrael začal zavádzať prísne obmedzenia vnútorného pohybu osôb a tovaru medzi dedinami, mestami a obcami prostredníctvom komplexného, prísneho systému kontrolných stanovišť, fyzických prekážok, uzáver, plotov a múrov. To viedlo ku kantonizácii a fragmentácii palestínskeho hospodárstva. Tieto vplyvy ešte viac zvýraznila výstavba 708 kilometrov dlhej bariéry, ktorú začal Izrael stavať v roku 2002. Bariéra mala zásadný vplyv na susedstvo palestínskych komunít a tradičných trhových kanálov na Západnom brehu. Výstavbu bariéry odsúdil aj Medzinárodný súdny dvor a označil ju za porušenie medzinárodného práva. Viac ako 10 rokov po začatí výstavby bariéry bol pohyb a prístup Palestínčanov čoraz viac usmerňovaný cez vedľajšie cesty, tunely a podchody, ktoré izraelské orgány vybudovali špeciálne pre Palestínčanov, aby ich prinútili nepoužívať priame trasy, ktoré vedú v blízkosti existujúcich nelegálnych izraelských osád a výhradných ciest pre Izraelčanov. Táto kombinácia obmedzení pohybu spôsobila vážne škody palestínskemu hospodárstvu, zvýšila dopravné a transakčné náklady, zablokovala prístup na medzinárodné a miestne trhy, urýchlila masovú nezamestnanosť, znížila príjmy a zvýraznila napätie a frustráciu. Obchod a výmena tovaru

⁹¹ ELAGRAA, Mutasim – JAMAL, Randa – ELKHAFIF, Mahmoud. Trade Facilitation in the Occupied Palestinian Territory: Restrictions and Limitations [elektronický dokument]. Switzerland, Geneva: UNCTAD, 2014. 43 s. [Citované 21.4.2024]. Dostupné na: https://unctad.org/system/files/official-document/gdsapp2014d1_en.pdf

medzi palestínskymi mestami sú vážne ovplyvnené separačnou bariérou. Podobne palestínski poľnohospodári v údolí rieky Jordán, ktorí sú nútení používať dlhšie cesty a prechádzať cez kontrolné stanovištia, čelia dodatočným nákladom na dopravu v rozsahu 2 miliónov USD ročne, čo znižuje konkurencieschopnosť palestínskych výrobkov.⁹²

3.5.4. Obchodné hraničné priechody na Západnom brehu a administratívne postupy

Pozdĺž separačnej bariéry izraelské orgány vybudovali niekoľko komerčných priechodov v snahe kontrolovať tok civilnej a komerčnej dopravy z okupovaných palestínskych území, do nich a v rámci nich. Kontrolné stanovištia, zátarasy a iné fyzické prekážky bránia pohybu Palestínčanov v rámci ich územia, čo znamená oddelenie palestínskych komunít od domácich a medzinárodných trhov. Medzinárodné spoločenstvo aktívne vyzýva na odstránenie týchto obmedzení, pričom konštatuje, že zvyšujú náklady na dopravu, zvyšujú transakčné náklady v dôsledku straty času pri využívaní menej efektívnych alternatívnych trás a času na dodržiavanie postupov na kontrolných stanovištiach, vyvolávajú nízku úroveň využitia súčasného vozového parku nákladných vozidiel, čo znamená vyššie fixné náklady na kilometer a zavádza vysokú mieru neistoty, ktorá bráni plánovaniu, efektívnemu pridelovaniu zdrojov a v niektorých prípadoch zabraňuje uskutočneniu transakcií.⁹³

V prístavoch Haifa a Ašdod sa palestínske zásielky vrátane chladených položiek a tovaru podliehajúceho skaze musia vykladať a opätovne nakladať na obchodných priechodoch na Západnom brehu Jordánu na účely kontroly pomocou operácií back-to-back. V dôsledku tohto procesu čelia palestínski odosielatelia dlhým časom spracovania alebo čakania a nesprávnej manipulácii s tovarom, čo môže mať za následok vysoké transakčné a prepravné náklady a škody. Tieto administratívne postupy môžu trvať od vydania požadovaného bezpečnostného povolenia a vydanie certifikovaných dokumentov aj niekoľko dní a čakacie doby na kontrolných termináloch presahujú zvyčajne niekoľko hodín.⁹⁴

⁹² ELAGRAA, Mutasim – JAMAL, Randa – ELKHAFIF, Mahmoud. Trade Facilitation in the Occupied Palestinian Territory: Restrictions and Limitations [elektronický dokument]. Switzerland, Geneva: UNCTAD, 2014. 43 s. [Citované 21.4.2024]. Dostupné na: https://unctad.org/system/files/official-document/gdsapp2014d1_en.pdf

⁹³ ELAGRAA, Mutasim – JAMAL, Randa – ELKHAFIF, Mahmoud. Trade Facilitation in the Occupied Palestinian Territory: Restrictions and Limitations [elektronický dokument]. Switzerland, Geneva: UNCTAD, 2014. 43 s. [Citované 21.4.2024]. Dostupné na: https://unctad.org/system/files/official-document/gdsapp2014d1_en.pdf

⁹⁴ ELAGRAA, Mutasim – JAMAL, Randa – ELKHAFIF, Mahmoud. Trade Facilitation in the Occupied Palestinian Territory: Restrictions and Limitations [elektronický dokument]. Switzerland, Geneva: UNCTAD,

3.5.5. *Nedostatok informácií a zdrojov a nevyhovujúca infraštruktúra*

Palestínski odosielatelia, ktorí vykonávajú prepravu cez prístavy Haifa a Ašdod, si často nie sú istí zmenami v postupoch a požiadavkách na obchodných priechodoch. Informácie buď nie sú k dispozícii, nie sú aktualizované, alebo sú uverejnené len v hebrejčine, ale nie v arabčine alebo angličtine. Zistili sme, že náročné je aj zverejňovanie týchto informácií a aktualizácií prostredníctvom palestínskych obchodných organizácií, pretože príslušné izraelské orgány oficiálne neoznamujú aktualizácie opatrení na hraničných priechodoch. Okrem toho palestínski odosielatelia uvádzajú, že nemajú oficiálny orgán alebo agentúru, ktorá by vybavovala ich otázky alebo sťažnosti, a nemajú priamy osobný kontakt s príslušnými osobami na obchodných hraničných priechodoch na Západnom brehu, kde prebieha prevod faktúr a peňazí.⁹⁵

Všetky zásielky prechádzajúce cez obchodné priechody do prístavov Haifa a Ašdod musia byť uložené na paletách s maximálnou výškou 1,6 metra. Odosielatelia tak musia na prepravu svojich výrobkov použiť viac nákladných vozidiel, čo vedie k zvýšeniu času a nákladov. To spôsobuje problémy napríklad pri potravinárskych alebo iných komoditách, ktoré sa nedajú efektívne zabaliť do paliet. V priechodoch taktiež nie sú dostupné chladiarenské zariadenia, čo zvyšuje riziko skazenia potravín pri kontrole. Infraštruktúra v KHB je tiež nedostatočná.⁹⁶

Mnohí palestínski odosielatelia nemajú tiež dostatočné povedomie o tom, ako reklamovať škody na zásielkach spôsobené manuálnou kontrolou. Keďže prístavy nepreberajú zodpovednosť za poškodený tovar, palestínski odosielatelia musia poistiť tovar od miesta odoslania až po miesto určenia, čo dramaticky zvyšuje náklady.⁹⁷

2014. 43 s. [Citované 21.4.2024]. Dostupné na: https://unctad.org/system/files/official-document/gdsapp2014d1_en.pdf

⁹⁵ ELAGRAA, Mutasim – JAMAL, Randa – ELKHAFIF, Mahmoud. Trade Facilitation in the Occupied Palestinian Territory: Restrictions and Limitations [elektronický dokument]. Switzerland, Geneva: UNCTAD, 2014. 43 s. [Citované 21.4.2024]. Dostupné na: https://unctad.org/system/files/official-document/gdsapp2014d1_en.pdf

⁹⁶ ELAGRAA, Mutasim – JAMAL, Randa – ELKHAFIF, Mahmoud. Trade Facilitation in the Occupied Palestinian Territory: Restrictions and Limitations [elektronický dokument]. Switzerland, Geneva: UNCTAD, 2014. 43 s. [Citované 21.4.2024]. Dostupné na: https://unctad.org/system/files/official-document/gdsapp2014d1_en.pdf

⁹⁷ ELAGRAA, Mutasim – JAMAL, Randa – ELKHAFIF, Mahmoud. Trade Facilitation in the Occupied Palestinian Territory: Restrictions and Limitations [elektronický dokument]. Switzerland, Geneva: UNCTAD, 2014. 43 s. [Citované 21.4.2024]. Dostupné na: https://unctad.org/system/files/official-document/gdsapp2014d1_en.pdf

3.5.6. Nedostatok Colných sprostredkovateľov a obmedzený pracovný čas v obchodných priechodoch a prístavoch

Na základe dostupných zdrojov sme prišli k zisteniu, že nedostatočný počet licencovaných palestínskych colných sprostredkovateľov v prístavoch Haifa a Ašdod a moste KHB, je vážnym problémom, ktorý obmedzuje ich schopnosť získať presné a včasné informácie o zásielkach. Potrebne informácie sa väčšinou získavajú od izraelských alebo jordánskych colných sprostredkovateľov, čo znemožňuje logistiku a koordinovanie zásielok.⁹⁸

Pre palestínskych odosielateľov sú pracovné hodiny a dni na obchodných priechodoch obmedzené, čo má vplyv pre všetky zásielky tovaru vrátane tých, ktoré sú určené na medzinárodné trhy. Obmedzenie pracovného času je spojené s obštrukciami pri colných konaniach, židovskými sviatkami, či nedostatočnými prevádzkovými hodinami a s nimi spojené poplatky za uskladnenie, ak sa tovar nestihne precliť v rámci prevádzkových hodín.⁹⁹

3.5.7. Neuznávanie obchodných dohôd Izraelom a tovary s dvojakým využitím

Izraelská vláda neuznáva mnohé obchodné dohody, ktoré Palestína podpísala s inými krajinami. Ako príklad uvádzame Dočasnú dohodu o pridružení medzi Palestínou a Európskym spoločenstvom (EHS), ktorá stanovuje nulové clá na palestínsky dovoz z Európy. Napriek tomu Izrael od palestínskych dovozcov z Európy stále vyžaduje, aby platili clá na obchodom priechode KHB, aj keď je dovoz v súlade s dočasnou dohodou o pridružení. To zvyšuje ceny tohto tovaru pre palestínskych spotrebiteľov a priamo ovplyvňuje palestínske hospodárstvo ako celok.¹⁰⁰

Tovar dvojakého využitia môžeme identifikovať, ako dovážaný tovar, ktorý Izrael klasifikuje ako tovar s potenciálnym vojenským využitím. Izraelská kontrola tovaru dvojakého použitia určeného pre Palestínu je mimoriadne prísna a komplikovaná, čo môže viesť k nedostatku veľkého počtu medziproduktov na okupovaných palestínskych územiach. To

⁹⁸ ELAGRAA, Mutasim – JAMAL, Randa – ELKHAFIF, Mahmoud. Trade Facilitation in the Occupied Palestinian Territory: Restrictions and Limitations [elektronický dokument]. Switzerland, Geneva: UNCTAD, 2014. 43 s. [Citované 21.4.2024]. Dostupné na: https://unctad.org/system/files/official-document/gdsapp2014d1_en.pdf

⁹⁹ ELAGRAA, Mutasim – JAMAL, Randa – ELKHAFIF, Mahmoud. Trade Facilitation in the Occupied Palestinian Territory: Restrictions and Limitations [elektronický dokument]. Switzerland, Geneva: UNCTAD, 2014. 43 s. [Citované 21.4.2024]. Dostupné na: https://unctad.org/system/files/official-document/gdsapp2014d1_en.pdf

¹⁰⁰ ELAGRAA, Mutasim – JAMAL, Randa – ELKHAFIF, Mahmoud. Trade Facilitation in the Occupied Palestinian Territory: Restrictions and Limitations [elektronický dokument]. Switzerland, Geneva: UNCTAD, 2014. 43 s. [Citované 21.4.2024]. Dostupné na: https://unctad.org/system/files/official-document/gdsapp2014d1_en.pdf

následne vedie k sťaženým podmienkam podnikania a znižuje produktivitu palestínskeho súkromného sektora, najmä poľnohospodárov, ktorí nie sú schopní získať vhodné vstupy pre svoje výrobné procesy a trpia nedostatkom hnojív, ktoré sú taktiež klasifikované do izraelského zoznamu tovaru dvojakého využitia.

Palestínske podniky majú ďalej ťažkosti investovať do určitých oblastí, ako je napríklad sektor informačných a komunikačných technológií (IKT), ktorý je jedným z najviac postihnutých obmedzeniami dovozu tovaru dvojakého použitia.¹⁰¹ Medzi základné bariéry pre palestínsky import v rámci tovaru dvojakého využitia sme identifikovali najmä nadmerné byrokratické kontroly dovozu a nedostatok transparentnosti a predvídateľnosti pri kontrolách.

3.5.8. Uzavretie pásma Gazy pred okolitým svetom

Uchopenie moci v pásme Gazy hnutím Hamas v roku 2007 viedlo k uzavretiu hraníc s Izraelom a Egyptom a k zastaveniu väčšiny obchodov medzi Gazou a okolitým svetom vrátane Západného brehu. Prerušenie spojenia pásma Gazy od Západného brehu a zahraničných trhov má výrazne škodlivý vplyv na súkromný sektor a obmedzuje hospodársky rast. Pravidelne stupňujúce sa napätie medzi Hamasom a Izraelom ešte viac zintenzívňuje vplyv na ekonomickú situáciu pásma Gazy a príležitosti na danom trhu.¹⁰²

3.6. Diskusia

Diskusná časť tejto práce sa hlbšie zameriava na interpretáciu a rozbor získaných výsledkov v kontexte postavenia Palestíny v medzinárodnom obchode v súvislosti s dlhodobým konfliktom s Izraelom. V diskusii sme využili závery a analýzy obchodných vzťahov Palestíny so svetom, s EÚ a s Izraelom, analýzy konkurencieschopnosti Palestíny na svetovom trhu a tiež interpretáciu a vyhodnotenie obchodných bariér Palestíny v medzinárodnom obchode.

Prvým dôležitým aspektom diskusie je potvrdenie významu obchodných vzťahov Palestíny s Izraelom. V rámci dostupných údajov zo zdrojov sme zistili, že Izrael je najväčším obchodným partnerom Palestíny v oblasti exportu, aj importu – v rámci medzinárodného

¹⁰¹ ELAGRAA, Mutasim – JAMAL, Randa – ELKHAFIF, Mahmoud. Trade Facilitation in the Occupied Palestinian Territory: Restrictions and Limitations [elektronický dokument]. Switzerland, Geneva: UNCTAD, 2014. 43 s. [Citované 21.4.2024]. Dostupné na: https://unctad.org/system/files/official-document/gdsapp2014d1_en.pdf

¹⁰² INTERNATIONAL TRADE ADMINISTRATION. *West Bank and Gaza - Country Commercial Guide: Market Challenges* [online]. 2023. [Citované 21.4.2024]. Dostupné na: <https://www.trade.gov/country-commercial-guides/west-bank-and-gaza-market-challenges>

obchodu až netypicky najväčším - čo môže byť dôsledkom nielen geografickej blízkosti, ale aj komplexných obchodných dohôd a netypickej Colnej únie medzi týmito dvomi entitami. Tento fakt podčiarkuje závislosť palestínskeho hospodárstva od vzťahov s Izraelom, ako aj od izraelského hospodárstva a dôležitosť hľadania možností diverzifikácie obchodných partnerov. Izrael je však najrozvinutejšia ekonomika v oblasti a predpokladáme, že susediace krajiny budú vždy medzi sebou viac interagovať, ako tie, ktoré nie sú v priamom susedstve. To môže pri správne nastavených pravidlách a politike oboch krajín mať potencionálny prínos pre hospodárstvo Palestíny.

Ďalej sme analyzovali jednotlivé exportné komodity Palestíny a ich konkurencieschopnosť na svetovom trhu. Zistili sme, že výrobky z komoditnej skupiny Nábytok, svetelné tabule, montované stavby a podobné výrobky; Kameň, omietka, cement, azbest, slúda alebo podobné materiály; Železo a oceľ; Plasty; Soľ, síra, zemina, kameň, omietka, vápno a cement; a Hliník tvoria významnú časť palestínskeho exportu. V rámci analýzy exportných komodít Palestíny do Izraela sme zaznamenali podobné výsledky. Pri analýze exportných komodít Palestíny do EÚ sme narazili na komoditnú skupinu Jedlé ovocie, orechy, kôra citrusových plodov, melóny, ktorá tvorí významnú časť v rámci exportu do EÚ a nadväzuje aj na historickú a kultúrnu tradíciu pestovania citrusov a melónov. Tieto výsledky poukazujú na určitý potenciál Palestíny vo vybraných odvetviach, ktoré by mohli byť ďalším zdrojom rastu a sociálno-ekonomického rozvoja v krajine.

Následne sme sa venovali analýze konkurencieschopnosti Palestíny na svetovom trhu pomocou Indexu rastu konkurencieschopnosti (RCA1) a Indexu čistej obchodnej výkonnosti (RCA2). Zistili sme, že Palestína dosiahla pomerne vysokú odhalenú komparatívnu výhodu v komoditnej skupine Výrobky z kameňa, sadry, cementu, azbestu, slúdy alebo podobných materiálov, ale priaznivé výsledky dosiahla aj pri komoditných skupinách ako napríklad: Soľ, síra; zeminy a kameň; omietkové materiály, vápno a cement; Jedlé ovocie a orechy, kôra citrusových plodov alebo melónov a Nábytok, posteľná bielizeň, matrace, podložky na matrace, vankúše a podobné vypchaté potreby. Tieto zistenia poukazujú na existenciu relatívnej výhody Palestíny vo vybraných odvetviach v porovnaní s ostatnými krajinami na svetovom trhu, čo môže pomôcť pri smerovaní budúceho vývoja Palestíny v rámci zapojenia do medzinárodného obchodu. Musíme však poznamenať, že pri vybraných odvetviach, ako napríklad pri Nábytku, môže byť potenciálna výhoda v medzinárodnom obchode nevyužitá, ak Palestína nenájde spôsob diverzifikácie exportu tejto komoditnej skupiny. Túto interpretáciu môžeme vydedukovať na základe dominantného postavenia Izraelu v rámci exportu komoditnej skupiny

Nábytok, posteľná bielizeň, matrace, podložky na matrace, vankúše a podobné vypchaté potreby, k čomu neprispieva ani fakt, čoraz zhoršujúcich sa prekážok obchodu v tomto odvetví pod vplyvom politiky Izraela.

Významným zistením je aj skutočnosť, že Palestína má vysoký podiel svojho exportu smerujúci do Izraela. Tento fakt naznačuje silnú závislosť palestínskeho hospodárstva od izraelského hospodárstva a zdôrazňuje potrebu diverzifikácie obchodných partnerov Palestíny. Diverzifikácia by mohla prispieť k zmierneniu rizika spojeného s politickými a ekonomickými nestabilitami v regióne a posilniť odolnosť palestínskeho hospodárstva voči vonkajším vplyvom. Potreba diverzifikácie je o to výraznejšia v aktuálnom období, kedy môžeme pozorovať zvýšenú eskaláciu napätia na Blízkom východe po dronových útokoch Iránu na Izrael.¹⁰³ Ohliadnuc od stále aktívneho konfliktu medzi Palestínou a Izraelom, môžeme predpokladať, že výdavky Izraelu na obranu čoskoro zvýšia tlak na izraelské hospodárstvo, čo sa v konečnom dôsledku odrazí aj na ekonomickej situácii Palestíny.

Môžeme tiež skonštatovať, že v možnostiach rozvoja obchodných vzťahov Palestíny nepochybne predstavuje dôležitú úlohu možná spolupráca s EÚ. EÚ je jedným z najväčších svetových obchodných partnerov a disponuje významným hospodárskym potenciálom. Palestína má uzatvorenú Európsko-stredomorská dočasnú dohodu o pridružení, ktorá poskytuje rámec pre spoluprácu v rôznych oblastiach vrátane obchodu, znižovania cla, zavedenie preferenčných taríf, zlepšenie obchodných postupov a liberalizáciou obchodu. Jedným z potenciálnych smerov spolupráce je zvýšenie obchodnej výmeny medzi Palestínou a krajinami EÚ, napríklad v rámci komoditnej skupiny Jedlé ovocie, orechy, kôra citrusových plodov, melóny, kde sme namerali pozitívnu hodnotu konkurencieschopnosti v rámci Indexu RCA1. Okrem toho by spolupráca s EÚ mohla prispieť k posilneniu inštitucionálnych kapacít Palestíny v oblasti obchodu a pomôcť pri implementácii reforiem a opatrení na podporu obchodu a hospodárskeho rozvoja. Môžeme však skonštatovať, že obchod v rámci tejto komoditnej skupiny priamo nadväzuje na vývoj vojenského konfliktu Palestíny s Izraelom, v rámci ktorého je často zničená nie len dopravná, ale aj poľnohospodárska infraštruktúra na palestínskych územiach, čo sťažuje Palestínčanom prístup na svetové trhy a možnosť produkcie tovarov.

Napriek spomenutým pozitívnym zisteniam však Palestína stále čelí výzvam v oblasti obchodu, ako sú obchodné bariéry, colné prekážky a nedostatočná infraštruktúra. Je

¹⁰³ PICHETA, Rob. *Why Iran attacked Israel and what comes next* [online]. 2024. [Citované 21.4.2024]. Dostupné na: <https://edition.cnn.com/2024/04/14/middleeast/why-iran-attack-israel-intl/index.html>

nevyhnutné, aby palestínske orgány prijali opatrenia na zlepšenie obchodného prostredia a podporu rastu a diverzifikácie hospodárstva. Medzi opatrenia na zmiernenie obchodných bariér by sme mohli zaradiť napríklad:

- Zvýšenie informovanosti palestínskych zasielateľov o službách poskytovaných špeditérmi a colnými maklérmi
- Zvýšenie efektivity a profesionality palestínskych odosielateľov prostredníctvom účasti na školiaciach programoch o postupoch, pravidlách a predpisoch v rámci medzinárodného obchodu.
- Efektívnejšie spravovanie zásob produktov, aby sa predišlo prerušeniu podnikateľskej činnosti v dôsledku oneskorených dodávok.
- Vybudovanie kapacity odosielateľov na vykonanie analýzy nákladov a výnosov s cieľom identifikovať optimálny a najziskovejší spôsob dopravy pre každú zásielku.
- Prítomnosť palestínskych úradníkov a colných maklérov v obchodných priechodoch.
- Zrušenie nákladného kontrolného systému back-to-back a nájsť zaň alternatívu.
- Zrušenie diskriminačných obmedzení na dovážané hnojivá a poľnohospodársky vývoz v rámci rokovania Palestíny s izraelskou vládou.¹⁰⁴

V neposlednom rade je dôležité zohľadniť aj politický kontext, v ktorom sa palestínsky obchod odohráva. Nestabilná politická situácia, aktívny konflikt s Izraelom, či čoraz viac eskalujúce napätie medzi Iránom a Izraelom môžu vytvoriť ďalšie prekážky pre rozvoj obchodných vzťahov a investícií v Palestíne. Preto je nevyhnutné hľadať riešenia na politickej úrovni, ktoré by prispeli k upokojeniu napätia, udržateľnému hospodárskemu rastu a rozvoju v Palestíne. Musíme však skonštatovať, že bez vstupu vplyvnej veľmoci alebo medzinárodného spoločenstva do Palestínsko-Izraelského konfliktu a snahe o politický dialóg s veľkým množstvom ústupkov a kompromisov nebude možné nasmerovať smerovanie palestínskeho hospodárstva ku priaznivejším vyhliadkam.

¹⁰⁴ ELAGRAA, Mutasim – JAMAL, Randa – ELKHAFIF, Mahmoud. Trade Facilitation in the Occupied Palestinian Territory: Restrictions and Limitations [elektronický dokument]. Switzerland, Geneva: UNCTAD, 2014. 43 s. [Citované 21.4.2024]. Dostupné na: https://unctad.org/system/files/official-document/gdsapp2014d1_en.pdf

Záver

V tejto diplomovej práci sme sa venovali analýze postavenia Palestíny v medzinárodnom obchode v kontexte dlhodobého konfliktu s Izraelom. Na základe zhromaždených údajov, dát a analýz sa nám podarilo identifikovať niekoľko kľúčových faktorov a zistení, ktoré nám umožnili lepšie porozumieť situácii Palestíny v obchodných vzťahoch so svetom.

V prvej časti sme sa venovali histórii konfliktu Izraelu a Palestíny, ako aj súčasnej ekonomickej situácii v Palestíne. Špecifikovali sme platné dohody Palestíny s medzinárodným spoločenstvom a bližšie sme analyzovali Colnú úniu medzi Palestínou a Izraelom, kde sme sa zamerali na jej asymetrický vzťah a zároveň sme hodnotili aktuálny stav konfliktu s Izraelom z roku 2023. Následne sme si stanovili ciele práce a vypracovali metodiku a metódy skúmania, ktoré nám umožnili systematicky analyzovať obchodné vzťahy Palestíny s Izraelom, EÚ a svetom. V analýze sme identifikovali a podrobnejšie analyzovali najväčších obchodných partnerov Palestíny, hlavné exportné komodity a ich konkurencieschopnosť na svetovom trhu. Výsledky našej analýzy naznačujú významnú závislosť palestínskeho hospodárstva, od toho izraelského, od vzťahov s Izraelom a potrebu diverzifikácie obchodných partnerov. Zistili sme, že Palestína má relatívnu výhodu vo vybraných odvetviach, ako sú Výrobky z kameňa, sadry, cementu, azbestu, sľudy alebo podobných materiálov; Soľ, síra; zeminy a kameň; omietkové materiály, vápno a cement; Jedlé ovocie a orechy, kôra citrusových plodov alebo melónov a Nábytok, posteľná bielizeň, matrace, podložky na matrace, vankúše a podobné vypchaté potreby. Okrem toho sme identifikovali aj výzvy, ktorým čelí Palestína v oblasti medzinárodného obchodu, a navrhli sme možné riešenia na ich prekonanie. Ďalej sme otvorili diskusiu o možnej spolupráci Palestíny s EÚ v rámci obchodu a o potenciálnych prínosoch a výzvach tejto spolupráce a nakoniec o potenciálnych prínosoch politických a ekonomických riešení konfliktu s Izraelom pre obchodné vzťahy a hospodársky rozvoj v Palestíne.

Celkovo sme identifikovali viaceré faktory a možnosti, ktoré by mohli prispieť k posilneniu obchodných vzťahov Palestíny s medzinárodným spoločenstvom a k udržateľnému hospodárskemu rozvoju v regióne. Je dôležité, aby sa pri ďalšom výskume a implementácii politik a opatrení zohľadnili politické, ekonomické a sociálne faktory, ktoré ovplyvňujú obchodné vzťahy Palestíny. Takto sa bude môcť Palestína aktívne zapájať do medzinárodného obchodu a prispievať tak k svojmu hospodárskemu rastu a rozvoju.

Zoznam použitej literatúry

Knižné zdroje:

SMITH, D. Charles. Palestine and the Arab-Israeli conflict: A History with Documents [e-book]. 9 vyd. Boston, USA: Bedford/St. Martin's, 2017. 1812 s. ISBN 978-1-319-09851-3

ABED T. George. THE PALESTINIAN ECONOMY: Studies in Development under Prolonged Occupation [e-book]. 1 vyd. Abington, USA: Routledge, 2014. 358 s. ISBN 978-1-138-81016-7

Elektronické dokumenty:

IMF. West Bank and Gaza: Report to the Ad Hoc Liaison Committee [elektronický dokument]. Washington DC: IMF, 2024. 42 s. ISBN/ISSN 9798400253089/1934-7685 Dostupné na: <https://www.imf.org/en/Publications/CR/Issues/2023/09/12/West-Bank-and-Gaza-Report-to-the-Ad-Hoc-Liaison-Committee-539149>

UN. Developments in the economy of the Occupied Palestinian Territory [elektronický zdroj]. Geneva: Trade and Development Board, 2023. 16 s. [Citované 27.1.2024]. Dostupné na: https://unctad.org/system/files/official-document/tdbex74d2_en.pdf

WHO. Health conditions in the occupied Palestinian territory, including east Jerusalem, and in the occupied Syrian Golan: Report by the Director-General [elektronický zdroj]. 2023. 13 s. [Citované 27.1.2024]. Dostupné na: https://apps.who.int/gb/ebwha/pdf_files/WHA76/A76_15-en.pdf

PALESTINE ECONOMY PORTAL. Interim Agreement Between The Efta States and the PLO for the Benefit of the Palestinian Authority. [elektronický zdroj]. 2024. [Citované 28.1.2024]. Dostupné na: <https://library.palestineeconomy.ps/public/files/server/20151205142034-1.pdf>

UNCTAD. *Euro-Mediterranean Interim Association Agreement* [elektronický zdroj]. 2024. [Citované 28.1.2024]. Dostupné na: <https://investmentpolicy.unctad.org/international-investment-agreements/treaty-files/2469/download>

UNCTAD. Interim Free Trade Agreement Between the Republic of Turkey and Palestine Liberation Organization for the benefit of the Palestinian authority [elektronický zdroj]. 2024. [Citované 28.1.2024]. Dostupné na: <https://investmentpolicy.unctad.org/international-investment-agreements/treaty-files/2692/download>

UNCTAD. Interim Political, Trade and Partnership Agreement [elektronický zdroj]. 2024. [Citované 28.1.2024]. Dostupné na: <https://investmentpolicy.unctad.org/international-investment-agreements/treaty-files/6051/download>

HIJAZI, Hadil – SCHLOEMANN, Hadil. The World Trade Organization: Why and How It Matters for Palestinian Businesses [elektronický zdroj]. Palestine, Ramallah: Palestine Trade Center, 2013. 81 s. [Citované 28.1.2024]. Dostupné na: <https://paltrade.org/uploads/1595097091884768337.pdf>

UNCTAD. Agreement on Promotion, Protection and Guarantee of Investments among Member states of the Organisation of the Islamic Conference [elektronický dokument]. 2024. [Citované 13.1.2024]. Dostupné na: <https://investmentpolicy.unctad.org/international-investment-agreements/treaty-files/8312/download>

COTTIER, Thomas – PANNATIER, Serge. Overview of Palestine's Economic Policy and Foreign Trade Regime: Draft Memorandum for application for Observer Status at the WTO [elektronický dokument]. London: London School of Economics, 2000. 9 s. [Citované 15.1.2024]. Dostupné na: <https://info.publicintelligence.net/lse.pdf>

THE PORTLAND TRUST. PALESTINIAN ECONOMIC BULLETIN: Global Inflationary Pressures Reach Palestine [elektronický zdroj]. 2022. 4 s. [Citované 22.4.2024]. Dostupné na: <https://portlandtrust.org/wp-content/uploads/2022/05/Bulletin-188-May-English-A4.pdf>

EUROPEAN COMMISSION. European Union, Trade in goods with Occupied Palestinian Territory [elektronický zdroj]. 2023. [Citované 10.4.2024]. Dostupné na: https://webgate.ec.europa.eu/isdb_results/factsheets/country/details_occupied-palestinian-territory_en.pdf

NAQIB, M. Fadle. Economic Relations between Palestine and Israel During the Occupation era and the Period of Limited Self-Rule [elektronický dokument]. Canada: University of Waterloo, 2015. [Citované 20.4.2024]. Dostupné na: <https://erf.org.eg/app/uploads/2017/05/2015-Naquib-website.pdf>

OFFICE OF THE QUARTET. Initiative for the Palestinian Economy Light Manufacturing [elektronický zdroj]. 2024. [Citované 20.4.2024]. Dostupné na: <https://www.quartetoffice.org/files/server/light-manufacturing.pdf>

ELAGRAA, Mutasim – JAMAL, Randa – ELKHAFIF, Mahmoud. Trade Facilitation in the Occupied Palestinian Territory: Restrictions and Limitations [elektronický dokument]. Switzerland, Geneva: UNCTAD, 2014. 43 s. [Citované 21.4.2024]. Dostupné na: https://unctad.org/system/files/official-document/gdsapp2014d1_en.pdf

Internetové zdroje:

BRITANNICA. *History of Palestine: Middle Bronze Age* [online]. 2024. [Citované 27.1.2024]. Dostupné na: <https://www.britannica.com/place/Palestine/History>

BRITANNICA. *From Alexander the Great to 70 CE* [online]. 2024. [Citované 27.1.2024]. Dostupné na: <https://www.britannica.com/place/Palestine/From-Alexander-the-Great-to-70-ce>

BRITANNICA. *Suez Canal Company* [online]. 2024. [Citované 27.1.2024]. Dostupné na: <https://www.britannica.com/topic/Suez-Canal-Company>

SUEZ CANAL AUTHORITY. *Canal History: Suez Canal... A Historical Evolution* [online]. 2024. [Citované 27.1.2024]. Dostupné na: <https://www.suezcanal.gov.eg/English/About/SuezCanal/Pages/CanalHistory.aspx>

BRITANNICA. *World War I and after* [online]. 2024. [Citované 27.1.2024]. Dostupné na: <https://www.britannica.com/place/Palestine/World-War-I-and-after>

BRITANNICA. *World War II* [online]. 2024. [Citované 27.1.2024]. Dostupné na: <https://www.britannica.com/place/Palestine/The-Arab-Revolt>

ALSAAFIN, Linah. *What's the Israel-Palestine conflict about? A simple guide* [online]. 2023. [Citované 27.1.2024]. Dostupné na: <https://www.aljazeera.com/news/2023/10/9/whats-the-israel-palestine-conflict-about-a-simple-guide>

ALJAZEERA. *What were the Oslo Accords between Israel and the Palestinians?* [online]. 2023. [Citované 27.1.2024]. Dostupné na: <https://www.aljazeera.com/news/2023/9/13/what-were-oslo-accords-israel-palestinians>

BRITANNICA. *Israel-Hamas War of 2023* [online]. 2024. [Citované 27.1.2024]. Dostupné na: <https://www.britannica.com/event/Israel-Hamas-War-of-2023>

BBC. *Israel Gaza war: History of the conflict explained* [online]. 2024. [Citované 27.1.2024]. Dostupné na: <https://www.bbc.com/news/newsbeat-44124396>

ALJAZEERA. *Israel-Gaza war 'devastating' Palestine economy, UN warns* [online]. 2023. [Citované 20.4.2024]. Dostupné na: <https://www.aljazeera.com/economy/2023/11/10/israel-gaza-war-having-massive-impact-on-palestinian-economy>

WORLD BANK. *West Bank and Gaza* [online]. 2024. [Citované 28.1.2024]. Dostupné na: <https://data.worldbank.org/country/west-bank-and-gaza>

TRADING ECONOMICS. *Palestine Indicators* [online]. 2024. [Citované 28.1.2024]. Dostupné na: <https://tradingeconomics.com/palestine/indicators>

WORLD BANK. *GDP (current US\$) - West Bank and Gaza* [online]. 2024. [Citované 28.1.2024]. Dostupné na: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD?locations=PS>

CASERT, Raf. *European Union reverses earlier announcement that it was suspending development aid to Palestinians* [online]. 2023. [Citované 27.1.2024]. Dostupné na: <https://apnews.com/article/eu-palestinians-aid-israel-hamas-be4681a821bac98728e131a8c6abb552>

WORLD BANK. *GDP per capita (current US\$) - West Bank and Gaza* [online]. 2024. [Citované 28.1.2024]. Dostupné na: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD?locations=PS>

Wafa. *About 13.5 million Palestinians in historical Palestine and diaspora - PCBS* [online]. 2020. [Citované 28.1.2024]. Dostupné na: <https://english.wafa.ps/Pages/Details/103184>

UNITED NATIONS. *The Palestinian economy: Achievements of the interim period and tasks for the future – UNCTAD study* [elektronický zdroj]. 2001. [Citované 28.1.2024]. Dostupné na: <https://www.un.org/unispal/document/auto-insert-194379/>

EUROPEAN UNION. *Palestine: EU trade relations with Palestine. Facts, figures and latest developments* [online]. 2024. [Citované 28.1.2024]. Dostupné na: https://policy.trade.ec.europa.eu/eu-trade-relationships-country-and-region/countries-and-regions/palestine_en

GOV.BR. *Mercosur-Palestine Free Trade Agreement – Montevideo, 20 December 2011* [elektronický zdroj]. 2011. [Citované 13.1.2024]. Dostupné na: <https://www.gov.br/mre/en/contact-us/press-area/press-releases/mercosur-palestine-free-trade-agreement-montevideo-20-december-2011>

ORGANISATION OF THE ISLAMIC COOPERATION. *History* [online]. 2024. [Citované 28.1.2024]. Dostupné na: <https://new.oic-oci.org/SitePages/CommonPage.aspx?Item=1>

UNCTAD. *International Investment Agreements Navigator* [online]. 2024. [Citované 28.1.2024]. Dostupné na: <https://investmentpolicy.unctad.org/international-investment-agreements/countries/158/state-of-palestine>

AHMAD, Amal. *The Customs Union & Israel's No-State Solution* [online]. 2014. [Citované 28.1.2024]. Dostupné na: <https://al-shabaka.org/briefs/the-customs-union-and-israels-no-state-solution/>

TRADE MAP. *List of products exported by Palestine* [online]. 2024. [Citované 11.3.2024]. Dostupné na: https://www.trademap.org/Product_SelCountry_TS.aspx?nvpm=1%7c275%7c%7c%7cTOTAL%7c%7c%7c2%7c1%7c1%7c2%7c2%7c1%7c1%7c1%7c1%7c1

TRADE MAP. *List of supplying markets for a product imported by Palestine, State of* [online]. 2024. [Citované 11.3.2024]. Dostupné na: https://www.trademap.org/Country_SelProductCountry_TS.aspx?nvpm=1%7c275%7c%7c%7cTOTAL%7c%7c%7c2%7c1%7c1%7c1%7c2%7c1%7c2%7c1%7c1%7c1

TRADE MAP. *List of products exported by Palestine* [online]. 2024. [Citované 22.4.2024]. Dostupné na: https://www.trademap.org/Product_SelCountry_TS.aspx?nvpm=1%7c275%7c%7c%7cTOTAL%7c%7c%7c2%7c1%7c1%7c2%7c2%7c1%7c1%7c1%7c1%7c1

TRADE MAP. *List of products imported by Palestine* [online]. 2024. [Citované 11.3.2024]. Dostupné na: https://www.trademap.org/Product_SelCountry_TS.aspx?nvpm=1%7c275%7c%7c%7cTOTAL%7c%7c%7c2%7c1%7c1%7c1%7c2%7c1%7c1%7c1%7c1%7c1

TRADE MAP. *List of importing markets for a product exported by Palestine, State of* [online]. 2024. [Citované 11.3.2024]. Dostupné na: https://www.trademap.org/Country_SelProductCountry_TS.aspx?nvpm=1%7c275%7c%7c%7cTOTAL%7c%7c%7c2%7c1%7c1%7c2%7c2%7c1%7c2%7c1%7c1%7c1

TRADE MAP. *List of importing markets for a product exported by Palestine, State of Product: 94 Furniture; bedding, mattresses, mattress supports, cushions and similar stuffed furnishings* [online]. 2024. [Citované 11.3.2024]. Dostupné na: https://www.trademap.org/Country_SelProductCountry_TS.aspx?nvpm=1%7c275%7c%7c%7c%7c94%7c%7c%7c2%7c1%7c1%7c2%7c2%7c1%7c2%7c1%7c1%7c1

TRADE MAP. *List of importing markets for a product exported by Palestine, State of Product: 68 Articles of stone, plaster, cement, asbestos, mica or similar materials* [online]. 2024. [Citované 11.3.2024]. Dostupné na: https://www.trademap.org/Country_SelProductCountry_TS.aspx?nvpm=1%7c275%7c%7c%7c%7c68%7c%7c%7c2%7c1%7c1%7c2%7c2%7c1%7c2%7c1%7c1%7c1

TRADING ECONOMICS. *European Union Exports to Palestine* [online]. 2024. [Citované 11.3.2024]. Dostupné na: <https://tradingeconomics.com/european-union/exports/palestine>

UNITED NATIONS. *Palestine* [online]. 2024. [Citované 21.4.2024]. Dostupné na: <https://sdgs.un.org/statements/palestine-7861>

TRADING ECONOMICS. *European Union Imports from Palestine* [online]. 2024. [Citované 11.3.2024]. Dostupné na: <https://tradingeconomics.com/european-union/imports/palestine>

TRADING ECONOMICS. *European Union Imports of edible fruits, nuts, peel of citrus fruit, melons from Palestine* [online]. 2024. [Citované 20.4.2024]. Dostupné na: <https://tradingeconomics.com/european-union/imports/palestine/edible-fruits-nuts-peel-citrus-fruit-melons>

TRADING ECONOMICS. *European Union Imports of animal, vegetable fats and oils, cleavage products from Palestine* [online]. 2024. [Citované 20.4.2024]. Dostupné na: <https://tradingeconomics.com/european-union/imports/palestine/animal-vegetable-fats-oils-cleavage-products>

TRADING ECONOMICS. *European Union Exports of animal, vegetable fats and oils, cleavage products to Palestine* [online]. 2024. [Citované 20.4.2024]. Dostupné na: <https://tradingeconomics.com/european-union/exports/palestine/animal-vegetable-fats-oils-cleavage-products>

TRADING ECONOMICS. *Palestine Exports to Israel* [online]. 2024. [Citované 20.4.2024]. Dostupné na: <https://tradingeconomics.com/palestine/exports/israel>

TRADING ECONOMICS. *Palestine Imports from Israel* [online]. 2024. [Citované 20.4.2024]. Dostupné na: <https://tradingeconomics.com/palestine/imports/israel>

TRADING ECONOMICS. *Palestine Imports from Israel of Mineral fuels, oils, distillation products* [online]. 2024. [Citované 20.4.2024]. Dostupné na: <https://tradingeconomics.com/palestine/imports/israel/mineral-fuels-oils-distillation-products>

TRADING ECONOMICS. *Palestine Imports from Israel of Residues, wastes of food industry, animal fodder* [online]. 2024. [Citované 20.4.2024]. Dostupné na: <https://tradingeconomics.com/palestine/imports/israel/residues-wastes-food-industry-animal-fodder>

MIDDLE EAST MONITOR. *Israel bans furniture exports from besieged Gaza* [online]. 2023. [Citované 20.4.2024]. Dostupné na: <https://www.middleeastmonitor.com/20230505-israel-bans-furniture-exports-from-besieged-gaza/>

TRADING ECONOMICS. *Palestine Imports from Israel of Furniture, lighting signs, prefabricated buildings* [online]. 2024. [Citované 20.4.2024]. Dostupné na: <https://tradingeconomics.com/palestine/imports/israel/furniture-lighting-signs-prefabricated-buildings>

TRADING ECONOMICS. *Palestine Imports from Israel of Stone, plaster, cement, asbestos, mica or similar materials* [online]. 2024. [Citované 20.4.2024]. Dostupné na: <https://tradingeconomics.com/palestine/imports/israel/stone-plaster-cement-asbestos-mica-materials>

TRADE MAP. *List of exported products for the selected product: Product: TOTAL All products* [online]. 2024. [Citované 21.4.2024]. Dostupné na: https://www.trademap.org/Product_SelProduct_TS.aspx?nvpm=1%7c%7c%7c%7c%7cTOTAL%7c%7c%7c2%7c1%7c1%7c2%7c2%7c1%7c1%7c1%7c1%7c1

LEVIN, Gabriel. *How Does Israel's Last Invasion of Gaza Compare to Now?* [online]. 2023. [Citované 20.4.2024]. Dostupné na: <https://www.voanews.com/a/how-does-israel-s-last-invasion-of-gaza-compare-to-now-/7314700.html>

SELLA, Adam. *The fruits of Palestine and their symbolism* [online]. 2023. [Citované 21.4.2024]. Dostupné na: <https://www.aljazeera.com/news/2023/8/31/the-fruits-of-palestine-and-their-symbolism>

OFFICE OF THE QUARTED. *Movement and Trade* [online]. 2024. [Citované 21.4.2024]. Dostupné na: <https://www.quartetoffice.org/page.php?id=5d64bcy6120636Y5d64bc>

INTERNATIONAL TRADE ADMINISTRATION. *West Bank and Gaza - Country Commercial Guide: Market Challenges* [online]. 2023. [Citované 21.4.2024]. Dostupné na: <https://www.trade.gov/country-commercial-guides/west-bank-and-gaza-market-challenges>

PICHETA, Rob. *Why Iran attacked Israel and what comes next* [online]. 2024. [Citované 21.4.2024]. Dostupné na: <https://edition.cnn.com/2024/04/14/middleeast/why-iran-attack-israel-intl/index.html>

TRADING ECONOMICS. *Palestine Exports of mineral fuels, oils, distillation products to Israel* [online]. 2024. [Citované 20.4.2024]. Dostupné na: <https://tradingeconomics.com/palestine/exports/israel/mineral-fuels-oils-distillation-products>

TRADING ECONOMICS. *Palestine Exports of residues, wastes of food industry, animal fodder to Israel* [online]. 2024. [Citované 20.4.2024]. Dostupné na: <https://tradingeconomics.com/palestine/exports/israel/residues-wastes-food-industry-animal-fodder>

TRADING ECONOMICS. *Palestine Exports of furniture, lighting signs, prefabricated buildings to Israel* [online]. 2024. [Citované 20.4.2024]. Dostupné na: <https://tradingeconomics.com/palestine/exports/israel/furniture-lighting-signs-prefabricated-buildings>

TRADING ECONOMICS. *Palestine Exports of stone, plaster, cement, asbestos, mica or similar materials to Israel* [online]. 2024. [Citované 20.4.2024]. Dostupné na: <https://tradingeconomics.com/palestine/exports/israel/stone-plaster-cement-asbestos-mica-materials>